

Přílohy

Příloha 1 – International Declaration on Geographical Education for Cultural Diversity

Zdroj: IGU CGE 2000 (<http://www.igu-cge.org/charters/> cit dne 18. 7. 2019),

Preamble:

Aware that the status of geographical education varies from nation to nation and that our understanding of people – environment relationships is being influenced by rapid developments in communications technologies and changes in social, political and economic attitudes at local, national and international levels; we, the participants to the 29th Geographical Congress held in Seoul, South Korea in August 2000, commit ourselves and our discipline to enhance the ability of all citizens to contribute to creating a just, sustainable and pleasant world for all and proclaim that:

1. Geographical education offers foundations for people of the world to develop:

- the ability to be sensitive toward and defend human rights;
- an ability to understand, accept, and appreciate cultural diversity;
- an ability to understand empathies and critique alternative viewpoints about people and their social conditions;
- a willingness to be aware of the impact of their own lifestyles on their local and broader social contexts;
- an appreciation of the urgent need to protect our environment and bring about environmental justice to local communities and regions that have experienced environmental devastation; and
- an ability to act as an informed and active member of their own and the global society.

2. Geographical research and teaching makes a major contribution to our understanding of the cultural, social and industrial environments of the world

Geography plays a major role in identifying cultural diversity of people around the world and their potential communality of Earth through the study of place, space, territory, natural resources and people's livelihoods. In so doing, geography acts as an important "bridge" between the physical and social sciences. Geographers have a long history of significant contributions to decision making at local, regional and global scales for a variety of issues including resources management, health, environmental assessment, transportation, climate changes and hazard management. Since humanity's common concern at the start of the 21st Century is about its natural and human – created environment, Geography's main contribution to the future of the planet now lies in its pedagogical and scientific efforts to explicate further our understanding of spatial aspects of the human – nature interface.

3. Geographical education contributes to understanding the need to protect the natural environment at local, regional, national and international scales

Geographical education enables people critically to evaluate their taken-for-granted ways of living and understand the implications and impacts of these practices for the development of other people, places and regions. Geographical education promotes an environmental-friendly culture at all scales of interaction.

4. Geography curricula develop individuals at various educational levels to protect our planet as a global heritage

At all levels of education from kindergarten to higher education and beyond, the development of a geographic perspective on the world develops the abilities needed for individuals to face the challenges of the 21st Century in the following dimensions:

- the personal dimension that involves the awareness of one's own contributions and stake in environmental protection;
- the social dimension that involves the ability and willingness to work with other citizens with a variety of cultural identities, in public settings to create common ground; and
- the spatial dimension that refers to the need for individuals to see themselves as members of multiple overlapping cultures at local, regional and global scales.

5. We therefore declare that:

- Geography as a field of study is an essential aspect of understanding our place in the world and how people interact with each other and their environments.
- Geographical research and education promotes and enhances cultural understanding, interaction, equality and justice at local, regional or global scales.
- All students are entitled to the opportunity to develop social, cultural and environmental values through geographical education that will promote their development as geographically informed people.
- We as professional geographers and geographical educators commit ourselves to promoting global geographical education to face the future challenges of the natural environment and development.

Příloha 2 – Úryvek z rozhovoru politologa a novináře na téma národ a nacionalismus

Zdroj: zkrácený a do českého jazyka přeložený rozhovor Findor (2008, s. 34–35).

Proč používáte v souvislosti s národem slovo kategorie?

Uvažuji jako sociolog. Kategorie národ totiž nehovoří o národě jako o skupině lidí, kteří mají společnou historii, kulturu, hovoří společným jazykem, obývají většinou stejné území anebo mají i vlastní společný stát, ale vyjadřuje specifický druh sociální praxe. Zkoumám, jak lidé tuto kategorii národa používají, jak s její pomocí dávají smysl tomu, co dělají anebo co by chtěli dělat.

Jak jsou na tom Slováci?

Je známý výrok historika Lubomíra Liptáka, že Slováci na rozdíl od Čechů, Maďarů nebo Poláků nikdy netrpěli obsesí, co se týká vlastních dějin. S Liptákem souhlasím, i když se najdou historici a politici, kteří si myslí, že i my bychom měli být také „nemocní z dějin“. V jiných zemích stačí, když se podíváte na ulici, a národ objevíte hned. Od zástav, které jen tak v bezvětrí visí, až po plamenné řeči některých slovenských politiků, kteří se snaží vystupovat ve jméno národa a živit představu, že národ existuje jako kolektivní individuum.

Neexistuje?

Národ jako kolektivní individuum je nesmysl. Já jsem národ jako nějaké individuum nikdy nepotkal, neviděl, nikdy jsem si s ním nepovídal. A přesto o národě hovoříme jako o něčem, co se narodilo, co se vyvíjí, co je možné zaklínat na tisíc let, aby se potom znovu zrodilo.

Ale není to přeci prázdný pojem.

Je to stejné, jako by mi někdo povídal, abych zkoumal boha. Já jako sociolog nebudu pátrat po tom, zda má opravdu bílou bradu a kde sídlí, ale co lidé dělají jeho jménem. Jak ovlivňuje lidské jednání. Národ není kolektivní jedinec, který stojí nad všemi. Ale většina lidí věří, že takovýto národ existuje, a podle toho hovoří a žijí. Lidé věří, že národ má povahu jako člověk a ta je neměnná po celých tisíc let. Nezpochybňuji jejich víru. To, co zpochybňuji, je, že mají pravdu a realita je taková, jak si ji představují. Netvrdím, že pojem národ nemá obsah. Naopak je to kategorie, která je často velmi užitečná, ale prostřednictvím ní se stupňují mnohé konflikty. Když někde proti sobě bojují národy nebo etnika, ve skutečnosti proti sobě stojí různé organizace, které hovoří jménem některého národa nebo etnika. Jsou to zpravidla nevelké skupiny lidí, kterým jde o moc.

Jak v této souvislosti máme chápat například pojmenování Slovenské národní povstání?

Ale vždyť SNP je do velké míry oxymóron. Když někdo hovoří o národním povstání z pohledu, že velké skupiny obyvatelstva se podílely na národním odporu, musí dodat, že nejen proti třetí říši, ale i proti vlastním lidem, kteří reprezentovali slovenský stát. Někteří historici dokonce hovoří o občanské válce. Národ je jedna z nejsilnějších a nejefektivnějších mobilizačních kategorií. Prostřednictvím národa se dá velmi účinně vytvářet dojem jednoty a nedělitelnosti.

Proč je právě etnicita takový životaschopný fenomén?

V posledních deseti letech začali antropologové a psychologové při studiu ras, etnicity a nacionalismu zdůrazňovat takzvaný kognitivní obrat, který odpovídá na otázku, proč tak mnoho lidí ochotně používá rasové, etnické či nacionální pojmy oproti jiným, jako je například třída nebo vrstva. Ukázalo se totiž, že prostřednictvím kategorií rasa, etnicita, národ lidská mysl klasifikuje sociální zkušenost rychleji a lehčeji než s pomocí jiných.

Znamená to, že jsou v nás zakódované?

Znamená to jen to, že lidská mysl s nimi lehce operuje a s jejich pomocí rychleji shromažďuje a organizuje sociální zkušenosti. Kognitivní antropologové a psychologové nezkoumají, jak funguje lidský mozek z medicínského hlediska, ale způsob, jakým funguje naše mysl. Netvrdí, že je to nějaká hlubší úroveň – biologická, přírodní, přirozená. Tyto kategorie totiž fungují

v symbióze s danými okolnostmi – vždy a všude kulturní a sociální podněty vytvářejí podmínky, se kterými mysl pracuje, protože je založená na adaptaci.

V čem je volné používání pojmů zrádné pro jejich pochopení?

Pojmy jako takové nemají nějaký význam. Ten jim přidělují až sociální konvence. Rozumíme určitým slovům v nějakém významu na základě toho, že existují i jiní lidé, kteří jim tento význam přidělují. Já zkoumám, jakým konvenčním způsobem se u nás chápe slovo národ. Lidé, kteří nemají nejmenší důvod analyzovat pojem národ, ho používají v metaforickém smyslu, protože jim to šetří čas a zjednodušuje komunikaci. Vytváří to dojem, že tu je něco, pro co se vyplatí udělat určité věci. Tento pojem je u nás velmi nízko nastavený oproti tomu, že se dá dosáhnout dojem mnohem širšího společenského, masového skupinového konsensu. Opakuji dojem.

Proč?

Protože je to jen představa. Na druhé straně my všichni žijeme v dojmech, které jsou velmi důležité pro sociální život. Kdybychom neměli představy, sociální život by vypadal jinak v případě, že by nějaký vůbec byl. Když říkám, že neexistuje národ jako jednodolitá homogenní skupina, která má přesně stanovené hranice, tím nezpochybňuji, že jsou lidé, kteří věří, že národ sám o sobě existuje. A že jim pomáhá v jejich sociálním životě. Ale jsou i lidé, kteří to umí zneužít, a dokonce s tím podnikají. Jsou to nejenom politici, ale i novináři, spisovatelé, historici, sociální vědci, kteří využívají, že jde o kategorii, jejíž konvenčnost může určit a vnutit lidem. Na druhé straně stále nám zůstává prostor na to, abychom s touto sociální kategorií operovali kultivovaně. Benedict Anderson se v knize *Představovaná společenství* zamýšlí nad tím, jak je možné, že jsou lidé pro něco tak abstraktního, jako je národ, schopní položit život. A tvrdí, že národní pouta a představa národa jako taková v moderní době nahradily určité náboženské přežitky. I proto je velmi důležité uvědomit si, jaká idea to vlastně je.

Co z toho vyplývá pro obyčejného člověka? Jak to má dešifrovat, když má tyto kategorie na stole každý den?

Když se člověk střetne s názvy institucí jako je Národní banka či Národní rada, jen málokdo si vzpomene na Ludovíta Štúra. Důležité je, aby si lidé uvědomovali, že kategorie národ je jeden z prostředků, který politici používají na to, aby jich přiměli k podpoře něčeho, co s tím nemusí nevyhnutelně souviset. A nemyslím tím nyní na nějaký zakrývací manévr, ale na zjednodušení a vytvoření dojmu jednoty a jednodlitosti. To může vést k tomu, že nevěnujeme dostatečnou pozornost jemným rozdílům, které jsou často velmi důležité až rozhodující.

S tímto pojmem svět úplně legitimně operuje. Máme organizaci OSN a USA pravidelně informují celý svět o svých zájmech. Jak má takový malý stát, jako jsme my, uchopit tuto problematiku?

Když americký prezident chce podniknout nějakou konkrétní akci, a přitom hovoří o národním zájmu USA, neznamená to, že si všichni Američané myslí, že je to skutečně správné. Prezident národním zájmem jen podporuje to, o čem si z jakýchkoliv důvodů myslí, že je to důležité. A spojení „národní zájem“ se tváří, jako by šlo o zájem všech, a navíc vytváří dojem, že s tím všichni lidé souhlasí a podporují to. Je to tak také na Slovensku i v jiných zemích, kde se národ používá na to, aby se zakryla nejednotnost a různorodost. Naproti tomu stále žijeme ve světě národů a kdokoli, kdo by tvrdil, že národ není důležitý, by se mýlil.

Nechci, abychom prostřednictvím dějin jen bičovali sami sebe, ale nějaká rovnováha mezi tím, co bylo pozitivní, pěkné, lidské, kulturní a mezi tím druhým, které právě takové nebylo, by určitě měla existovat.

Příloha 3 – Úrodná půda v USA mizí

Zdroj: Upraveno podle článku Martina Uhlíře, Lidové noviny 13. 9. 2003

Lidé změnili tvář Ameriky, příroda si to ale nemusí nechat líbit, varuje profesor Worster.

Během posledních 160 let zmizela polovina nejúrodnější půdy amerického Středozápadu, říká historik Donald Worster z Univerzity of Kansas, který se zabývá dějinami soužití člověka a přírody a historií amerického Západu.

LN (1): Kolonizace Severní Ameriky nenávratně změnila přírodu.

Na východě kontinentu především obrovským odlesňováním. Na západě pak rozoráním přírodních travnatých pastvin a zachycováním vody, kterou zadržely hlavně přehrady v polopouštních a pouštních oblastech. Přehrady a zavlažovací systémy dramaticky změnily přirozené podmínky řek a umožnily rozvoj měst, například Los Angeles nebo Las Vegas.

LN (2):

Z přirozených pastvin, především z prérií porostlých vysokou trávou, nezůstalo skoro nic. Zbylo tak jedno až dvě procenta. Z volné přírody téměř zmizela velká zvířata, například bizoni. Přírodní krajina se změnila v krajinu zemědělskou. Jedeme-li z Kansas City do Denveru, nevidíme nic než pole.

S tím souvisí závažná otázka: nastanou v době velkého sucha nesmírné problémy s větrnou erozí půdy? Známe je ze 30. let minulého století. Kvůli živelnému rozorání Velkých planin a dlouhotrvajícímu suchu tehdy došlo k obrovským prašným bouřím, které se po několik let opakovaly. Prach ničil obchody, domy a úřady – představte si, že by se jím naplnila celá tato místnost, tak to vypadalo. Způsoboval velké zdravotní potíže nejen lidem, ale i zvířatům a dobytku. Prašné bouře zasáhly tisíce čtverečních mil od území Texasu až na sever ke Kanadě (hlavně v západní Nebrasce, Kansasu, Oklahomě a severozápadním Texasu). Vyvolaly ekonomickou katastrofu, protože ničily úrodu. Farmáři se změnil v uprchlíky, dnes bychom je nazvali uprchlíky ekologickými.

LN (3): Může

To je velmi kontroverzní otázka. V některých částech světa se podobné problémy objevují i dnes. Například v Číně. A ve Spojených státech? Většina Američanů si myslí, že už se to stát nemůže. Jsme supervelmoc, říkají, máme moderní technologie, nedovolíme, aby se něco podobného opakovalo. Ale já si myslím, že prašné bouře hrozí i v budoucnu. Může nastat dlouhotrvající sucho; a bouře se pak třeba vrátí. Suché období zažíváme právě teď. I když to není tak vážné, máme za sebou několik suchých let. Měl byste se mě tedy zeptat za dva roky; třeba budeme vědět víc.

LN (4): Nedávno jste v jednom článku napsal, že Spojené státy vděčí za postavení supervelmoci svým přírodním zdrojům. Varoval jste zároveň, že mnoho impérií v minulosti zaniklo, protože své zdroje vyčerpaly. Hrozí to i USA?

Jistě. Tvrdil jsem v tom článku, že vybudování impéria je drahé a nestojí jen peníze. Římská říše spočívala na využívání přírody, a nejen ona. Také britské impérium či impérium ovládané Rusy. Týká se to i Američanů. Jak to, že si můžeme dovolit udržovat takové síly v oblasti Perského zálivu? Odkud bereme prostředky? Tvrdím, že z půdy. Není to ale zadarmo a má to ekologické důsledky. Ale jestli se kvůli tomu dostaneme třeba za 50 let do problémů, to neumím předpovědět.

LN (5): Američtí zemědělci velmi intenzivně používají pesticidy.

Ano, hlavně kvůli kontaminaci vody. V Mexickém zálivu, kam ústí Mississippi, vznikla obrovská zóna smrti, kde hynou prakticky všechny živé organismy. Není to ani tak kvůli pesticidům, jako spíš kvůli umělým hnojivům. Jsou splachována do vodních toků z polí v Illinois, Iowě, Kansasu a dalších státech. Pro mě je nejzávažnější právě eroze půdy. Nikdo jí nevěnuje pozornost – je to

něco nenápadného, pomalého... Není to problém, který by byl „sexy“. Přitom přicházíme o miliony tun půdy ročně.

LN (6): Kolik půdy

Vezměme si Iowu. Je jedním z nejúrodnějších regionů na světě. Zemědělskou oblastí se stala asi ve 30. a 40. letech 19. století. Od té doby přišla vniveč polovina nejúrodnější svrchní vrstvy půdy. Ta půda tu byla od konce poslední ledové doby, tedy 10 tisíc let. A teď jí polovina vzala za své během pouhých 160 roků. Především kvůli vodní erozi. Jestli bude tohle tempo pokračovat, za dalších 160 let už nezbude nic.

LN (7):

Lidé důvěřují vědě, myslí si, že vrátíme do půdy nějaké chemikálie a bude to. Možná odborníci skutečně na něco geniálního přijdou. Jenže mluvíme o komplexním půdním ekosystému, který byl nenávratně odplaven. Nemyslím si, že by mysl jakékoliv lidské bytosti plně rozuměla tomu, o co přicházíme.

LN (8): Jaké změny přinesla civilizace do nejzápadnějších částí země, do zdejších hor a pouští? Změnily se hodně?

Jistě, jsou to většinou pouště, hnědá nikoliv zelená země. Do míst, kde něco zeleného roste, jsme přivedli dobytek. Pastviny jsou využívány přes míru. Ale nechci mluvit jako svědek apokalypsy. Někdo, kdo zvěstuje zánik. Nedávno jsem byl v Kalifornii v horách jsou tam nádherné lesy. Polovina půdy Kalifornie je ve státních nikoliv soukromých rukou. V některých z těchto lesů se silně kácelo, zachránili jsme ale lesní porosty v obrovských národních parcích. Obnovování lesů probíhá velmi dobře. Největším problémem západních států USA je nedostatek vody. Většinu vody, která je k dispozici, asi 80 až 90 procent, čerpají zemědělci, kteří z právního hlediska kontrolují zdroje této životodárné tekutiny. O vodu ale svádějí s farmáři urputný boj velká města. Jestliže bychom odebrali vodu zemědělcům a dali ji městům; budou města dále růst a růst. Městské aglomerace mají peníze, a farmáři tedy mohou svoje práva na vodu prodat. Pak by vydělali všichni. Musíme se ale ptát, jestli chceme, aby třeba Los Angeles mělo dvacet milionů obyvatel místo současných patnácti.

LN (9): Kdyby farmáři prodali práva a zemědělství upadlo, budou mít

V USA existuje obrovská nadprodukce potravin. Vyrábíme dvakrát více, než kolik můžeme sníst. Jídla je tak mnoho a je levné, proto se také Američané stávají nejtlustšími lidmi na světě. Kdyby produkce poklesla, jen by to prospělo našemu zdraví. Většina přebytečných potravin míří na export. Kalifornie dokonce vyváží rýži do Japonska. Proč? Aby mohla nakupovat Toyoty. Nedokážu si představit, že by Američané někdy hladověli.

LN (10): Pojem „udržitelný rozvoj“ je stále populárnější.?

Především chci říci, že nevím, co udržitelný rozvoj znamená. Je to slogan, který nemá absolutně žádný význam. To nemusí být špatně. Co znamená slovo „spravedlnost“? Nic. Každý chápe spravedlnost jinak. Právě tak je tomu s udržitelným rozvojem, každý si pod tím může představovat něco jiného. Ptáte-li se, jestli současná společnost pečuje o Zemi lépe než třeba před 50 lety, pak musím odpovědět ano i ne. Věda pokročila, lépe chápeme ekologické problémy. Přesto si však někdy počínáme mnohem hůře. Lépe třeba rozumíme zemědělství, víme, jak je udržet v chodu. Ale často se tím neřídíme. Podle mě však nejde o udržitelný rozvoj. Příliš se neobávám o budoucnost zemědělství, nebojím se, že by nebylo dost vody a podobně. Největší otázky tak nestojí, zda na této planetě přežijí lidé. Ti si poradí. V tom jsem optimista. Ale co ostatní živočišné a rostlinné druhy? V příštích 30 až 40 letech budeme čelit nejdramatičtější hrozbě biologické rozmanitosti na Zemi za posledních 60 milionů let. Bude to největší katastrofa, jakou jsme zavinili. Nemyslím si přitom; že by tomu nějaký politik kdekoliv na světě věnoval pozornost. Ani zástupce podnikatelských kruhů či spotřebitel. Lidé se starají o to, jestli jsou zdraví, zda mají dost jídla a podobně. Můžeme se ale všichni těšit nejlepšímu zdraví, být šťastní, užívat si sexu, chodit do kina a dívat se na skvělé pořady v televizi... A přitom rostlinné a živočišné druhy této planety mizí po desítkách milionů a nikdo se o to nestará. Snad kromě několika vědců.

LN (11): Existuje síla, která by změnila chování lidí? Experti často hovoří o ekonomických nástrojích, například o poplatcích za znečišťování, ekologických daních a podobně.

Lidské chování se mění pořád. Hodnoty se měnily během historie a mění se i dnes. Existují ekonomické nástroje, které by tyto změny podpořily? Několik snad, já ale nejsem velkým příznivcem tržních řešení. ...

... Myslím si ale, že to, co skutečně potřebujeme, jsou environmentální dějiny. Měli bychom vědět, jak probíhalo soužití lidí se Zemí. Měli bychom v tomto kontextu studovat dějiny, humanitní vědy, poezii, umění. Pro mě jsou to nejdůležitější oblasti, právě ony mohou změnit chování lidí. Základní je, aby lidé pochopili, že nemohou přemýšlet o dějinách bez znalosti ekologických souvislostí...

... Nemusíte měnit každého. Stačí, když změňte jádro těch, kteří jsou dost odpovědní a kteří o těchto věcech přemýšlejí například stovku studentů na celé univerzitě. V tom spočívá tajemství změn ve světě...

Příloha 4 – Hovory s Janem Masarykem: úryvky z textu

Zdroj: Fischl (1991, s. 39–45)

Velmoci a malé národy

(1) Bylo málo věcí, jež zaměstnávaly mysl Jana Masaryka tak intenzívně jako vztahy mezi velkými a malými národy, a je přirozené, že v mých záznamech o rozhovorech s ním je o tomto námětu víc poznámek než o mnoha jiných. Velmocem říkal „ty velký“ a malým národům „mrňousi“. Jednou, hned na začátku války, mi řekl:

„To máte národy, co nesnesou, že vedle nich jsou mrňousi. Uvidíme, jak je budou polykat jednoho po druhém. Ale nakonec je z toho bude hrozně bolet břicho. Všichni mrňousi, všichni malí musejí spolupracovat. ... Když nám poroste na Staroměstském rynku žito, tak nemusíme chtít prodávat mašiny do Rumunska, které nám zase může zaplatit jenom žitem. Proto mě naši agrárníci tak nenáviděli. Hloupí lidi. Malé národy se můžou udržet, jen když budou plánovitě hospodářsky spolupracovat.“

(2) „Já vám povím: já jsem, čemu lidi říkají státník. Ne že bych se bral moc vážně. Já se vám přiznám, že se moc směju, když se ráno holím a vidím tu svou pitomou palici v zrcadle. Nejuctivější dobrýtro, pane náměstků předsedy vlády. Ale když už teda jsem státník, musím přemýšlet o dnešku, o tom, co je před námi dnes. Ale někdy večer, když zrovna nemusím jít na nějakou tu zatracenou záležitost ve fraku a můžu si uvařit sám svůj guláš a obout si bačkory místo lakýrek, tak si dopřeju, že nemyslím na dny, ale na staletí. Tohle já doporučuju každému, kdo se narodil jako člen malého národa, a kdo pro tohle má mind'áska. To jsem se naučil od táty. Pozor, já nebyl zrovna moc dobrý žák, ale tohle jsem se naučil. Vidět věci, jak on říkal, sub specie aeternitatis. Z téhle perspektivy malé národy nevypadají tak malé. Jen si vezměte Plato. Řecko, to byl mrňous mezi národy. Anebo Ježíš. Já si myslím, že Češi nemají taky tak špatný rekord. Hus, Komenský, Dvořák, Masaryk – jestli ráčíte dovolit -, to není tak špatné. Koneckonců, jste Žid, tak co vám mám vykládat. Já vám ochotně prodám všechny velmoci a přidám vám ještě pár těch středních nádvkem za Mojžíše, Izaiáše a Einsteina.“

(3) „Velký kluk může malého buď chránit, nebo týrat. Pánbůh pomoz malému národu, který by chtěl jít jenom s jedním velkým. To je taková kooperace, jakou nabídl ten vlk Červené Karkulce. Ale velká demokracie může být dobrá kvočna pro malá demokratická kuřata. Velká demokracie, když je to opravdu demokracie, nebude nikdy vlk. Víte, taková velmoc, kde muži nekřičí na své ženy, a ti, co jsou u moci, nekřičí na ty, co jsou bez moci, nebude nikdy týrat malý národ.“

„To máte tak. Ono je dobře, že jsou mezi národy sloni i poníci. A je dobře, když ti mrňousi dostanou čas od času trochu na frak, když zapomenou, že musejí jít do houfu. Jenže přitom nikdy nesmí zařvat žádný z těch malých. Protože mrňousové mají zrovna tak nesmrtelnou duši jako ti velcí.“

(4) „S tátou jsme často mluvili o malých národech. Já byl ovšem skeptik ve famílii. Ale starý pán nikdy nepřestal věřit, že mrňousové mají na světě zrovna tak své poslání jako ti velcí. A když někdo hodil flintu do žita jenom proto, že se narodil jako Čech nebo Dán a ne jako Rus nebo Američan, táta se vždycky rozčilil. Takovým lidem říkal vul. On rozlišoval mezi vůl s kroužkem a vul bez kroužku. Ti bez kroužku byli nebezpečnější. V jedné věci jsme se neshodli. On věřil, že malé národy, jako třeba my Češi, by měly být mosty mezi těmi velkými. Mně se tahle myšlenka nikdy moc nezamlouvala. Po mostech se šlape. Já vždycky říkal, že když se velký kobyly od Schenkra plašejí, mají se malí poníci držet pěkně tiše stranou. Ale v tom jsem souhlasil se starým pánem, že člověk může být zrovna tak hrdý na to, že je Čech, jako kdyby se narodil v Moskvě nebo v Cedar Rapids. A taky jsem souhlasil s tím, že máme ve světě nosit na trh výsledky našeho politického myšlení a vyložit je pěkně vedle zboží z Washingtonu, Paříže, Londýna a Moskvy, a že se sice mrňousové mohou moc věcem naučit od těch velkých, ale taky je můžou ledačemu naučit. To se ví, že se máme učit od těch velkých. Ale ne se po nich opičit a papouškovat. Naši lidi si myslí, že musíme v Praze nosit odpoledne, co se nosilo v Paříži ráno. Tohle já říkal vždycky našim malířům. On zná jenom ty kobyly, co u nás táhnou mébláky, ale protože Picasso včera

namaloval divokého hřebce, tak on dneska maluje celé stádo divokých hřebců. Folk, ať je malý nebo velký, nesmí nikdy ztratit svou původnost. Jinak to přestane být folk."

(5) „S Karlem Čapkem jsme si také mockrát povídali o malých národech a o těch velkých. Velký básník. A velký zahradník před Hospodinem. Jednou, když jsme zas mluvili o těchhle věcech, řekl: Podívej se na tamhleten strom. Jsou na něm velké větve a malé větve. Ty velké podpírají ty malé. Jde z nich míza do těch malých. A neberou těm malým větvím mízu. Kdyby se takhle chtěly chovat velmoci jako ty větve na tom stromě."

„Oni ti velcí mají také starosti, kterých mrňousi jsou ušetřeni. Oni se náramně bojí, že se v nějaké jiné velmoci budou lidi množit rychleji než v nich. Tak říkají mladým manželům: Tadyhle máte zadarmo postel, za každého pátého syna dostanete ledničku, za každého desátého automobil, za každého dvacátého aeroplán. On Pánbůh taky řekl: Množte se jako ryby v moři a jako písek na zemi nebo něco takového. Já nejsem moc dobrý na citáty. Jenže Pánbůh chtěl nadělat co nejvíce šťastných lidí na světě, kdežto populační politikové velkých národů chtějí nadělat co nejvíce vojáků do kanonenfutru. To je, pěkně prosím, rozdíl. Hrozný rozdíl. To mi připomíná, že jeden z našich chytráků tady v Londýně – (tato rozmluva je z konce roku 1944) – tuhle přišel ke mně s nápadem, že po téhle válce budeme jako muset propagovat nějakou tu populační politiku s prémiemi rodinám s moc dětmi, něco a la Hitler a Mussolini. Tak jsem mu řekl: Podívej se, kamaráde, po každé vojně bylo moc pohlavních nemocí. Tak my budeme muset především vychovávat naše lidi, aby užívali tyhleto ochranné prostředky. Ty mi jdeš s tím, že máme produkovat co nejvíce dětí. Tak já navrhuji, abychom postavili továrnu na prezervativy s dírkou. A pak jsem ho poslal ke všem čertům. Copak familie je nějaká fabrika na vojáky? Tak se na to dívají některé velké národy. U malého národa nezáleží tolik na tom, jestli může postavit osm nebo devět divizí. Tak aspoň v téhle nemravnosti se po těch velkých nepotřebujeme opičit."

(6) „Víte, to máte jako ve familii. Když se táta s mámou mají rádi a neházejí po sobě hrnce, děcka jsou šťastná a mají růžové tváře. Ale když se táta vrací domů opilý a máma ho mlátí po hlavě válečkem na nudle, tak to nakonec odnesou i ty děti. Kdyby ti velcí dokázali žít vedle sebe v pokoji, nemuseli bychom se my mrňousi bát, že nám nějaký ten hrnec spadne na hlavu. Jenže tohle naše zatracené století se moc málo podobá spořádané familii. Začalo docela pěkně. Po líbáncích v osmnáctém roce to vypadalo, jako že malé národy budou moct hezky pokojně a ve zdravím růst. Táta a máma je dokonce vzali k rodinnému kulatému stolu v Ženevě a jako pořádní pokrokoví rodiče se jich i ptali, co si o tomhle nebo tamhle o tom myslí, a někdy si dokonce dali od nich i poradit. Jenže pak se jeden z těch velkých zase opil a víte, co se stalo. Bohužel toho slanečka, který by pomohl světu vystřízlivět, jak se zdá, ještě nikdo nevylovil."

„Člověk může věřit buď na násilí, nebo na ideu. Když má rozhodovat násilím, tak můžou všechny malé národy spakovat a zavřít krám. Těch pár velkých monopolů a trustů je určitě všechny sežere. Nejvýš se můžou utěšovat vědomím, že nakonec se ti velcí sežerou navzájem. Ale když věříte, že člověk je opravdu, jak nás učili ve škole, homo sapiens, a že se velikost nesmí měřit tím, kolik kdo má tanků a kanónů, ale na tom, jak původně a hluboce umí myslet, tak vám můžu dát tisíc příkladů, které dokazují, že se velké myšlenky můžou narodit zrovna tak dobře v poslední řecké vesnici jako v nějaké té metropoli s milióny obyvatel. Jenže na neštěstí, no však víte."

Příloha 5 – Sedm klíčů

Zdroj: Koukolík (2003)

Jaký bude svět v prvních třiceti letech našeho století? Co bude hnacími silami změn? Jakými směry se vývoj může ubírat? Do jaké míry a s jakou pravděpodobností lze budoucích třicet let vyvodit z minulého třicetiletí?

Mnoho lidí řekne, že z minulosti budoucnost neplyne. I malé odchylky výchozího stavu mají důsledky, které se dají odhadnout s tím menší pravděpodobností, čím je odhad časově delší. „Jediné poučení, které plyne z dějin, je, že z nich žádné poučení neplyne,“ by v tomto směru byl možný výklad známého výroku.

Nebo nám nedávná minulost našeho světa přece jen naznačuje, jak by mohly vypadat jeho pravděpodobné budoucnosti?

Přibližně 1000 odborníků ze 40 různých světových institucí vychází ve Třetím výhledu na stav globálního životního prostředí vypracovaném v roce 2003 pro OSN (Global Environment Outlook 3) z minulých třiceti let. Co se dá z jejich zprávy odhadnout?

Asi málokoho překvapí, že hlavními hnacími silami, které promění svět, bude sedm klíčových veličin: vývoj lidské populace neboli demografické změny, hospodářský vývoj, dále vývoj, který OSN označuje jako humánní – ten je v rozvojových a rozvinutých zemích vymezen odlišně a patří do něj například očekávaná délka života, podíl lidí, kteří umějí číst a psát, ale i podíl funkčně negramotných lidí i dlouhodobá nezaměstnanost. Kromě nich věda s technologií, dále typ vládnutí neboli správy světa, kultura a nakonec životní prostředí. Těchto sedm klíčů světa se bude vyvíjet ve vzájemných vztazích, nadto čtyřmi možnými způsoby, které byly nazvány scénáři. Tři z nich vycházejí spíše z praxe, čtvrtý spíše z teorie, chce se mi říci, že ze zbožných přání.

Dostane-li se na první místo „trh“, převáží ve světě hodnoty dnešní průmyslově rozvinuté společnosti. Sociální i politické vztahy budou sloužit rozmnožování bohatství, „růstu“. Bude se prohlubovat globalizace a liberalizace. Bohatí a mocní se budou jistit proti problémům plynoucím ze sociálních vztahů a stavu životního prostředí. Některé nevládní organizace a lidé chovající se jako občané se budou pokoušet o usměrnění vývoje, leč, jak se často můžeme dozvědět, na čem se nedokážou dohodnout politici, odborné společnosti, ani ministerstva, provede za nás všechny svým drtivým dopadem ekonomika. Státy a zákonodárci, politická moc, společnost i ekonomika tedy budou kontrolováni „trhem“, to znamená interakcemi malých skupin lidí kontrolujících nejmocnější nadnárodní společnosti. Ze zkušenosti minulých let je možné soudit, že míra korupce převyší prostředky měření. Jedním z nejefektivnějších byznysů bude organizovaný zločin. Círky a sekty pokvetou úměrně míře skupinové úzkosti, nejistoty, pocitu rozvratu a nespravedlnosti.

Dostanou-li se na první místo politická opatření, vztah mezi vládami a šéfy korporací se obrátí. Se všemi důsledky a riziky převáží regulace, plánování, zdaňování, byrokratizace. Lze si představit předení nějak husté sociální sítě i rozhodnutí ve prospěch ochrany životního prostředí. Trh bude sloužit politické moci. Svět budou kontrolovat interakce malých skupin politických byrokratů. Přesněji řečeno, stejně jako v předchozím případě interakcemi toho, co nosí ve svých hlavách. Ze zkušenosti minulých let je možné soudit, že míra korupce převyší prostředky měření. Jedním z nejefektivnějších byznysů bude organizovaný zločin. Círky a sekty pokvetou úměrně míře skupinové úzkosti, nejistoty, pocitu rozvratu a nespravedlnosti.

Do třetice se může stát, že na první místo se dostane potřeba bezpečí. Socioekonomický a ekologický stres povede ve velmi neklidném světě k vlnám násilí. Mocní a bohatí budou uvažovat o ochraně. Ve velkém vzniknou chráněné a opevněné, vzájemně propojené enklávy – ghetta? – v moři bídy. Tam bude nadále živý „trh“. Svět budou kontrolovat interakce malých skupin politických byrokratů propojené s malými skupinami kontrolujícími korporace. Ze zkušenosti minulých let je možné soudit, že míra korupce převyší prostředky měření. Jedním z nejefektivnějších

byznysů bude organizovaný zločin. Církev a sekty pokvetou úměrně míře skupinové úzkosti, nejistoty, pocitu rozvratu a nespravedlnosti.

Nakonec možnost čtvrtá, sen – udržitelný svět. Převládne úcta k životu, hodnotám, tolerance, spolupráce mezi vládami, korporacemi, občany, svět bude souborem dynamických rovnováh. Sníží se míra bídy, zadlužení a oplzlého bohatnutí, moc přestane být botou v lidském obličejí. Církev buď začnou pro lidi dělat, o čem od svého vzniku mluví, nebo zjistí, že je lidé nepotřebují, což lidé o sektách budou vědět už delší dobu.

Co dodat? Každodenní život s cháskou lidskou nás ubezpečuje, že debilizace společnosti je pro naplnění prvních tří scénářů nebo jejich libovolné kombinace podmínkou postačující. Nutná podmínka pro úspěch čtvrtého scénáře: lidé přestanou být lidmi ...

Příloha 6 – Demokracie skončí, protože lidé na ni nemají hlavu

Zdroj: Honzejek (2019)

Katastrofické předpovědi je dobré brát vždy s rezervou. Což platí i pro předpovědi konce demokracie. Na druhou stranu to neznamená, že na nich nemůže nic být. Zejména, když s nimi přicházejí uznávaní experti v oboru politické psychologie, jakým je profesor kalifornské univerzity Shawn Rosenberg. Jeho teze je originální: Demokracie, jak ji dnes známe, v dohledné době skončí. Ovšem nikoli proto, že by ji napadl nějaký zákeřný nepřítel – ale prostě proto, že na ni lidé nemají hlavu.

Na nedávném kongresu expertů na politickou psychologii vyvolalo Resenbergovo vystoupení takový rozruch, že mu věnoval obsáhlý referát časopis *Politico*. V kostce Rosenberg tvrdí, že demokracie padne, protože to je především tvrdá práce, která klade na aktéry tak vysoké nároky, že jim nyní nejsou schopni lidé dostát. Jaké nároky to jsou? První podmínkou fungování demokracie je podle Rosenberga respekt k odlišným názorům. Může nám to připomenout staré Masarykovo „demokracie je diskuze“. Zní to sice banálně, ovšem banální to vůbec není. Když diskuze skončí a je nahrazena napadáním a paralelními monology, jak to vidíme dnes, může skončit demokracie jako taková. Druhá Rosenbergova podmínka fungování demokracie je dnes ještě obtížněji splnitelná: Lidé se musí umět probrat obrovským množstvím informací, rozlišit dobré od zlého, pravdu od lži. Vyžaduje to přemýšlivost, mentální disciplínu, schopnost logického myšlení. A podle Rosenberga se ukazuje, že intelektuální a emocionální výbava většinové populace na to nestačí. Snazší – a útěšnější – je uchýlit se k jednoduchým receptům populistů. Funkční demokracie tak v podstatě nelze udržet pohromadě.

Proč tomu tak je? Resenberg tvrdí, že za to může evoluce. Ta nás sice vybavila skvěle pro souboje pravěkých kmenů, ale už méně pro potřeby demokratické diskuse. Psychologové popsali řadu kognitivních zkreslení, která nám ve smysluplné debatě brání. Na jedné straně máme sklon vytěšňovat důkazy, které popírají naše přesvědčení, na straně druhé nadsazujeme význam informací, které podporují naše předsudky. Už jen to, že nám oponent řekne, že se mýlíme, nás utvrzuje, že máme pravdu s velkým P. „Ustrojení našich mozků je pro moderní demokracii smrtící. Prostě na ni nejsme stavěni,“ cituje Rosenberga *Politico*.

Proč ale donedávna demokracie kvetla a až nyní je na ústupu? Rosenberg má prosté vysvětlení: klesá vliv elit ve společnosti. Donedávna měly elity zásadní vliv na politickou debatu a pomáhaly tak veřejnosti pochopit důležitost demokratických hodnot.

Teď se vše změnilo. Kvůli rozvoji sociálních sítí stále méně lidí bere elity vážně. Každý může získat masové publikum a je jedno, že publikuje konspirační teorie nebo texty založené na nesmyslech a lžích. Elity je už nemohou efektivně vyvracet, protože lidé žijí uzavřeni ve svých bublinách a zprávy berou spíše ze sociálních sítí než ze seriózních médií. Nesmysly se radostně šíří. Toho využívají populisté, kteří bubliny a falešné zprávy vytvářejí.

Populisté to mají dnes snadné. Ve srovnání s náročnými požadavky demokracie (tolerance, schopnost kompromisu) jim stačí hladit lidi po srsti. „Zapomeňte na politickou korektnost! Můžete se v pohodě vrhnout na ty, kteří nepatří k vašemu kmeni!“ charakterizuje populistický postoj *Politico*. Rezignace na toleranci a kritické myšlení se skrývá pod různými zástěrkami. U nás se třeba říká, že je potřeba „nazývat věci pravými jmény“ nebo „bránit normální poměry“. Nakonec to vůbec nemusí dávat smysl, populisté mohou současně tvrdit, že migranti jsou líní a zároveň, že nám berou práci. A stejně se jim bude kývat. Proč? Podle Rosenberga je důvodem pohodlnost. Na rozdíl od demokracie, která na nás klade spoustu nároků, populisté směřující k autoritářství vyžadují jen jedno – loajalitu. A je jednodušší odevzdat se silnému vůdci než promýšlet své vlastní postoje, pochybovat. Proto mají populisté navrch.

Shawn Rosenberg není žádný nazdárek. Je jedním ze zakladatelů politické psychologie, v 80. letech rozbil mýtus o racionálním rozhodování voličů, když prokázal, že řada z nich si vybírá kandidáta podle toho, jak vypadá, aniž by řešili, co říká. Dnes se tedy tvrdí, že během několika

desetiletí nahradí plnohodnotné demokracie populistické režimy nabízející jednoduché odpovědi na složité otázky – vládnout bude mix xenofobie, rasismu a autoritářství. Snad se bude tentokrát mýlit.

Příloha 7 – Migrační situace Česka – pracovní list

K zodpovězení následujících otázek budete potřebovat data ve formě tabulek, grafů a kartogramů na dalších stránkách tohoto pracovního listu. Pro některé otázky využijete pouze jeden z těchto datových zdrojů, pro jiné se vám jich bude hodit víc.

1. Jaká je současná migrační situace Česka? Popište stručně celou situaci: kolik migrantů zde žije, odkud (z jakých světových regionů/skupin zemí) jsou, kde především žijí, jaké změny nastaly v posledních letech.

.....

2. Jaká je věková struktura migrantů v Česku? Je jiná pro muže a pro ženy? Jak se liší věková struktura obyvatel Česka jako celku a věková struktura migrantů? Kde v Česku je nižší věkový průměr migrantů? Proč tomu tak je?

.....

3. Na jakém stupni vzdělávání (škol) najdeme nejvíce migrantů? Proč tomu tak je?

.....

4. Přečtěte si následující tvrzení. Jsou pravdivá? Proč ano/ne?

- a. Nejvíce migrantů žije ve Středočeském kraji.
- b. V Česku žije více migrantů než na Slovensku.
- c. Počet žádostí o azyl se od roku 2001 nemění.
- d. Většina migrantů v Česku je ze zemí mimo Evropskou unii (také se jim říká třetí země).
- e. V Česku žije méně migrantů s dlouhodobým pobytem než migrantů s azylem.

Příloha 8 – Statistická data pro aktivitu Migrační situace Česka (Český statistický úřad)

Cizinci v České republice
Foreigners in the Czech Republic

1-3. 5 nejčastějších státních občanství cizinců podle regionu soudržnosti, kraje a okresu (stav k 31. 12.)⁵⁾

Foreigners - 5 most frequent citizenships by cohesion region, region, and district (as at 31 December)⁵⁾

Příměr: Řaditelní služby cizinecké policie

Source: Directorate of the Alien Police Service

Region soudržnosti, kraj, okres Cohesion Region, Region, District	31. 12. 2017 31 December 2017					31. 12. 2018 31 December 2018				
	Ukrajina Ukraine	Slovensko Slovakia	Vietnam Viet Nam	Rusko Russian Fed.	Německo Germany	Ukrajina Ukraine	Slovensko Slovakia	Vietnam Viet Nam	Rusko Russian Fed.	Polsko Poland
ČESKÁ REPUBLIKA										
CZECH REPUBLIC	117 061	111 804	59 761	36 642	21 291	131 302	116 817	61 097	38 033	21 279
PRAHA (NUTS 2)	48 731	30 291	12 611	22 966	3 906	50 877	31 594	13 031	23 904	3 506
Hlavní město Praha (NUTS3)	48 731	30 291	12 611	22 966	3 906	50 877	31 594	13 031	23 904	3 506
Praha 1	418	522	391	494	262	410	533	405	486	83
Praha 2	1 501	1 297	434	1 285	470	1 378	1 324	436	1 298	197
Praha 3	3 485	2 223	548	2 050	349	3 504	2 318	557	2 121	247
Praha 4	9 834	5 996	6 156	3 033	502	10 547	6 311	6 405	3 357	720
Praha 5	8 089	4 548	984	5 107	787	8 507	4 732	1 045	5 208	707
Praha 6	3 428	2 557	507	3 029	537	3 472	2 641	547	3 017	351
Praha 7	1 462	1 265	544	896	213	1 427	1 347	566	920	94
Praha 8	4 188	2 434	546	1 544	225	4 234	2 544	550	1 637	252
Praha 9	9 848	4 905	1 105	2 825	255	10 582	5 113	1 127	3 070	385
Praha 10	6 467	4 368	1 389	2 694	294	6 807	4 555	1 396	2 783	457
Praha 11	11	186	7	9	11	9	176	7	7	13
STŘEDNÍ ČECHY (NUTS2)	18 396	20 090	5 872	4 458	1 193	21 336	21 055	6 332	4 532	2 946
Středočeský kraj (NUTS3)	18 396	20 090	5 872	4 458	1 193	21 336	21 055	6 332	4 532	2 946
Benešov	666	638	253	78	35	847	681	305	79	126
Beroun	1 086	1 246	483	238	95	1 297	1 315	540	253	54
Kladno	2 104	2 195	869	645	95	2 568	2 269	938	695	193
Kolín	1 002	1 281	366	117	47	1 290	1 361	380	120	147
Kutná Hora	638	671	380	35	28	676	702	367	39	92
Mělník	1 690	1 120	389	188	95	1 911	1 214	408	181	104
Mladá Boleslav	1 739	4 679	863	217	128	2 203	4 794	964	229	1 514
Nymburk	1 487	1 107	336	301	41	1 732	1 166	371	288	102
Praha - východ	4 217	3 632	542	990	205	4 745	3 839	615	1 013	233
Praha - západ	2 475	2 446	694	1 492	285	2 629	2 623	716	1 482	227
Příbram	793	700	315	110	84	912	740	356	105	58
Rakovník	499	345	382	47	97	526	351	382	48	96
JIHOZÁPAD (NUTS2)	11 992	11 605	8 755	1 030	2 854	14 487	12 253	8 920	1 081	1 333
Jihočeský kraj (NUTS3)	4 898	3 834	3 105	563	809	5 636	4 025	3 252	600	373
České Budějovice	1 748	1 340	655	332	289	1 922	1 410	682	355	50
Český Krumlov	590	429	606	84	138	645	447	654	79	72
Jindřichův Hradec	292	356	562	42	95	369	359	594	39	49
Písek	634	509	423	23	47	695	544	412	35	78
Praha - střed	272	195	384	23	115	389	204	392	19	24
Strakonice	691	492	221	18	95	758	511	242	31	45
Tábor	671	512	254	41	47	858	550	276	42	55
Plzeňský kraj (NUTS3)	7 094	7 771	5 650	467	2 045	8 851	8 228	5 668	481	960
Domažlice	371	652	1 136	31	382	537	692	1 157	25	42
Klatovy	440	712	451	23	319	500	749	421	26	64
Plzeň - město	4 251	3 807	2 149	335	395	5 216	3 981	2 137	354	495
Plzeň - jih	427	503	248	18	289	538	522	215	17	64
Plzeň - sever	415	736	270	11	117	521	809	313	13	101
Rokycany	589	510	177	26	55	767	556	190	24	58
Tachov	601	851	1 219	23	485	772	919	1 235	22	136
SEVEROZÁPAD (NUTS2)	7 478	7 199	14 537	3 682	10 353	8 811	7 450	14 964	3 618	1 303
Karlovarský kraj (NUTS3)	2 634	2 186	6 588	2 190	2 733	3 149	2 268	6 590	2 134	253
Cheb	845	815	3 413	348	805	1 021	860	3 381	348	105
Karlovy Vary	1 500	788	2 439	1 712	1 239	1 790	775	2 461	1 654	93
Sokolov	289	603	736	130	689	338	633	748	132	55
Ústecký kraj (NUTS3)	4 844	5 013	7 949	1 492	7 620	5 662	5 182	7 574	1 484	1 050
Děčín	358	493	1 655	100	582	374	517	1 620	92	333
Chomutov	978	905	1 534	109	1 313	1 127	939	1 568	118	193
Litoměřice	913	558	573	85	374	1 087	586	587	79	110
Louny	440	673	449	97	147	522	671	472	93	80
Most	455	725	1 050	70	1 883	508	740	1 032	70	126
Teplice	817	719	1 487	775	2 765	1 071	760	1 487	793	77
Ústí nad Labem	883	939	1 201	256	555	973	969	1 208	239	131

1-3. 5 nejčastějších státních občanství cizinců podle regionu soudržnosti, kraje a okresu (stav k 31. 12.)⁹

Foreigners - 5 most frequent citizenships by cohesion region, region, and district (as at 31 December)¹⁰

Příměr: Řaditelní služby cizinecké policie

Source: Directorate of the Alien Police Service

Region soudržnosti, kraj, okres Cohesion Region, Region, District	31. 12. 2017 31 December 2017					31. 12. 2018 31 December 2018				
	Ukrajina Ukraine	Slovensko Slovakia	Vietnam Viet Nam	Rusko Russian Fed.	Německo Germany	Ukrajina Ukraine	Slovensko Slovakia	Vietnam Viet Nam	Rusko Russian Fed.	Polsko Poland
SEVEROVÝCHOD (NUTS2)	12 795	11 658	5 123	1 074	1 117	15 070	12 075	5 277	1 140	4 538
Liberecký kraj (NUTS3)	5 053	4 758	2 036	528	598	5 601	4 888	2 046	569	1 491
Česká Lípa	461	683	519	107	116	494	684	509	113	249
Jablonec nad Nisou	1 144	1 248	417	65	110	1 287	1 299	433	72	396
Liberec	2 843	2 411	896	312	298	3 172	2 463	893	327	657
Semily	605	436	204	44	44	648	442	211	57	189
Královéhradecký kraj (NUTS3)	4 189	2 998	1 675	322	379	4 809	3 090	1 730	309	1 796
Hradec Králové	1 762	985	478	144	115	2 001	1 036	493	130	185
Jičín	869	599	254	53	67	810	605	272	56	123
Náchod	676	408	413	46	71	710	425	426	44	570
Rychnov nad Kněžnou	462	434	211	26	27	564	437	220	27	286
Trutnov	620	582	319	53	99	724	587	319	52	632
Pardubický kraj (NUTS3)	3 553	3 902	1 412	224	170	4 660	4 097	1 501	262	1 251
Chrudim	474	421	375	29	29	603	436	406	28	43
Pardubice	1 666	2 279	597	137	64	2 000	2 386	647	174	313
Svitavy	525	357	187	23	28	726	375	184	24	87
Ústí nad Orlicí	888	845	253	35	49	1 331	900	264	36	808
JIHOVÝCHOD (NUTS2)	12 981	14 479	5 965	2 375	811	14 973	15 263	6 039	2 620	1 154
Kraj Vysočina (NUTS3)	2 562	2 304	1 201	175	196	3 212	2 376	1 227	167	234
Havlíčkův Brod	275	526	207	60	27	438	554	212	54	67
Jihlava	825	680	317	41	82	1 004	709	335	49	49
Pečínov	758	438	225	25	23	906	443	226	22	36
Třebíč	315	285	311	28	34	343	288	299	22	32
Žďár nad Sázavou	389	374	141	21	30	521	382	155	20	50
Jihomoravský kraj (NUTS3)	10 419	12 175	4 784	2 200	615	11 761	12 887	4 812	2 453	920
Blansko	450	649	127	67	30	536	679	133	69	66
Brno - město	6 861	6 191	2 769	1 824	294	7 596	6 578	2 749	2 058	521
Brno - venkov	1 635	1 750	478	111	85	1 835	1 874	499	124	130
Břeclav	419	1 195	352	41	68	533	1 233	364	45	50
Hodonín	207	1 305	271	41	31	353	1 366	281	44	49
Vyškov	575	547	132	35	35	600	597	137	32	39
Znojmo	272	536	635	81	82	308	560	649	81	65
STŘEDNÍ MORAVA (NUTS2)	3 134	7 532	2 475	531	615	3 935	7 775	2 533	564	929
Olomoucký kraj (NUTS3)	1 935	3 380	1 660	291	398	2 327	3 467	1 700	308	593
Jeseník	38	191	143	13	160	33	194	142	13	152
Olomouc	858	1 548	636	189	120	1 123	1 557	664	196	163
Prostějov	445	577	179	22	29	461	617	184	29	46
Přerov	356	716	453	49	45	399	765	450	51	89
Šumperk	238	328	249	18	44	311	334	260	19	143
Zlínský kraj (NUTS3)	1 199	4 172	815	240	217	1 608	4 308	833	256	336
Kroměříž	209	443	163	37	20	258	464	167	39	48
Uherské Hradiště	255	1 295	208	51	88	321	1 325	212	60	53
Vsetín	274	810	140	29	45	412	838	159	31	125
Zlín	461	1 624	304	123	64	617	1 681	295	126	110
MORAVSKOSLEZSKO (NUTS2)	1 397	8 811	4 378	481	398	1 687	9 193	4 360	533	5 551
Moravskoslezský kraj (NUTS3)	1 397	8 811	4 378	481	398	1 687	9 193	4 360	533	5 551
Bruntál	56	347	144	10	33	72	363	148	13	168
Frydek-Místek	138	1 505	304	53	53	204	1 576	294	50	846
Karviná	173	2 011	384	63	57	217	2 096	438	67	3 448
Nový Jičín	179	838	332	29	51	208	859	333	29	152
Opava	127	547	319	46	94	164	563	332	53	240
Ostrava - město	724	3 582	2 895	280	105	822	3 736	2 815	321	697
Nejčastěji / Not identified	157	189	45	45	19	126	159	41	41	19

⁹ Údaje nezahrnují cizince s platným azylm na území ČR.

¹⁰ Data do not include foreigners with valid asylum status on the territory of the CR.

1.7. 10 nejčastějších státních občanstvích: občini - občani EU a občani třetích zemí v krajích ČR k 31. 12. 2018¹⁾
Foreigners - 10 most frequent citizen ships: EU-citizens and third-country nationals by region of the CR as at 31 December 2018¹⁾

Pramen: Ředitelství služby občanské policie
Source: Directorate of the Alien Police Service

Kraj Region	Celkem Total	Ukraina Ukraine	Slovensko Slovakia	Vietnam Viet Nam	Rusko Russian Federation	Polsko Poland	Německo Germany	Bulharsko Bulgaria	Rumunsko Romania	Spojené státy United States of America	Monacko Monaco	EU28	mimo EU non-EU
Celkem / Total	564 345	131 302	116 817	61 697	38 033	21 279	15 593	14 684	9 510	9 075	232 463	331 882	
Praha	206 595	50 877	31 564	13 031	23 904	3 506	4 047	4 782	4 177	6 554	853	69 132	136 463
Středočeský	76 393	21 336	21 065	6 332	4 532	2 646	1 234	1 910	696	1 072	33 789	42 604	
Jihočeský	21 225	5 636	4 025	3 252	600	373	821	625	186	297	8 431	12 794	
Plzeňský	35 381	8 851	8 228	3 668	481	2 048	2 276	2 417	136	252	17 563	17 788	
Karlovarský	20 663	3 149	2 268	6 590	2 134	253	2 598	364	88	391	6 746	13 917	
Ústecký	37 017	5 662	5 152	7 974	1 484	1 050	7 549	994	142	1 021	17 150	19 867	
Liberecký	21 364	5 601	4 888	2 046	569	1 491	777	570	96	176	9 361	12 003	
Královéhradecký	16 654	4 809	3 090	1 730	309	1 766	245	353	162	541	7 039	9 615	
Parucký	17 575	4 660	4 067	1 501	262	1 251	172	1 012	116	896	8 331	9 244	
Vysočina	10 648	3 212	2 376	1 227	167	234	376	345	55	606	4 183	6 465	
Jihomoravský	50 351	11 761	12 867	4 812	2 453	920	641	999	647	824	21 234	29 117	
Olomoucký	12 302	2 327	3 467	1 700	308	593	391	283	186	144	5 864	6 438	
Zlínský	10 255	1 608	4 308	833	256	336	92	266	108	422	5 950	4 305	
Moravskoslezský	27 987	1 687	9 193	4 360	533	5 551	503	150	281	29	17 379	30 608	
Nepřijímáno	935	126	159	41	41	19	22	16	27	11	311	624	
Mě / Identified	243 628	60 111	53 869	27 716	21 804	10 315	6 816	4 850	4 203	4 890	91 266	152 362	
Praha	94 459	24 841	14 919	6 365	13 745	1 666	1 284	1 763	1 118	520	28 173	66 326	
Středočeský	32 531	9 343	9 527	2 842	2 488	1 131	360	553	257	530	13 731	18 500	
Jihočeský	8 746	2 483	1 863	1 480	339	233	224	196	66	171	3 188	5 558	
Plzeňský	15 147	4 188	4 036	2 536	300	466	312	694	42	141	6 915	8 232	
Karlovarský	9 036	1 598	1 163	2 971	1 178	125	447	183	39	211	2 344	6 692	
Ústecký	13 225	2 446	2 415	3 578	836	639	765	263	46	548	4 687	8 538	
Liberecký	9 696	2 560	2 360	892	324	1 071	128	169	32	877	4 346	5 350	
Královéhradecký	7 062	1 894	1 429	770	195	1 117	90	79	60	297	3 057	3 975	
Parucký	7 226	1 913	1 818	629	134	749	61	283	40	461	3 417	3 609	
Vysočina	4 448	1 338	1 020	564	106	138	52	78	11	341	1 953	2 595	
Jihomoravský	21 668	5 263	5 969	2 157	1 468	410	181	451	276	458	8 470	13 198	
Olomoucký	5 133	978	1 594	741	191	338	74	87	71	87	2 376	2 757	
Zlínský	4 155	540	1 904	362	168	203	25	86	41	223	2 362	1 763	
Moravskoslezský	10 665	675	3 762	1 812	313	2 023	151	47	96	18	6 444	4 221	
Nepřijímáno	391	51	60	17	19	6	7	5	8	7	103	288	
Mě / Identified	391	51	60	17	19	6	7	5	8	7	103	288	

¹⁾ Data do níž nezahrnují občani s platným systémem na území ČR.

1-8. Cizinci podle pohlaví a věku k 31. 12. 2018¹⁾
 Foreigners by sex and age as at 31 December 2018¹⁾

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie

Source: Directorate of the Alien Police Service

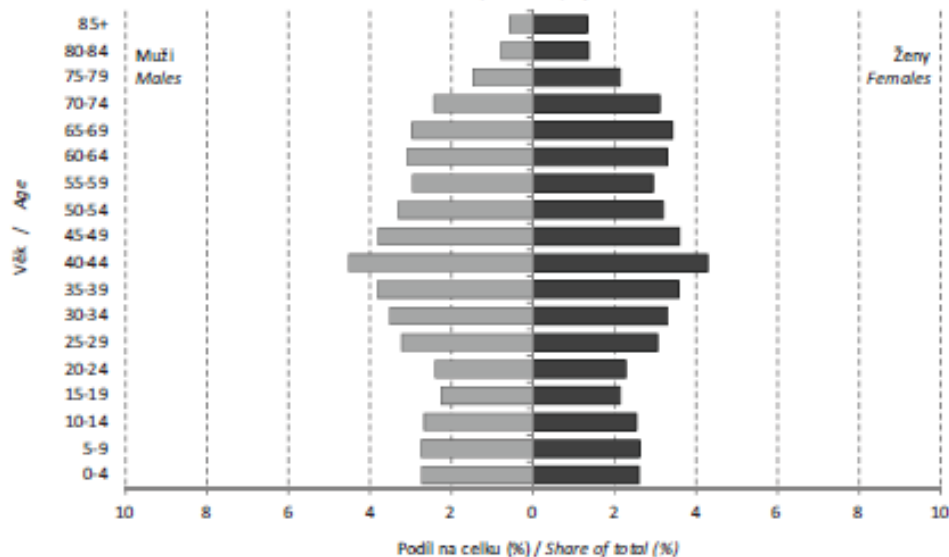
Věk Age	Cizinci celkem Foreigners total	z toho ženy Females	Pobyt nad 12 měsíců Residence for 12+ months	z toho ženy Females
Celkem / Total	564 345	243 628	548 429	234 901
0-4	19 081	9 256	18 565	8 990
5-9	21 584	10 550	20 974	10 251
10-14	17 532	8 497	17 141	8 301
15-19	20 929	10 342	17 069	8 256
20-24	39 243	19 360	33 595	16 221
25-29	52 355	23 596	50 232	22 488
30-34	71 842	32 054	70 804	31 428
35-39	73 387	31 803	72 765	31 417
40-44	64 973	26 962	64 596	26 736
45-49	53 883	20 806	53 652	20 686
50-54	42 043	15 153	41 882	15 059
55-59	34 026	12 455	33 920	12 407
60-64	22 874	8 857	22 777	8 807
65-69	13 982	5 998	13 916	5 957
70-74	7 603	3 326	7 567	3 302
75-79	4 248	1 894	4 228	1 884
80-84	2 530	1 369	2 522	1 364
85-89	1 252	735	1 247	732
90-94	661	413	661	413
95+	317	202	316	202

¹⁾ Údaje nezahrnují cizince s platným azylm na území ČR

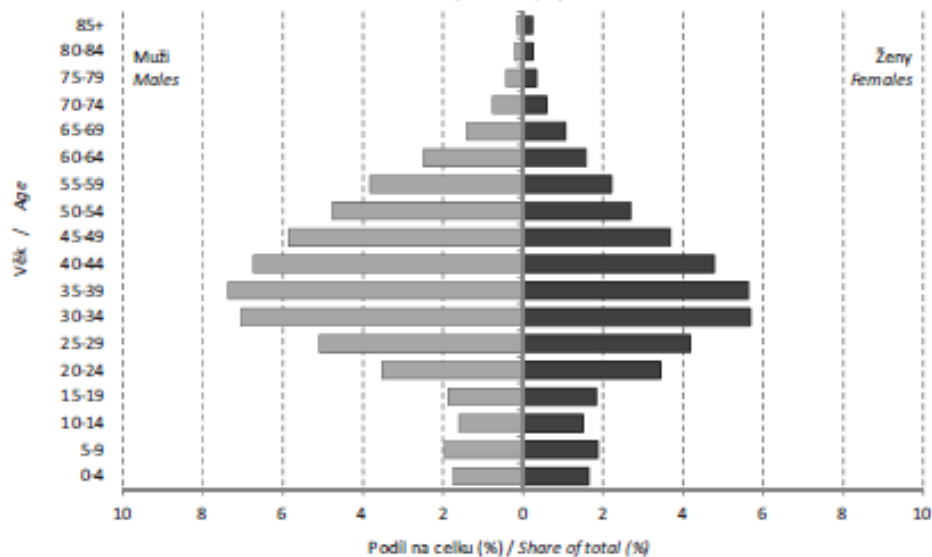
¹⁾ Data do not include foreigners with valid asylum status on the territory of the CR.

VĚKOVÁ STRUKTURA OBYVATELSTVA V ČR
AGE DISTRIBUTION OF POPULATION IN THE CR
31. 12. 2018

VĚKOVÁ STRUKTURA CIZINCŮ V ČR
AGE DISTRIBUTION OF FOREIGNERS IN THE CR
31. 12. 2018

2-1. Řízení o mezinárodní ochraně v roce 2018

Proceedings on granting of international protection in 2018

Data platná k 23. 8. 2019 / Date valid as at 23 August 2019

Pramen: Odbor azylové a migrační politiky
 Ministerstva vnitra

Source: Department for Asylum and Migration Policy
 Ministry of the Interior

Státní příslušnost	Počet nových žádostí New applications	Azyl udělen Asylum granted	Doplňková ochrana udělena Subsidiary protection granted	Negativní rozhodnutí ⁶ Negative decisions ⁷	Řízení zastaveno Proceedings discontinued ⁸	Přelomá rozhodnutí ⁹ Decisions issued with legal effect ⁹	Nevyřízené případy na další období Cases pending on 31 December	Citizenship
Celkem	1 701	47	118	748	816	1 730	873	Total
Afgánistán	27	1	-	1	16	18	14	Afghanistan
Albánie	4	-	-	1	2	3	1	Albania
Alžírsko	19	-	-	8	7	15	8	Algeria
Angola	2	-	1	-	1	2	2	Angola
Arménie	117	2	1	45	75	123	73	Armenia
Azerbájdžán	46	1	-	56	35	92	34	Azerbaijan
Bangladéš	2	-	-	-	-	-	2	Bangladesh
Bělorusko	13	1	2	3	5	11	15	Belarus
Bosna a Hercegovina	1	-	-	1	-	1	-	Bosnia and Herzegovina
Botswana	-	-	-	1	-	1	-	Botswana
Bulharsko	2	-	-	-	1	1	1	Bulgaria
Česká republika	-	-	-	-	1	1	-	Czech republic
Čína	6	8	-	71	6	85	3	China
Egypt	5	1	1	-	1	3	7	Egypt
Ekvádor	1	-	-	-	1	1	-	Ecuador
Eritrea	3	1	-	-	1	2	1	Eritrea
Etiopie	2	-	-	2	2	4	2	Ethiopia
Gambie	-	-	-	-	-	-	1	Gambia
Ghana	1	-	-	2	1	3	1	Ghana
Gruzie	169	2	-	47	114	163	44	Georgia
Guinea	1	-	-	-	1	1	-	Guinea
Guinea-Bissau	1	-	-	-	1	1	-	Guinea-Bissau
Chile	1	-	-	1	-	1	-	Chile
Chorvatsko	1	-	-	-	1	1	-	Croatia
Indie	11	-	-	-	6	6	5	India
Írák	65	2	32	13	33	80	21	Iraq
Írán	22	-	-	1	15	16	8	Iran (Islamic Republic of)
Jemen	5	-	-	-	1	1	4	Yemen
Jordánsko	6	-	-	-	2	2	4	Jordan
Kamerun	4	-	-	4	2	6	3	Cameroon
Kazachstán	31	-	2	14	6	22	24	Kazakhstan
Keňa	1	-	-	-	-	-	1	Kenya
Kolumbie	-	-	-	-	1	1	1	Colombia
Konzáková demokratická republika	4	-	1	3	4	8	1	Congo (the Democratic Republic of the)
Kosovo	8	1	-	5	1	7	1	Kosovo
Kuba	154	2	-	31	148	181	26	Cuba
Kuvajť	1	-	-	-	1	1	-	Kuwait
Kyrgyzstán	15	-	-	1	3	4	22	Kyrgyzstan
Libanon	1	-	1	-	-	1	2	Lebanon
Libye	11	-	-	1	4	5	14	Libya
Lotyšsko	2	-	-	-	2	2	-	Latvia
Mali	-	-	-	-	1	1	-	Mali
Moroko	3	-	-	1	3	4	2	Morocco
Mauretánie	1	-	-	-	1	1	-	Mauritania
Mexiko	1	-	-	-	-	-	1	Mexico
Moldavsko	14	-	-	15	6	21	7	Moldova (the Republic of)
Mongolsko	23	1	-	12	9	22	6	Mongolia
Myanmar	3	5	-	-	-	5	1	Myanmar
Nepál	1	-	-	-	-	-	2	Nepal
Niger	1	-	-	-	-	-	1	Niger

2-1. Řízení o mezinárodní ochraně v roce 2018

Proceedings on granting of international protection in 2018

Date platná k 23. 8. 2019 / Date valid as at 23 August 2019

Pramen: Odbor azylové a migrační politiky
Ministerstva vnitra

Source: Department for Asylum and Migration Policy
Ministry of the Interior

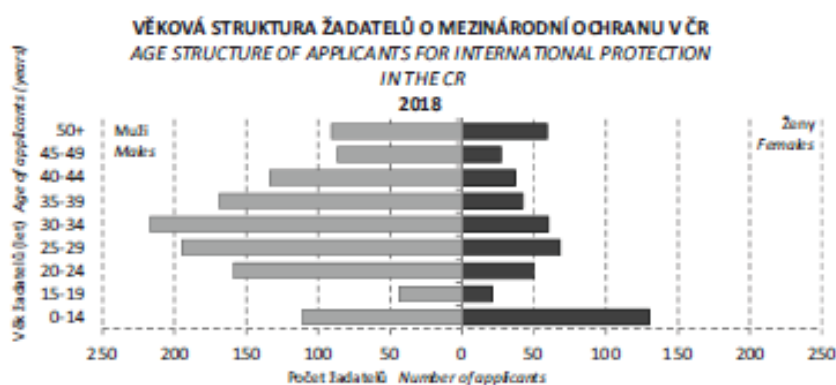
Státní příslušnost	Počet nových žádostí New applications	Azyl udělen Asylum granted	Doplňková ochrana udělena Subsidiary protection granted	Negativní rozhodnutí ¹⁾ Negative decision ¹⁾	Řízení zastaveno Proceedings discontinued	Předání rozhodnutí ²⁾ Decisions issued with legal effect ²⁾	Nevyřízené případy na další období Cases pending on 31 December	Citizenship
Nigérie	19	-	-	5	13	18	17	Nigeria
Pákistán	20	-	-	2	3	5	23	Pakistan
Palestina	3	-	-	-	3	3	-	Palestine, State of
Rusko	89	2	2	27	39	70	56	Russian Federation
Saúdská Arábie	1	-	-	-	1	1	-	Saudi Arabia
Senegal	1	-	-	-	1	1	1	Senegal
Severní Makedonie	1	-	1	1	-	2	-	North Macedonia
Slovensko	6	-	-	-	6	6	-	Slovakia
Somálsko	4	-	-	-	-	-	4	Somalia
Srbsko	5	-	-	3	2	5	-	Serbia
Súdán	4	-	-	-	2	2	2	Sudan
Sýrie	37	6	52	-	8	66	10	Syrian Arab Republic
Šrí Lanka	2	1	2	1	1	5	-	Sri Lanka
Tádžikistán	1	1	-	-	1	2	-	Tajikistan
Thajsko	-	-	-	1	-	1	-	Thailand
Togo	1	-	-	-	-	-	1	Togo
Tunisko	11	-	-	8	2	10	8	Tunisia
Turecko	39	-	-	24	19	43	20	Turkey
Turkmenistán	2	2	-	-	-	2	-	Turkmenistan
Uganda	2	-	-	-	1	1	1	Uganda
Ukrajina	418	6	12	222	137	377	251	Ukraine
Uzbekistán	98	-	-	38	20	58	52	Uzbekistan
Venezuela	6	-	-	2	-	2	4	Venezuela (Bolivarian Republic of)
Vietnam	100	-	1	72	29	102	46	Viet Nam
Bez státní příslušnosti	19	1	7	3	7	18	11	Stateless

¹⁾ kategorie negativní rozhodnutí v sobě obsahuje rozhodnutí: mezinárodní ochrana neudělena a žádost zamítnuta jako zjevně nedůvodná

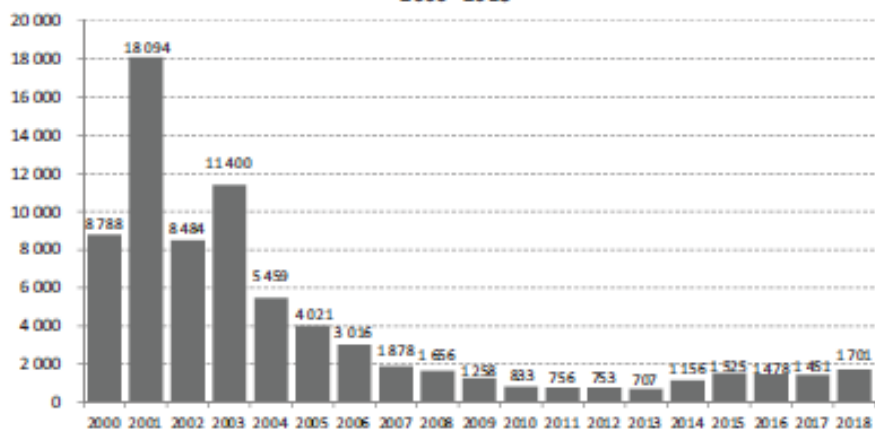
¹⁾ The negative decision category includes the following decisions: international protection not granted and application declared manifestly unfounded

²⁾ počet předaných rozhodnutí = zahrnuje i starší rozhodnutí předaná žadatelům během sledovaného období. Předáním rozhodnutí přestává být osoba žadatelem řízení o mezinárodní ochraně

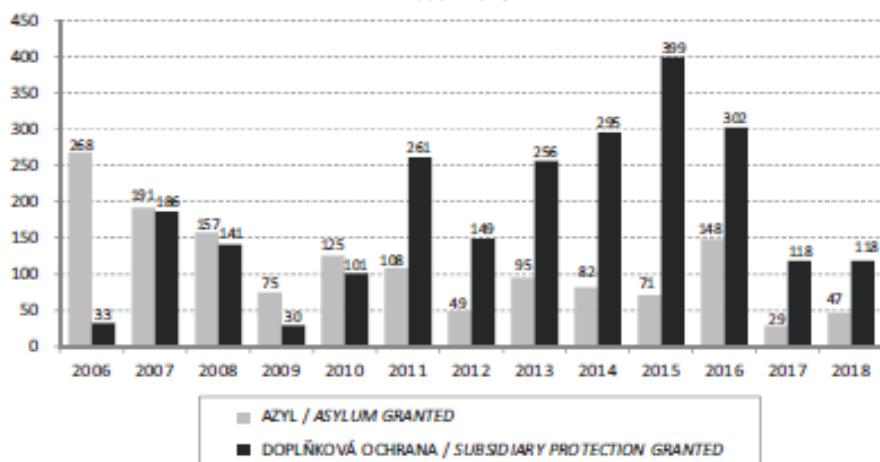
²⁾ Decisions issued with legal effect = this column also contains decisions on cases filed in previous periods that were processed during the reference period. After being issued a decision the person stops being an applicant for international protection

VÝVOJ POČTU ŽADATELŮ O MEZINÁRODNÍ OCHRANU V ČR
 DEVELOPMENT OF THE NUMBER OF APPLICANTS FOR INTERNATIONAL
 PROTECTION IN THE CR
 2000 - 2018

POČTY UDĚLENÝCH AZYLŮ A UDĚLENÉ DOPLŇKOVÉ OCHRANY
 NUMBER OF ASYLUM GRANTED AND SUBSIDIARY PROTECTION GRANTED
 2006 - 2018

4-2. Mateřské, základní a střední školy, konzervatoře, vyšší odborné a vysoké školy - studující cizinci
Nursery, basic, and secondary schools, conservatoires, higher professional schools, and universities - foreign students

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Source: Ministry of Education, Youth, and Sports

Ukazatel	2003/04	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	Indicator
Mateřské školy	3 252	6 307	7 214	8 302	9 494	10 469	11 343	Nursery schools
Základní školy	12 973	15 109	16 477	18 281	20 237	21 992	24 026	Basic schools
Střední školy	3 584	9 147	8 837	8 763	9 063	9 195	9 305	Secondary schools
Konzervatoře	74	185	217	212	214	208	209	Conservatoires
Vyšší odborné školy	385	547	552	587	611	647	705	Higher professional schools
Vysoké školy ¹⁾	13 065	40 342	40 929	42 044	43 479	43 713	44 846	Universities ²⁾

¹⁾ Údaje za studenty VŠ k 31. 12. 2018. Data se nemusí shodovat s informacemi publikovanými v minulých letech, neboť data v matrikách vysokých škol se mohou aktualizovat i zpětně.

²⁾ Data on university students as at 31 December 2018. The data may not be the same as those published in previous years, because data in students' registers of universities can be updated also backwards.

4-3. Střední školy a konzervatoře - cizinci podle regionů soudržnosti a krajů ve školním roce 2018/19
Secondary schools and conservatoires - foreign pupils by cohesion region / region in the 2018/2019 school year

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Source: Ministry of Education, Youth, and Sports

Region soudržnosti, kraj Cohesion Region, Region	Celkem Total	v tom studium Studies	
		denní Full-time	ostatní formy studia Other
Česká republika Czech Republic	9 514	9 150	364
Praha	4 224	4 025	199
Hl. m. Praha	4 224	4 025	199
Střední Čechy	700	667	33
Středočeský kraj	700	667	33
Jihozápad	913	880	33
Jihočeský kraj	349	334	15
Plzeňský kraj	564	546	18
Severozápad	912	897	15
Karlovarský kraj	385	383	2
Ústecký kraj	527	514	13
Severovýchod	831	801	30
Liberecký kraj	314	312	2
Královéhradecký kraj	283	278	5
Pardubický kraj	234	211	23
Jihovýchod	1 099	1 078	21
Vysočina	183	176	7
Jihomoravský kraj	916	902	14
Střední Morava	474	451	23
Olomoucký kraj	211	210	1
Zlínský kraj	263	241	22
Moravskoslezsko	361	351	10
Moravskoslezský kraj	361	351	10

Příloha 9 – Mapa Íránu a sousedních států

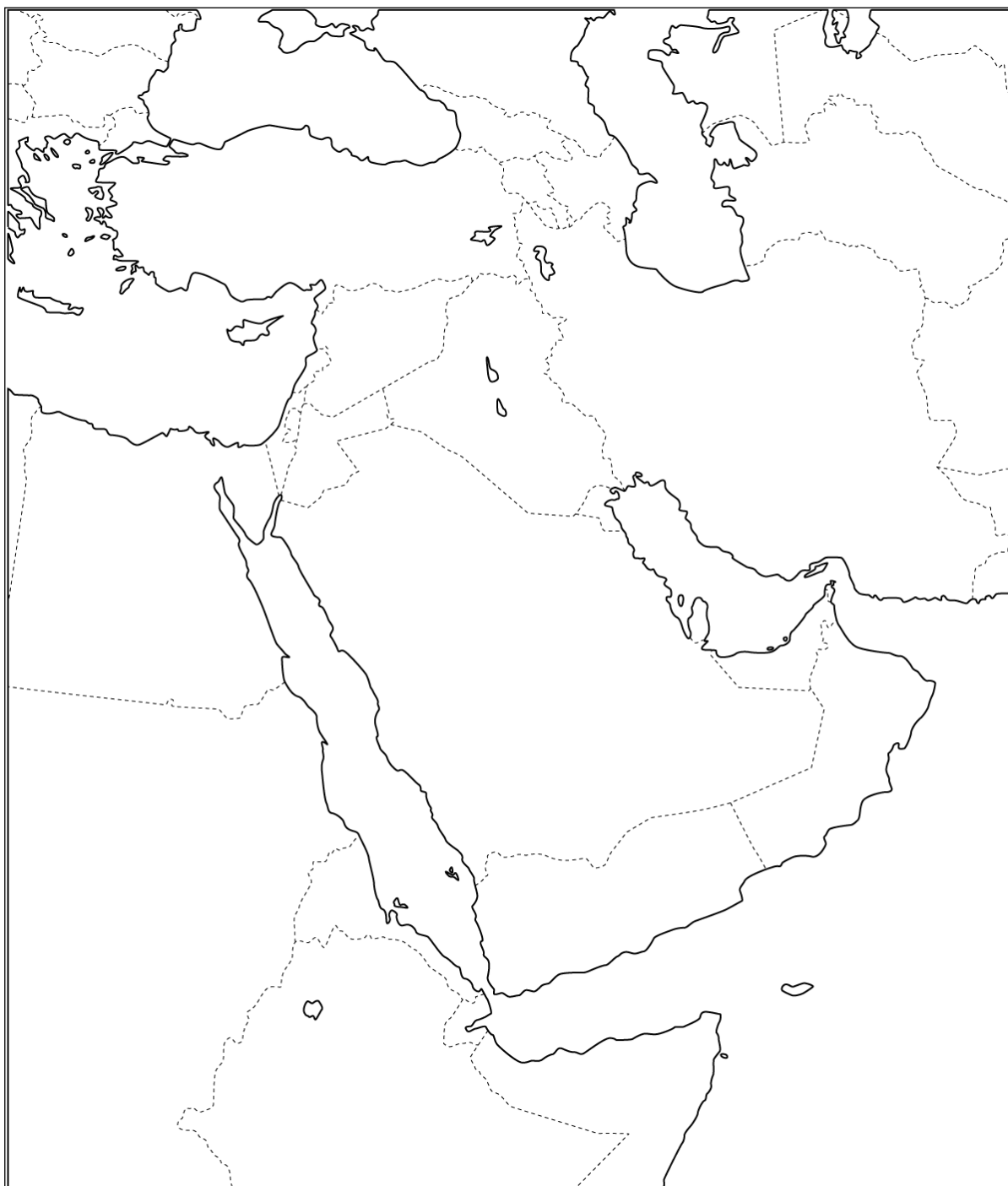
Zdroj: The World Factbook: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/map>

Příloha 10 – Mapa Íránu a sousedních států

Zdroj: Wikipedia Commons

Příloha 11 - Politická situace v Íránu

Zdroj: <http://www.slepamapa.cz/slepa-mapa-stredbiho-vychodu-hranice.html>

Příloha 12 – Politická situace v Íránu

Zdroje: Axworthy (2014), Saikal (2019)

Írán – prastará kultura v turbulentní době

Málokterá země světa vzbuzuje v posledních dekáдах tolik kontroverzí a málokterá se stabilně drží na prvních stránkách všech medií jako Írán: počínaje íránskou islámskou revolucí, přes íránsko-iráckou válku, intervenci v občanské válce v Libanonu, permanentními bezpečnostními výhrůžkami Izraeli, snahou vyvinout vlastní jadernou zbraň, až po současné vojenské a politické angažmá v Sýrii, Iráku a Jemenu. Od konce 70. let 20. století se Írán prakticky neustále objevuje v politických komentářích týkajících se vývoje regionu jihozápadní Asie, avšak přesah íránské politiky v podstatě dosahuje až globálních měřítek. Na stranu druhou se také jedná o zemi, jejíž kultura rozvíjená Perskou říší sahá do 7. století před Kristem a jejíž obyvatelstvo je na svoji historii a kulturu velmi hrdé. A také se jedná o moderní stát, jehož obyvatelé řeší úplně stejné problémy a mají úplně stejná přání, jako třeba u nás. Jen se musejí potýkat s nesvobodou v totalitním politickém režimu a zhoršenou ekonomickou situací. Také proto jich odhadem 5 milionů za posledních 40 let uteklo za lepším životem, hlavně do USA a západní Evropy. Jak tedy rozumět této komplikované zemi a jaké byly hlavní milníky jejího vývoje od zmiňované revoluce v roce 1979?

Předně je nutné si uvědomit, že Írán je společensky velmi heterogenní zemí. Mírnou většinu (asi 60 %) představují Peršané, tedy národ, který se odkazuje na kulturu starověkých říší. Jazykově jim příbuzní, ale národnostně se vymezující, jsou pak Kurdové, Lúrové a Balúčové. Ostatní národnostní skupiny jsou samotnými Peršany vnímány jako „nedomáci“, byť do Íránu přišli již před několika staletími. Jednak jsou to turkičtí Azerové a Turkmeni, a pak Arabové, kteří v 7. století Persii dobyli a islamizovali. Nicméně v důsledku vzdoru proti svému dobyvateli přijali Peršané islám šíitského směru, čímž vznikl základní náboženský vzorec současného Íránu. Přes 90 % obyvatel jsou proto šíité, menší část muslimů představují sunité a stále jsou přítomny komunity křesťanů, židů a vyznavačů zoroastrismu (původního náboženství starověké Persie). I přes islamistický charakter současného politického režimu existuje v Íránu náboženská tolerance, náboženské menšiny mají dokonce vymezena místa v parlamentu.

Tímto však veškerá politická tolerance končí. V roce 1979 došlo v Íránu k politickému převratu, který je znám jako islámská revoluce. Vše začalo protesty proti sice prozápadní, ale zkorumpované a represivní vládě perského šáha Rézy Pahlavího a skončilo nástupem teokratické vlády islámských duchovních (ájatolláhů) v čele s Rúholláhem Chomejním. Zpočátku se jednalo o lidovou revoluci, které se účastnily všechny společenské vrstvy. V čele stáli islamisté a komunisté, tedy dva proudy, které předchozí šáhův režim nejvíce perzekvoval, ale podpora proti nepopulárnímu vládcovi byla ve společnosti všeobecná. Monarcha koncem ledna 1979 uprchl ze země do Egypta, kde následující rok zemřel a revoluce vyvrcholila návratem Chomejního z exilu. Moc tak nakonec pro sebe uzurpovali islamisté. Jimi nastolený politický režim, který trvá dodnes, nese prvky totality, tedy absolutní kontroly obyvatel včetně jejich přesvědčení. Od počátku se režim zaměřil proti monarchistům, liberálním i levicovým silám, byly vytvořeny represivní složky jako mravnostní policie či revoluční gardy, které měly za úkol zcela eliminovat jakoukoliv opozici. Začala kulturní revoluce, veškerý život se musel přizpůsobit pravidlům islámského práva šaría. Byla zakázána západní hudba či film, na tři roky byly uzavřeny univerzity, ženy ztratily osobní práva. Dříve prozápadní země se zcela otočila proti svým spojencům, hlavním nepřítelem se staly USA a Izrael.

Následující dekáda byla pro Írán a jeho obyvatelstvo naprosto devastující. Nejprve v roce 1980 byla země napadena Irákem, jehož vůdce Saddám Husajn si zvolil za cíl anexi jihozápadních (arabských a na ropu bohatých) regionů. Ozbrojený konflikt trval až do roku 1988, přinesl statisíce obětí a skončil tím, že se obě armády stáhly do původních hranic. Válka však také způsobila obrovské materiální škody a vleklou ekonomickou krizi. Ta byla zesílena v důsledku dlouhodobě nízkých cen ropy, tedy hlavního příjmu íránské ekonomiky, které se v druhé polovině 80. let

držely kolem 10 dolarů za barel. Ze země potom jak z politických, tak ekonomických důvodů uprchly miliony zejména mladých a vzdělaných občanů. Aby toho nebylo málo, Írán se stal útočištěm odhadem dvou milionů uprchlíků ze sousedního Afghánistánu, kde pro změnu probíhal krvavý sovětsko-afghánský konflikt.

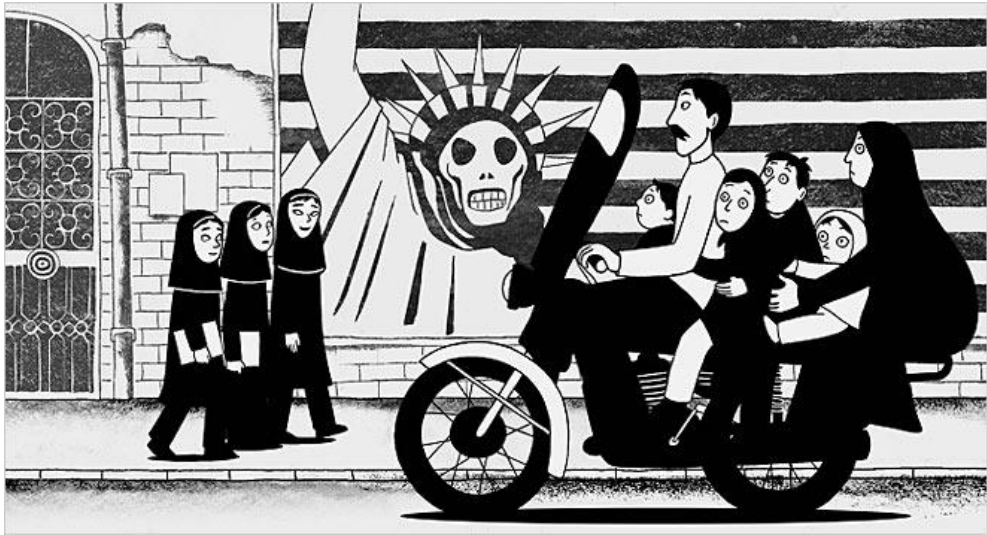
Přestože Írán čelil obrovským ekonomickým a politickým výzvám, sám se stal aktivním geopolitickým hráčem v regionu. Začátkem 80. let minulého století stál za zrodem teroristické organizace Hizballáh, kterou materiálně, finančně i organizačně podporují Íránské revoluční gardy. Hizballáh jakožto šíitská milice sehrál významnou úlohu v libanonské občanské válce (1975–1990), ale největší věhlas si získal v izraelsko-libanonském konfliktu v roce 1982. Později se stal vykonavatelem íránské geopolitiky v oblasti, když jako svůj hlavní cíl deklaruje zničení Izraele. V současné syrské občanské válce (od roku 2011) se také výrazně zasazuje v podpoře syrského prezidenta Bašára Asada (pocházejícího z šíitské alavitské menšiny). Írán se tak stal geopolitickou regionální velmocí, jejíž hlavním cílem je podpora šíitů v regionu. Kromě zmíněné Sýrie je podporovatelem a má největší vliv na současnou šíitskou vládu v Iráku (šíité zde tvoří většinu populace) a nepřímo se angažuje v občanské válce v Jemenu (kde bojují šíitští Hútiové proti sunnitské vládě). Zde se také odehrává zástupná válka mezi Íránem a jeho hlavním regionálním rivalem – sunnitskou Saúdskou Arábií. Napětí mezi těmito státy se v posledních letech stupňuje a v ekonomicky strategickém Perském zálivu často dochází ke vzájemným potyčkám.

Tento vztah má ale ještě širší, globálně geopolitické pozadí. Saúdská Arábie je nejdůležitějším spojencem USA v regionu jihozápadní Asie a druhým nejvýznamnějším světovým producentem ropy. Spojené státy mají již od islámské revoluce s Íránem velice špatné vztahy, které lze nazvat studenou válkou. Zásadním bodem sporu je v poslední dekádě íránský jaderný program. Představa, že íránští ájatolláhové vlastní jaderné zbraně, vyvolává obavy nejen Izraele a Saúdské Arábie, ale většiny civilizovaného světa. Na Írán proto bylo uvaleno ekonomické embargo, v jehož důsledku s ním nesmí obchodovat žádná země světa. To je velmi citlivé téma, protože Írán tak nesmí vyvázet ropu nebo dovážet technologie, mezi které se řadí také náhradní díly do letadel.

Ekonomická situace země se tak po určitém uvolnění situace v první dekádě tohoto století opět začala vážně zhoršovat. Írán trápí obrovská inflace a nezaměstnanost, sociální problémy dolehly na všechny vrstvy obyvatelstva. Tomu již dochází s vládou ájatolláhů trpělivost a již několikrát propukly obrovské nepokoje. Poprvé v roce 2009 po prezidentských volbách, kdy zvítězil konzervativní kandidát a opozice jej obvinila z manipulací, vzniklo „zelené hnutí“ a organizovalo protesty tzv. perského jara. Podruhé v roce 2017 v důsledku rychle se zhoršující ekonomiky a v určitých periodách trvají dodnes. Oproti předchozímu se do nich zapojují také obyvatelé chudších regionů a dá se říct, že se již jedná o celonárodní protesty, kterých se účastní miliony občanů. Islamistický režim je však stále schopen je násilně potlačovat, velmi se v tom angažují již několikrát zmíněné Revoluční gardy. Výsledkem jsou tisíce zatčených, a ačkoliv to režim popírá, jsou důkazy o stovkách mrtvých. Bohužel to má také za následek další vlnu emigrace. I přesto že má Írán volený parlament a prezidenta (v současnosti Hasan Rouhání) a ve volbách může vyhrát umírněný kandidát (avšak po předchozím přísném výběru), jsou možnosti jakékoliv hlubší politické změny bez svržení vlády ájatolláhů prakticky nemožné. A to se týká také jakýchkoliv změn v zahraniční politice a tím pádem politické stability celého regionu.

Příloha 13 – Obrázky z filmu Persepolis

Příloha 14 – Evropská integrace – terminologie (základní sada)

schengenský prostor	Území některých členských či sousedních států Evropské unie, účastníků schengenské dohody platné od roku 1985, které se rozhodly odstranit hraniční kontroly na vnitřních hranicích, posílit kontrolu na vnějších hranicích a zavést právo volného pohybu pro všechny občany těchto států.
třetí země	Stát, který není členem Evropské unie nebo jiného teritoria, na které se nevztahuje unijní právo volného pohybu.
členská země	Stát, který je členem Evropské unie. Za účelem dosažení společných cílů členské země přenechávají Evropské unii část své rozhodovací pravomoci, mají vůči ní své povinnosti, ale zároveň získávají mnoho výhod.
kandidátská země	Země ucházející se o členství v Evropské unii. Zemi bude vstup umožněn až po splnění určitých podmínek pro vstup, tzv. kodaňských kritérií.
přístupové jednání	Jednání mezi vládami členských států a vládou kandidátské země o vstupu dané země do Evropské unie. Jeho cílem je především kontrola splnění veškerých podmínek pro vstup (tzv. kodaňských kritérií) a převzetí unijního právního řádu.
Evropský hospodářský prostor	Prostor, v rámci kterého je zaručen volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob. Zahrnuje území všech členských států Evropské unie a území Islandu, Lichtenštejnska a Norska.
Evropský parlament	Je zákonodárný orgán Evropské unie. Má funkci legislativní, dozorčí a rozpočtovou. Je složen z 705 poslanců a předsedy. Každý členský stát je zastoupen poslanci v počtu úměrném počtu obyvatel dané země (s posílenou pozicí menších států). Česko zastupuje 21 poslanců. Poslanci jsou voleni přímo občany, a to každých 5 let. Sídly jsou města Štrasburk, Brusel a Lucemburk.
Evropská komise	Je politicky nezávislý, výkonný orgán EU. Předkládá návrhy nové evropské legislativy, prosazuje unijní právo a vymáhá jeho dodržování, navrhuje rozpočet a dohlíží na jeho plnění. Reprezentuje Evropskou unii v zahraničí a další. Každý komisař zastupuje jednu členskou zemi. Sídlí v Bruselu.
Evropská rada	Je jedním z vrcholných orgánů Evropské unie. Stará se o politické směřování Unie a definuje podněty pro její rozvoj. Výsledkem zasedání bývají zásadní politická rozhodnutí, jako je například zavedení eura či rozšíření Evropské unie. Skládá se ze zástupců vlád všech zemí Unie a v jejím čele stojí volený předseda s 2,5letým funkčním obdobím. Sídlí v Bruselu.

Rada Evropské unie	Společně s Evropským parlamentem je hlavním rozhodovacím orgánem Evropské unie. Spolu s Parlamentem schvaluje právní předpisy Unie a koordinuje politiky jednotlivých zemí. Stará se o zahraniční a bezpečnostní politiku a uzavírá dohody s dalšími zeměmi či mezinárodními organizacemi. Skládá se z ministrů vlád všech zemí Unie, kteří řeší problémy ve své gesci. Předsednictví se střídá mezi všemi zeměmi každých 6 měsíců. Sídlí v Bruselu.
euro	Je oficiální měna Evropské unie, kterou v současnosti používá 19 ze 27 členských států. Bylo zavedeno v roce 2002 s cílem posílit jednotný trh a ekonomickou spolupráci členských států.
eurozóna	Je území států, jež přijaly euro jako svou oficiální měnu.
vnější hranice Evropské unie	Hranice mezi členskými státy a tzv. třetími zeměmi, lze je překračovat pouze na hraničních přechodech, kde lidé vstupující do EU procházejí kontrolou.

Příloha 15 – Evropská integrace – terminologie (rozšiřující sada)

Evropské společenství	Je nástupce Evropského hospodářského společenství a předchůdce Evropské unie.
Maastrichtská smlouva	<p>Je nazývána také Smlouva o Evropské unii. Vstoupila v platnost v roce 1993 a dala tak jméno Evropské unii (které nahradilo název Evropské společenství).</p> <p>Zavedla zároveň nový hospodářský a politický systém sestávající z tzv. tří pilířů. K původním principům Evropského společenství, které se staly prvním pilířem, nově přibyl ještě druhý pilíř společné zahraniční a bezpečnostní politiky a třetí pilíř týkající se rozhodovacích pravomocí v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí. Systém tří pilířů zanikl spolu s ratifikací Lisabonské smlouvy.</p>
Lisabonská smlouva	Smlouva, která reformovala institucionální uspořádání Evropské unie a zrušila systém tzv. tří pilířů. Změnila princip jejího fungování tak, aby byl efektivnější, více transparentní a umožňoval větší zapojení občanů. Unie se díky této smlouvě stala samostatným politickým tělesem, které má vlastní politickou subjektivitu a může např. podepisovat mezinárodní smlouvy či se stát členem mezinárodní organizace. V platnost vstoupila v roce 2009.
Římské smlouvy	Smlouvy podepsané šesti státy v Římě v roce 1957, které založily organizace Evropského hospodářského společenství a Evropského společenství pro atomovou energii. Jsou považovány za základ integračního procesu Evropské unie, která dodnes vztahuje k roku 1958, kdy vstoupily v platnost, svůj počátek.
Eurostat	Je statistický úřad Evropské unie. Vytváří vlastní statistická data, sjednocuje národní statistiky a zpracovává rozličné analýzy a prognózy, které pravidelně publikuje. Poskytuje tak orgánům Evropské unie informace důležité pro jejich rozhodování.
Eurobarometr	Průzkum veřejného mínění organizovaný Evropskou komisí. Zpracovává názory veřejnosti na různá témata týkající se EU, které jsou pravidelně publikovány.
Společná zemědělská politika	Je jednou z hlavních politik Evropské unie, která umožňuje společnou organizaci zemědělského trhu. Zaměřuje se mimo jiné na zajištění životaschopnosti, posílení konkurenceschopnosti a nastolení rovnováhy v zemědělské výrobě. Je jednou z nejnákladnějších unijních politik, každoročně tvoří až 40 % unijního rozpočtu. I z tohoto důvodu je často předmětem sporů a již byla mnohokrát reformována. V současné době cílí i na „ozelenění“ čili boj proti změně klimatu, prosazování udržitelného využívání přírodních zdrojů, ochranu biologické rozmanitosti apod.

asociační dohoda	Je bilaterální dohoda mezi Evropskou unií a třetí zemí. Definuje základní práva a povinnosti, které jsou předpokladem pro vzájemnou spolupráci. Je základním kamenem procesu vstupu nové členské země (např. Turecko), zároveň ale může být uzavřena i se státy, u nichž se vstup do Evropské unie nepředpokládá (např. některé africké země).
kodaňská kritéria	Jsou vstupní kritéria, které musí kandidátské země před vstupem do EU bezpodmínečně splnit. Jedná se o stabilní instituce zaručující demokratické principy, fungující a konkurenceschopné tržní hospodářství a schopnost plnit závazky vyplývající z členství, včetně podpory cílů Unie.
ratifikace	Je souhlas s mezinárodní dohodou, např. podepsáním či jinou formou schválení.
referendum	Je všelidové hlasování, tedy hlasování, jehož se mohou účastnit všichni občané či obyvatelé. Stát tak nechá prostřednictvím referenda občany demokraticky rozhodovat ve státních či jiných otázkách (u nás např. v červnu 2003 o vstupu do Evropské unie).
bilaterální dohoda	Dohoda, která určuje obchodní, politické či jiné vztahy mezi dvěma stranami, nejčastěji dvěma státy. Evropská unie může uzavírat bilaterální dohody se státy, ale i s mezinárodními organizacemi.
Frontex	Agentura Evropské unie, která má za úkol koordinovat spolupráci nejen členských států v otázce zabezpečení vnějších hranic. V bezpečnostních opatřeních spolupracuje také s nečlenskými státy, se kterými hranice sdílí.
brexit	Je zkratka anglických slov British exit označující ukončení členství Spojeného království v Evropské unii. K tomu došlo 31. ledna 2020 o téměř čtyřletém vyjednávání mezi vládami Spojeného království a zástupci Evropské unie.

Příloha 16 – Brexit

Pojem **brexit** je složeninou dvou anglických slov **British exit** a označuje proces vystoupení Spojeného království z Evropské unie (EU). O tomto kroku rozhodlo referendum konané dne 23. 6. 2016, v rámci něž se při volební účasti 72,2 % rozhodlo 51,9 % Britů v EU dále nesetrvávat. Britská vláda o svém záměru informovala Evropskou radu dne 29. 3. 2017, čímž spustila dvouletou lhůtu pro dojednání podmínek odchodu, vypořádání vzájemných vztahů, nalezení dohody o vztazích budoucích i pro definitivní ukončení členství. Jednání o brexitu bylo v rámci EU zcela první svého druhu, žádný jiný stát se doposud odejít z EU nerozhodl. I z tohoto důvodu byl celý proces odstoupení Spojeného království značně komplikovaný a navzdory původním termínům byl dovršen až dne 31. 1. 2020. Od nadcházejícího dne Spojené království oficiálně přestalo být členem EU. Do konce ledna 2021 trvalo přechodné období, během kterého se na Spojené království stále vztahovalo právo EU.

Co brexitu předcházelo? Referendum o setrvání Spojeného království v EU bylo iniciováno konzervativci v čele s premiérem Davidem Cameronem. Cameron zastával názor, že je nutné redefinovat vztah Spojeného království a EU, přičemž pro Británii požadoval větší nezávislost a návrat více rozhodovacích schopností na národní úroveň. Od EU naopak očekával flexibilnější přístup, a to zejména v otázkách týkajících se role Spojeného království v procesu evropské integrace. Spojené království totiž dlouhodobě vyvíjelo snahu stát na okraji procesu evropské integrace a nestála o tzv. ever closer union, tedy závazek stále úžeji propojovat státy Unie, který je vymezen základními smlouvami EU. Konkrétně nesouhlasila mimo jiné s výší sociálních dávek, které byla povinna poskytovat imigrantům zde pracujícím. Dále premiér požadoval například zvýšení ekonomické konkurenceschopnosti v Evropě prostřednictvím omezení regulací a rozšíření jednotného trhu. Přestože si Cameron kladl za cíl pouze změnu pozice Spojeného království v EU a nikoliv přímé ukončení členství, těsné výsledky referenda o jeho odchodu rozhodly.

Více na: https://www.brexitinfo.cz/cs_cz/vystoupeni-velke-britanie-z-eu/.

Příloha 17 – Text článku: Dominika Jíchová – Role Ruska v konfliktu o Náhorní Karabach (Geografické rozhledy, 2017)

Otázky k textu:

1. Text pojednává o vlivu Ruska v Náhorním Karabachu. Jak se tento vliv projevuje?
2. Proč Rusko do konfliktu mezi Arménií a Ázerbájdžánem zasahuje?
3. Jaký další vliv ze zahraničí můžeme v regionu sledovat?
4. Jaký je hlavní přístup Arménie ke konfliktu v Náhorním Karabachu?
5. Jaký je hlavní přístup Ázerbájdžánu ke konfliktu v Náhorním Karabachu?

Dominika Jíchová: Role Ruska v konfliktu o Náhorní Karabach

(Geografické rozhledy, 2017)

Konflikt mezi Arménií a Ázerbájdžánem, byť se na první pohled jeví jako regionální, ovlivňují síly významně přesahující tyto dva státy. Strany konfliktu se během let uchýlily ke hře s nulovým součtem a přiklání se tak k variantě „vše nebo nic“. Pro tuto variantu však potřebují rozhodného partnera a tím by mohlo být Rusko. Jižní Kavkaz, takzvané „blízké zahraničí“, vnímá Rusko jako svou sféru vlivu. Tento vliv se zde snaží dlouhodobě udržet a reaguje podrážděně na přítomnost jiných mocností v regionu. Snaha o udržení status quo má zabránit rozsáhlejšímu regionálnímu konfliktu, který by mohl ovlivnit i vývoj nestabilního Severního Kavkazu. Tato ruská strategie je jedním z důvodů, proč ani po více než 20 letech nebyl konflikt o Náhorní Karabach vyřešen. I když Rusko není primární stranou konfliktu, skrze Arménii uplatňuje svůj vliv a snaží se sledovat své vlastní cíle.

Po rozpadu SSSR zůstalo Rusko přirozeně nejvlivnějším aktérem v regionu, ale již si nedokázalo udržet své monopolní postavení. Po propuknutí otevřeného válečného konfliktu v roce 1992 se do regionu soustředila pozornost i dalších mocností, které zde promítaly své zájmy. Počáteční fáze konfliktu o Náhorní Karabach se dá označit jako boj arménské části karabašské populace za nezávislost, avšak jeho pokračování po roce 1991 už musí být vnímáno jako mezinárodní konflikt dvou suverénních států Arménie a Ázerbájdžánu. Zpětně se dá říci, že podepsané příměří z roku 1994 nebylo nikdy plně dodržováno a spíše vedlo k přeskupení sil a změně strategií. Arménskou okupací přišel Ázerbájdžán o značnou část svého teritoria a nejedná se jen o samotný Náhorní Karabach, ale také o sedm oblastí k němu přiléhajících. Obnovení územní celistvosti se stalo prioritou ázerbájdžánské zahraniční politiky a v případě neúspěchu diplomacie se nebrání ani použití vojenské síly. Ázerbájdžán se snaží Arménii sankcionovat izolací, a to nejen uzavřením vzájemných hranic, ale také jejím vyloučením z regionálních ekonomických projektů. Podobný postoj zaujalo k Arménii i Turecko, které má naopak nadstandardní vztahy s Ázerbájdžánem. Vzhledem k této izolaci se Arménie stala ekonomicky i bezpečnostně závislá na Rusku. Rusko je pro Arménii jediným poskytovatelem zemního plynu, kontroluje železniční síť a distribuci elektrické energie. Arménské hranice jsou pod společnou ochranou a v Arménii sídlí ruská vojenská základna. Od roku 2015 se Arménie stala členem Euroasijské ekonomické unie (EEU) vedené Ruskem.

Řízená nestabilita

Rusko je hlavním dodavatelem zbraní do obou zemí. Nižší absolutní výdaje Arménie v porovnání s Ázerbájdžánem jsou diskutabilní, Arménie totiž nakupuje výzbroj za nižší ceny, určené pro členy Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti (OSKB). Srovnání arménské a ázerbájdžánské vojenské kapacity komplikuje i existence Karabašské obranné armády, tedy vládních ozbrojených sil Náhorně-karabašské republiky (NKR), o jejíž výzbroji neexistují oficiální informace a která je úzce integrovaná s arménskými ozbrojenými silami. Prostřednictvím říze-

né ambivalence a symetrického vyzbrojování kontroluje Rusko dynamiku zastrašování, zabraňující propuknutí otevřené války navzdory rostoucím schopnostem a záměrům primárních aktérů konfliktu.

Podle Ruska by změna hlavního dodavatele vojenské techniky v jednom ze států negativně narušila rovnováhu sil. Přítomnost ruské vojenské základny má Arménii garantovat bezpečnost v případě ázerbájdžánské agrese. Tato bezpečnostní garance ze strany Ruska byla důvodem pro odmítnutí asociační dohody s EU ze strany Arménie. Moskva snažící se oficiálně balancovat mezi stranami konfliktu je ve složité situaci. Na jedné straně by měla dostát očekáváním svého partnera a člena EEU a OSKB, na druhou stranu je pro něj především ekonomicky nevýhodné zkomplikovat si vztahy s Ázerbájdžánem. Po zavedení protiruských sankcí v reakci na ukrajinskou krizi Rusko výrazně posílilo obchodní vazby s Ázerbájdžánem a objevují se hlasy, že by byl Ázerbájdžán výhodnějším partnerem v EEU, než tomu je v případě Arménie. I když je pro Arménii primární bezpečnostní zárukou bilaterální dohoda s Ruskem, členství v OSKB bylo kalkulováno stejně.

Zde je však jen málo pravděpodobné, že by se členské státy odhodlaly k pomoci nejmenšímu a nejperifernějšímu státu Smlouvy. Není příliš pravděpodobné ani aktivní zapojení Ruska do případné války a tedy to, že by Rusko dostalo svým aliančním závazkům. Členové OSKB důrazně hájí územní celistvost a nedotknutelnost hranic a staví se proti podpoře separatistických entit, což se shoduje s postojem Ázerbájdžánu. Pochybnosti o ruské loajalitě k Arménii tak mohou v budoucnu povzbudit Ázerbájdžán, aby jejich vzájemný vztah otestoval.

„No war, no peace“

Zatím nejzávažnější eskalace konfliktu z dubna 2016 byla pro mnohé překvapivá, ale nebyla nepředvídatelná. Konflikt o Náhorní Karabach je totiž mylně označován jako „zamrzlý“, což ale neodpovídá skutečnému stavu věci. Od uzavření příměří v roce 1994 kontinuálně dochází k jeho porušování. Střety na linii kontaktu mezi oběma státy nejsou ničím výjimečným, stejně tak jako oběti na životech. Situaci tak lépe vystihuje označení „no war, no peace“. Po uzavření příměří se Arménie s pomocí Ruska stala garantem bezpečnosti NKR, poskytující mu diplomatickou, vojenskou, ekonomickou i politickou asistenci, bez níž by území nebylo životaschopné. Ázerbájdžán, stejně jako ostatní státy, naopak neakceptuje legitimitu NKR a s územím nemá žádné styky. Eskalace konfliktu trávající několik dní byla utlumena 5. dubna, kdy se náčelníci obou generálních štábů dohodli za mediace Ruska v Moskvě na příměří. Boje ve velkém měřítku utichly, i když menší nepřátelské akce se objevují neustále. Je pravděpodobné, že i přes toleranci vojenských aktivit menšího rozsahu bude Rusko i v budoucnu aktivně bránit vypuknutí totální války. Ruská ambivalence a kontrovaná nestabilita je tak významným brzdícím mechanismem před rozpoutáním nové regionální války. Po dubnové eskalaci následovala setkání prezidentů Arménie a Ázerbájdžánu nejdříve ve Vídni a následně v Petrohradě. Naděje na efektivnější řešení konfliktu se ale brzy rozplynuly. Budoucí podoba statusu Náhorního Karabachu je totiž stále hlavní překážkou k průlomům ve vyjednávání. Jediné, na čem se strany konfliktu překvapivě shodnou, je odmítnutí unilaterální ruské mírové mise. Od konce léta 2016 se zvyšuje úsilí v oblasti vojenského zastrašování. Neprodleně po dubnové eskalaci byla do Arménie dodána sofistikovaná vojenská zařízení z Ruska, mezi nimi balistické střely Iskander, protiletadlový raketový systém Buk nebo nové bitevní tanky. O vlastnictví střel Iskander existují pochybnosti a spekuluje se, že by mohly pocházet z ruské vojenské základny a nepatřit Arménii, která by obtížně hledala finanční prostředky na jejich pořízení. Platí také, že Rusko není ochotno dodávat tak pokročilé vojenské technologie ani svým nejbližším spojencům. Prezentování zbraní na zářijové vojenské přehlídce v Jerevanu sloužilo především k zastrašení nepřítele a k usmíření si arménské veřejnosti, která Rusku vyčítá, že dodává výzbroj i druhé straně konfliktu. Ázerbájdžánské ozbrojené síly reagovaly zvýšeným monitoringem arménských vojenských zařízení a nákupem raketometů z Turecka. Baku přišlo také s dodatkem ke státnímu rozpočtu, který přináší navýšení vojenských výdajů pro rok 2017 o 63 % oproti původnímu plánu. Oba státy mají v poměru ke svému HDP nejvyšší vojen-

ské výdaje z celého postsovětského regionu. Podzim 2016 byl v obou zemích ve znamení rozsáhlých armádních cvičení s použitím těžké vojenské techniky. Od možných mírových jednání se tak situace vyvinula spíše v soutěž ve zbrojení.

Závěr

K vyřešení konfliktu a dosažení míru je v současnosti stejně daleko, jako tomu bylo v roce 1994. Jednání mezi zúčastněnými státy nepřinesla žádné pokroky a strany konfliktu nehodlají ustoupit ze svých požadavků: Ázerbájdžán trvá na teritoriální integritě, na druhou stranu Arménie prosazuje právo na sebeurčení. Rusko se snaží strategií řízené nestability udržovat status quo a tak i přetrvávající vliv v regionu. V současnosti se dá předpokládat, že Rusko bude stupňovat své úsilí k docílení mírového ujednání, což je pro něj i přes částečnou ztrátu vlivu stále přijatelnější než vypuknutí války. Udržovat dlouhodobě tento konflikt ve stavu „no war, no peace“ nemůže být v zájmu žádné strany konfliktu. Situace totiž výrazně narušuje jak rozvoj jednotlivých států a budování vzájemných vztahů, tak stabilitu celého regionu. Pokud se Rusku nepodaří zabránit vypuknutí otevřené války, bude muset vyřešit dilema, zda podpořit Arménii a ztratit tak vše, čeho dosáhlo ve vztahu k Ázerbájdžánu, nebo zda zachovat neutralitu a porušit tak bezpečnostní závazek ke svému spojenci. Obě varianty mohou mít dalekosáhlé důsledky. Je tedy nutné na konflikty nahlížet v širším kontextu a brát v potaz všechny potenciální aktéry a možné scénáře.

Příloha 18 – Politická aktivita žen

Perex článku

Ženy v Bolívii, na Novém Zélandu, v Iráku a v Afghánistánu ušly velký kus na cestě k získání politické moci. Jejich vliv roste, ale mnohé stále ještě čelí kulturnímu odporu, a dokonce i násilí.

Zdroj: National Geographic, červen 2020, s. 70

TEXT 1: Vzít věci do rukou – Bolívie

Bylo 6. listopadu 2019 a budova radnice hořela. Zapálili ji rozhořčení lidé při protestech, které propukly po sporné říjnové prezidentské volbě, a kdy kvůli nepokojům odstoupil socialistický prezident Evo Morales. María Patricia Arceová Guzmánová, starostka a členka Moralesovy strany, unikla před kouřem a pokusila se vyhnout nepřátelskému davu venku. (...) Trápilo ji nemocné koleno a ztratila boty, ale nezastavila se. „Potom mě popadli a začali na mě křičet, že jsem vrah,“ vyprávěla mi později. A tak začalo její několikahodinové utrpení. Rozlícení výtržníci ji polili benzínem. Páchla močí a bělidlem. Kopali ji, tloukli ji holemi a házeli po ní kamení. (...) Nějaký muž ji polil červenou barvou, jedna žena ji ustříhla medově zbarvené vlasy, které jí sahaly až do pasu. „Připadalo mi, jako by mi rvala vlasy i s kůží na hlavě.“ (...) Útok na ni odráží hloubku a závažnost sporů v bolivijské politice. Ale současně vrhá světlo na jeden zásadní rozpor: Bolívie je známá tím, že podporuje zastoupení žen v místních i celostátních zastupitelských sborech. Ale zároveň je v Jižní Americe jen málo oblastí, kde ženám hrozí větší nebezpečí než právě zde. Bolívie má nejvyšší míru femicidy – zabíjení žen jen proto, že jsou ženy – na celém kontinentu. (...) Právě proto María Arceová a mnoho dalších žen činných v bolivijské politice říká, že útok částečně pramenil z machistické kultury – z vyhrocené podoby předsudku, který zpochybňuje ženy ve vedoucích postaveních na celém světě. (...) V době, kdy se María Arceová stala terčem útoku, působily v departementu Cochabamba ještě tři další starostky – všechny jsou členkami Moralesovy strany. Avšak jen Maríu Arceovou fyzicky napadli. Ona sama se domnívá, že to bylo kvůli emancipačním programům, které prosazovala. Organizovala výukové kurzy zaměřené na získání praktických dovedností, například kurzy pletení košíků a kurzy vaření, jež měly posílit finanční nezávislost žen. „Ty programy nebyly u některých mužů oblíbené,“ říká María. (...) Starostka se vrátila do úřadu několik týdnů po útoku, aby završila své funkční období, které končí 30. květnem 2020. (...) „Strach mě neopustil,“ řekla mi. „Necítím se tady bezpečně.“ (...) My ženy jsme usilovaly o to, abychom získaly /politický/ prostor, a nemůžeme to vzdát,“ řekla María Arceová v slzách a měla na mysli své postavení starostky. „Kdybych odstoupila a nechala je vyhrát, jaké sdělné bych tím vyslala lidem a ženám, jimž říkám, aby nepolevily a šly dál?“

TEXT 2: Vzít věci do rukou – Nový Zéland

Nový Zéland je první zemí na světě, která přiznala ženám volební právo – bylo to v roce 1893. Pokud se týká počtu žen v parlamentu, zaujímá Nový Zéland dvacáté místo na světě. (...). Šestadvacitiletou Kiritapu Allanovou jmenovala její Novozélandská strana práce jako jednu z 29 občanů maorského původu do stovvacetičlenného parlamentu. (...) „Když je člověk mladý a patří k původním obyvatelům, když je mladý a je příslušníkem etnické menšiny, když je mladý a ještě k tomu je žena, a když nepochází z privilegované vrstvy,“ říká Kiritapu Allanová, „musí překonávat zásadní překážky.“ Při svém dojemném prvním proslovu v parlamentu si Kiritapu Allanová vzala památný rodinný plášť *korowai* zhotovený z peří ptáků kiwi a vzpomínala, jak její babičku kdysi ve škole trestali za to, že mluvila rodnou řečí, a jak jí změnili jméno a místo Kiritapu jí říkali Kitty. „V té škole vzali mé babičce její kulturní identitu a někteří by mohli říci, že jí sebrali i její hlas. Babičko, stojím tady v této sněmovně, abych vzdala čest tvému jménu a abych dala hlas těm, kdo z nejrůznějších důvodů nemohou mluvit sami za sebe,“ řekla Kiritapu Allanová ve svém projevu. Je to působivý odkaz a Kiritapu jej považuje za klíčovou součást svého poslání. Otázky související s legislativou, lidskými právy, výkonem veřejné moci a dopadem na původní obyvatele inspirovaly Kiritapu k tomu, aby se stala právničkou a později i političkou. „Chtěla jsem zjistit, jak může právo sloužit jako nástroj – nejen nástroj útlaku, ale také jako nástroj osvobození, nebo alespoň nástroj omezující tlak.“

TEXT 3: Vzít věci do rukou – Irák

V irácké ústavě, která vznikla po roce 2003, je zakotveno, že čtvrtina křesel v národním parlamentu je vyhrazená ženám, ale jak vědí ženy všude na světě, být v sále nemusí nutně znamenat, že je někdo vyslechne. Nura al-Badžárová z Mosulu byla do parlamentu poprvé zvolena v roce 2010 a říká, že náboženské strany a bloky, které v parlamentu převládají, „se domnívají, že ženy jsou tam jen do počtu a při důležitém rozhodování jejich přítomnost nehraje žádnou roli.“ V irácké vládě a v dalších vysokých funkcích nejsou ženy a Noora al-Bajjariová říká, že členky parlamentu nejsou spojenkyněmi. „Musím být upřímná, vzájemně se nepodporujeme. Je mezi námi určitá řevnivost, sobeckost a soutěživost.“ Kdyby se čtyřiaosmdesát iráckých zákonodárkyň semklo, vytvořily by v parlamentu se 329 členy významný blok, říká Haná Edwáryová. (...) Snaží se změnit postoje parlamentu a organizuje semináře pro zákonodárce i zákonodárkyň specializující se na ženské otázky a posílení politických možností. „Nesnažíme se o konfrontaci. Zkoušíme najít možnosti spolupráce dokonce i s těmi, kteří jsou proti záležitostem, které chceme otevřít,“ říká.

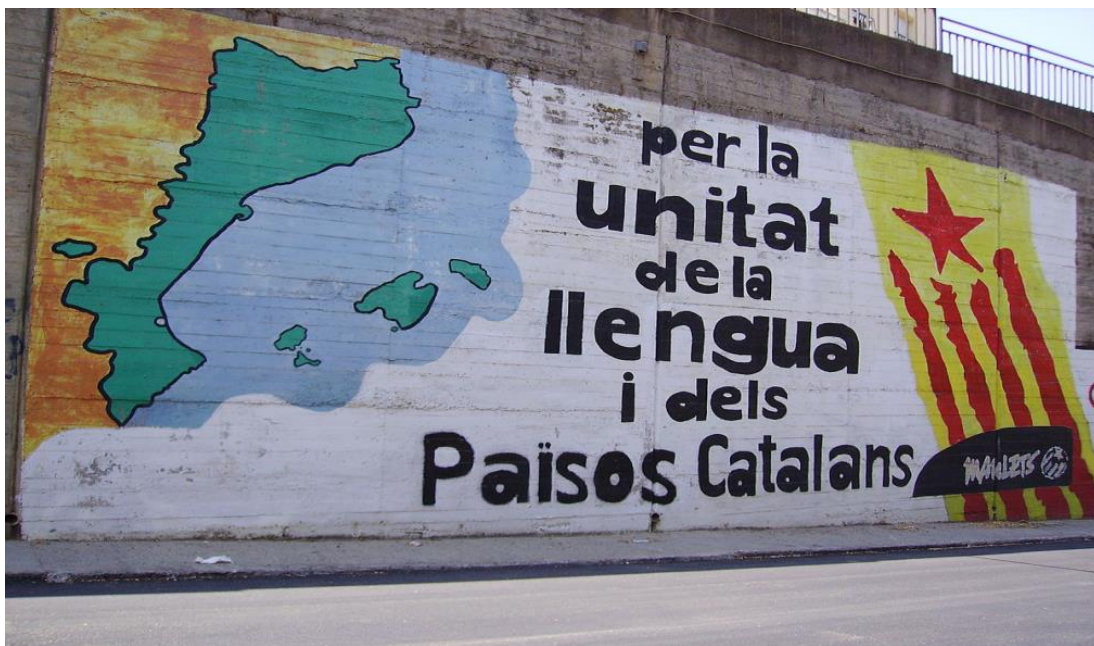
TEXT 4: Vzít věci do rukou – Afghánistán

Afghánské ženy stejně jako ty irácké, čelily desítky let trvajícím válce, zahraničním vojenským intervencím, vzestupu, pádu a opakovanému vzestupu nekompromisních islamistů, jaké sdružuje například Tálibán, a stupňující se politické nestabilitě a nejistotě. V dolní komoře afghánského parlamentu je sedmadvacet procent, tedy 68 z celkových 249 křesel, vyhrazeno ženám. Šinkai Karochajlová byla poprvé zvolena do parlamentu v roce 2005, aby tam zastupovala hlavní město Kábul. Podílela se na vzniku ženské frakce a popudem k jejímu vzniku byl návrh zákona o právním postavení šiítů. (...) „Bylo to něco strašného,“ říká Šinkai Karochajlová o člancích navrhovaného zákona. „Problém byl v tom, že rozhodující slovo mají muži, a nikoliv ženy. I když vstoupíme do politiky, první a poslední slovo mají muži,“ říká Šinkai Karochajlová, které hrozili smrtí za to, že se vyjadřovala proti zákonu. „Byla jsem pod obrovským tlakem. Prakticky jsem přestala vycházet ven a měla jsem osobní strážce, kteří na mě dávali pozor. Byla to hrozná doba.“ Ženský názorový proud, k němuž se hlásí ženy působící v občanské společnosti, v soudnictví a v médiích, má asi 150 členek a poslankyň parlamentu je jen něco málo přes dvacet. „Nejdůležitější je, že jsme se semkly a položily si otázku: Jaká je naše priorita?“ říká Šinkai Karochajlová. „Pokud je člověk v parlamentu a dostal se tam díky systému kvót, má určité závazky a musí je splnit. Musíme pracovat pro afghánské ženy.“

Příloha 19 Analýza projevů na politická témata (pracovní list)

Pracovní list – optimalizace finanční správy	
<p>Finanční správa, stejně jako ostatní orgány státní správy, plánuje od roku 2020 snižování počtu pracovníků a provozních nákladů. V souvislosti s tímto úkolem musí hledat úspory jak v personální, tak v provozní oblasti. Finanční správa proto analyzovala i oblast řízených územních pracovišť a potenciální úspory, které by plynuly z jejich efektivnějšího fungování. Na základě této analýzy byla navržena transformace některých územních pracovišť na optimalizovaný režim 2+2. Základním požadavkem však zůstalo zachování dosahu i rozsahu služeb, které územní pracoviště doposud zajišťují.</p> <p>Tzv. režim 2+2 znamená zajištění činnosti územních pracovišť pro veřejnost v úředních dnech minimálně dvěma pracovníky, v případě potřeby i v rozšířené kapacitě jak personální, tak časové (např. v obdobích kampaní podávání daňových přiznání k dani z nemovitých věcí nebo k daním z příjmů), a to vše při plnohodnotném připojení do informační sítě Finanční správy.</p> <p>První vlna optimalizace finančních úřadů proběhla již v roce 2016 a v režimu 2+2 již 3 roky úspěšně pracuje 23 územních pracovišť. Optimalizací těchto pracovišť došlo ke zvýšení efektivity činnosti Finanční správy a nedošlo ke snížení dostupnosti a rozsahu poskytovaných služeb.</p> <p>V současnosti má Finanční správa 201 územních pracovišť. Česko má v porovnání se sousedními zeměmi jednoznačně nejhustší síť územních pracovišť, a to 20,5 na 1 milion obyvatel. Slovensko má na 1 milion obyvatel 14,8 kontaktních míst, Polsko 10,8, Rakousko a Bavorsko 8.</p> <p><i>Zdroj: Finanční správa 2019</i></p>	
Videa	
Kdo se k návrhu vyjadřuje? (zaznamenejte funkci)	
Klady navrhovaného opatření	Zápory navrhovaného opatření
Další návrhy a komentáře	
Můj názor	

Příloha 20 Separatismus a nacionalismus v umělecké tvorbě

Zdroj:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6c/Mural_Pa%C3%AFsos_Catalans.JPG/1200px-Mural_Pa%C3%AFsos_Catalans.JPG

Katalánsko

Zdroj: <https://theulsterfry.com/featured/banksy-mural-of-jim-allister-appears-on-belfast-peace-wall/>

Severní Irsko

Zdroj:

https://www.reddit.com/r/vexillology/comments/3b4e9i/a_mural_in_belfast_northern_ireland_showing_the/

Katalánsko & Irsko

Zdroj: <https://blog.xcaret.com/en/3-mexican-artists-that-make-us-feel-proud/>

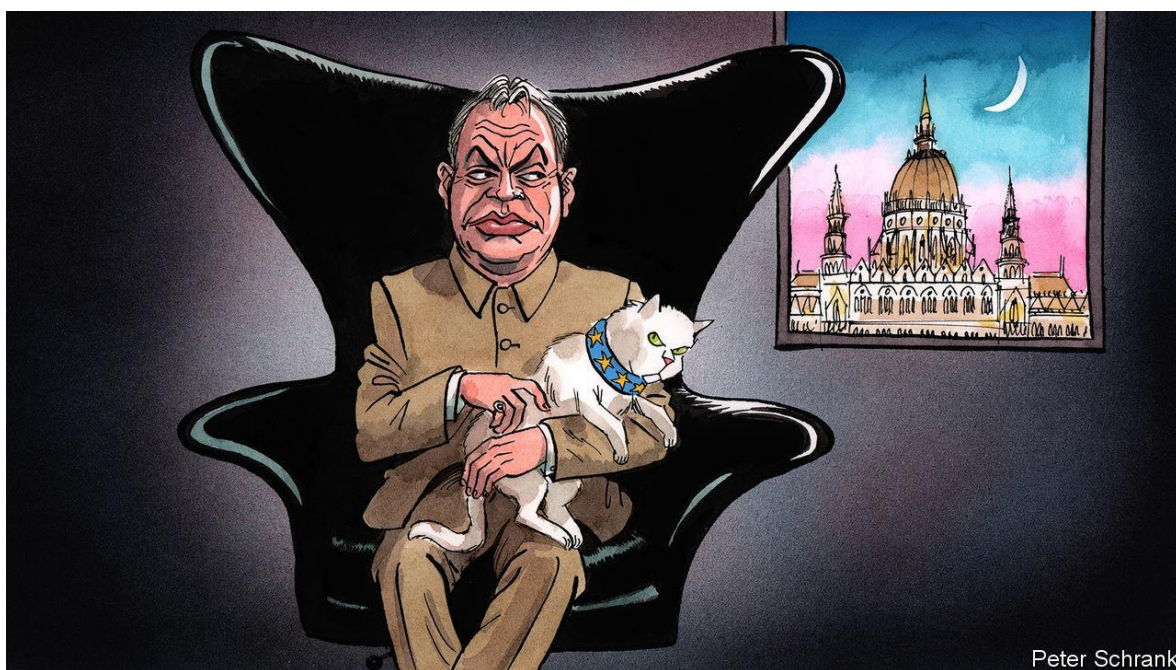
Mexiko

<http://latinflyer.com/guadalajaras-eye-catching-political-art-by-jose-clemente-orozco/>

Zdroj: <https://www.cagle.com/tag/separatist/>

Baskicko

Zdroj: <https://www.economist.com/europe/2020/04/02/how-hungarys-leader-viktor-orban-gets-away-with-it>

Mađarsko

Zdroj:

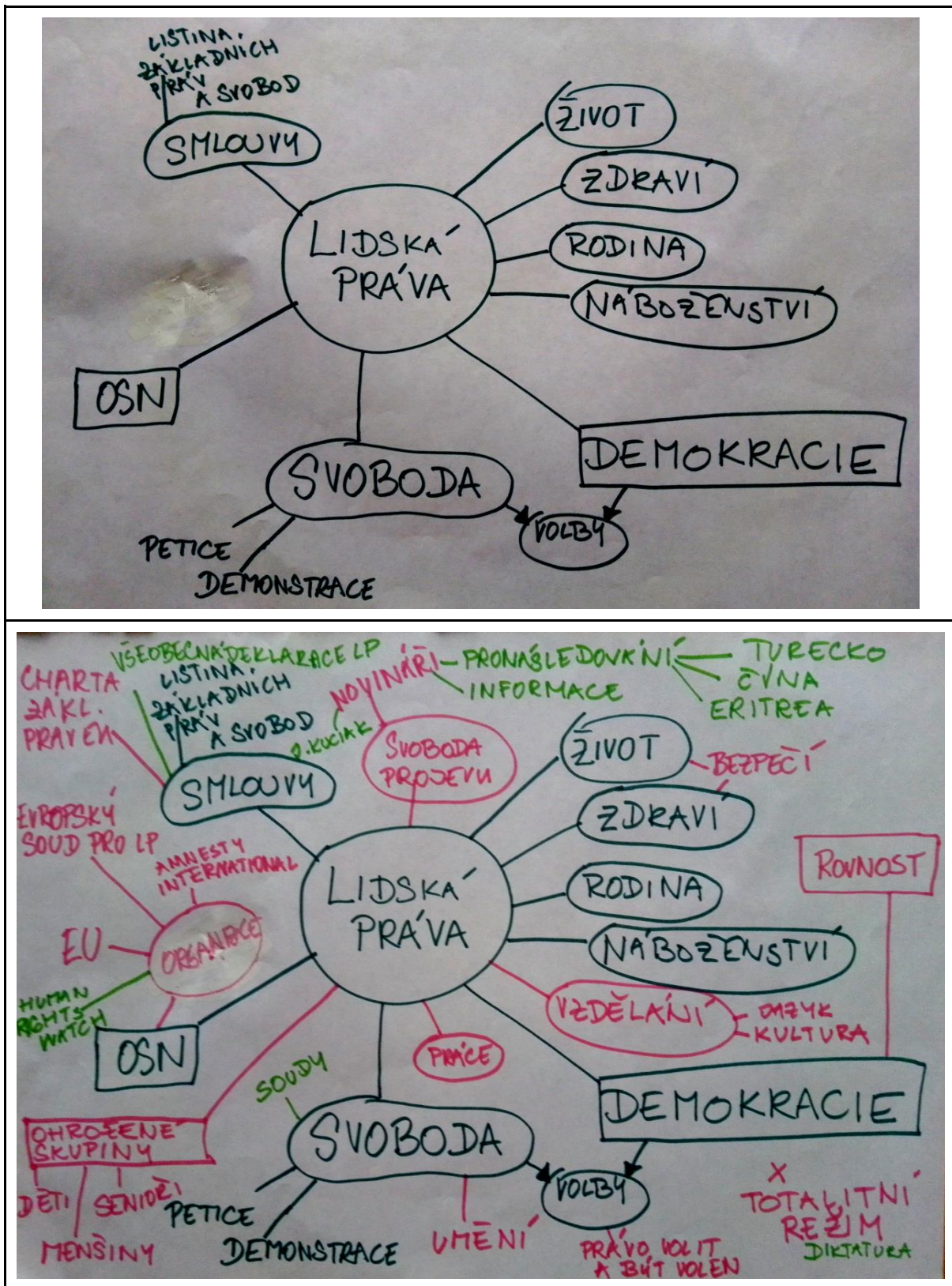
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Deklarace_nez%C3%A1vislosti_\(obraz\)#/media/Soubor:Declaration_of_Independence_\(1819\),_by_John_Trumbull.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Deklarace_nez%C3%A1vislosti_(obraz)#/media/Soubor:Declaration_of_Independence_(1819),_by_John_Trumbull.jpg)

USA – Deklarace nezávislosti

Příloha 21 – Mezinárodní integrace a česká zahraniční politika: Možná podoba dotazníku

1. Demografické údaje	
gender	muž/žena
věk	
dosažené vzdělání	
místo bydliště	může být název místa, část města, velikost obce, vesnice/město
2. Faktografické znalosti	
Je Česko členem následujících mezinárodních organizací?	EU, NATO, OSN, OECD, NAFTA,
Kolik států je členem EU?	(27)
Od kdy je Česko členem NATO?	(1999)
3. Postoje	
Jaké státy by mělo Česko ve své zahraniční politice brát jako prioritní?	
Jsou podle vás následující zahraniční aktivity Česka důležité? ano/ne/nevím škála	<ul style="list-style-type: none"> - rozvojová pomoc - ekonomické aktivity - vojenské aktivity/intervence - diplomatické aktivity - kulturní aktivity
Myslíte si, že členství Česka v následujících organizacích je pro Česko prospěšné?	<p>EU – ANO/NE/NEVÍM</p> <p>NATO – ANO/NE/NEVÍM</p> <p>OSN – ANO/NE/NEVÍM</p> <p>.....</p>

Příloha 22 – Myšlenková mapa: Lidská práva – Ukázka možné podoby myšlenkové mapy – po evokační fázi a po doplnění během opakování

KAPITOLA 1

O JEDNU ULICI DÁL

Zvědavost. Novináře na válečných konfliktech přitahuje právě ta. Je to stejné jako u úskokové konference vlády, lesního požáru nebo rozhovoru s finančním analytikem, který kritizuje státní rozpočet. Ten základní pud, který dělá reportéra reportérem, instinktivní snaha být tam, kde se to zrovna děje, kde jeden může přidržovat prst na tepu dějin, kde je u zdroje. Souvisí s adresalínem, ale ten není hlavním cílem. Hlavním cílem je vědět jako první, vědět co nejvíc – ideálně všechno – a pak to jako první správně interpretovat. Ať už jde o výši státního rozpočtu na další rok, změny v hromadné dopravě velkého města, nebo aktuální stav frontových linií.

Jak daleko jít, kam až strkat nos, je v případě válečného zprávodajství otázka ryze pragmatická. Frontové linie moderních konfliktů jsou vzdáleny zákopům první světové války. Jsou postupné, často neviditelné a rychle se mění. Může to být okraj města, řeka, nesouvislá linie opevněných bodů. Může to ale taky být ulice nebo osamělý dům. Válka je myriáda mikroskopických dějů a bodů. Kde v jednu chvíli hrozí akutní nebezpečí, rozhostí se za pět minut naprostý klid. Tankový granát vybuchne na plácku mezi domy, zatímco o paděšát mctrů dál za rohem je relativně bezpečno.

Novinářina z konfliktních zón se snaží podat co nejvěrnější obraz skutečné válečné situace někomu, kdo ji konzumuje z naprostého klidu a bezpečí domova nebo práce. Reportér je blíž a ještě blíž, dokud není *tam*. Kvůli svému vnitřnímu pnutí *tam* musí být. Kvůli čtenáři, posluchači, divákovi. Otázka ale je, kde přesně to *tam* je. Tady u toho domu, nebo až za rohem? Tady, nebo o ulici dál, blíž k odhadovaným pozicím jedné z bojujících stran?

Uloha a vnlmání novináře uprostřed konfliktu se v historii značně proměnily. V dobách Williama Howarda Russella, irského novináře *The Times* a jednoho z prvních válečných zpravodajů, který svou kariéru začal v roce 1850, byla gentlemanským posláním úspěšných vzdělaných mužů. V pozdějších dobách se vyvinul mezinárodně uznávaný status novináře jako nezávislého pozorovatele se zvláštní ochranou. V řadě konfliktů 21. století se ale novináři sami stávají terčem, který je třeba umlčet. Nebo dokonce kováří použitelnou jako zdroj výkupného, nebo v případě Islámského státu jako prostředek britální propagandy.

Globální hlad po informacích, dostupnost technologií i deprofessionalizace zpravodajství navyšují – navzdory nebezpečí – počty zvědavých odvážlivců vtrhávících se do vlnu světových politických otřesů a nekonečného koloběhu chaosu regionálních konfliktů. A na místě pak každý z nich riskuje a jde ještě o jednu ulici dál, jen aby se dostal *tam* a zjistil *to*.

Duben 2002, Ramallah, Západní břeh

„Kurva, jedl plynule! Nechci, aby si mysleli, že mají důvod na nás střelit!“ Ihu ze sedadla spolujízdyce na technika Michala Rydvala. „Jestli si chceš vystoupit, tak já ti zaslavim!“ Vzdyl na nás střelci.“ Plesk, plesk, zvun. Jde to zprava, z mé strany. Kulky trefují asfalt a bzučí kolem auta. Jednotlivé rány. Nejprve snajpr, takže asi izraelský voják. Katata, tatata. Tohle jde zleva, od Michala. To musí být kalášník, takže Palestinec.

přísně obléženou válečnou zónou. Dovnitř se nedostal ani jeden z desítek novinářů z celého světa. Arabská média rozpoutala zprávu o masakru ve městě Džanin. Izraelci údajně zabili až 500 lidí. Dovnitř se ale dostat nedá. Všude jsou checkpointy, vojáci nás nepustí ani nikam pobíh. Vyšetřování později ukázalo, že mrtvých nebylo pět set, ale zhruba paděsát, a většinou ozbrojenčí. Zhruba stovka mrtvých, včetně mnoha civilistů, ale byla právě tady v Nábulusu.

Zamířili jsme sem, protože do Džaninu se nedálo dostat. Ale, sakra, kudy dovnitř? Nemůžeme se dnes vrátit s prázdnou. Teprve v následujících letech jsem pochopil, že vysílací relace v daleké klidné Praze nezávislejší každý den na mých reportážích z místa. Že dramaturgie i divácká pozornost si nečápadně nutně každý den jednu reportáž, byť by byla z jakkoli horkého místa. V tu chvíli mě kromě vlastních ambic tlačil smysl pro povinnost vůči televizním šéfům. Naštěstí. Jen díky němu a taky díky *chucepe*, tradičnímu židovsko-izraelskému umění drzosti, které jsem si tu záhy osvojil, se mi nakonec podařilo nalézt polní cestu do obléženého města. Být to nebylo bez ztráty bodů...

Table byla moje první. Moje první válka. Na rozdíl od zkušenějších kolegů jsem se jako ročník 1977, a navíc absolvent mezinárodních teritoriálních studií, nikoli vystudovaný žurnalista, dostal k novinářině pozdě na to, abych stihl Bosnu. Tahle válka, která v letech 1992 až 1995 soupeřila o pozornost světa s euforií po pádu železné opony, dělala na evropském území vše, aby svou krvavou lázni a bezuzdným vražděním souseda sousedem usvědčila z naivity Francisc Fukuyamu a jeho dílo *Konec dějin a poslední člověk*. A pak taky přichystala drsnou válečnou školu celé generaci českých novinářů.

Reparát, který o čtyři roky později poskytla válka v Kosovu, jsem minul o měsíc. Do žurnalistického exprisu jsem nastoupil v létě 1999. Po třech letech strávených ve francouzské společnosti,

Růžime se mezi tuskami po úzké šlince vinoucí se podél kopce v palestinském Nábulusu. Kolem právě probíhá izraelská operace Ochranný štít. Jedna z kapitol druhého celopalestinského povstání *intifády*. Malá válka uprostřed velké. Izraelská armáda obsadila palestinská města, která mají za sebou devět let samosprávy dohodnuté během mírové konference v Oslu.

Ted jsou tanky a vojáci zpátky a pořádají lov na ozbrojence palestinských radikálních frakcí. A taky na policisty, kteří se zapojili do boje proti Izraelcům. „Hlavně aby nám nedošla páška,“ přerušuje naši hlasitou výměnu názorů stoická poznaníka kame-ranama Pavla Šubůrka na zadním sedadle.

O tři minuty později vystupují z auta s rukama třímajícíma naše pasy vysoko nad hlavou. Vyšedu klecí na zemi dva vojáci s tiročnými puškami M-16. Míří na mě. Zprava i zleva další dva.

„Křičová palba,“ ozve se mi v hlavě. Křičovité se usmívám, jdu pomalu a hlasitě anglicky vysvětluji, kdo jsem. Na auto si nápis „TV“ může lepicí páskou nalepit každý. I terorista z Hamánu nebo Islámského džihádu. Ti ale nevyjadřují jako vysoký zelenáč s dlouhými vlasy z Evropy; co se právě blíží k prvnímu vojákovi.

Vím, že mě Pavel zezadu točí přes sklo auta. A taky je mi jasné, že mě to neochrání.

„Vím, že tohle je uzavřená zóna,“ ohloubám se nahlas do občasné střelby někde vzadu. „A že tu nemáme co dělat.“ Skláňejí zbraně. Odtahují zářez z ostnatého drátu a ukazují, jak se dostat ven. Směrem k checkpointu neboi kontrolnímu stanovišti, kudy nás před příludem odmítli jiní vojáci vypustit dovnitř.

Něvou, jsou napjatí, přísní, ale nehrozí zbraněmi nebo zarcením. V ten den jsem získal tuhle zkušenost s izraelskými vojáky – podle věku evidentně branci – poprvé. A v následujících letech ještě mnohokrát. Nějak to souvisí s jejich věkem, s rovnostářskou atmosférou jejich armády, a kdoví s čím ještě. Ale na rozdíl od jiných vojáků ve válečných zónách se s těmihle dá celkem normálně mluvit. Neplatí to ovšem vždy o jejich důstojnících.

Ti, které jsem se ráno snažil přemluvit, byli taky milí. Ale neoblovní. Nábulus a ostatní palestinská města byly už tři týdny

Závistivě sledují bílý obrněný džíp s hrdým nápisem CNN vyvedeným červenou barvou, jak pomalu projíždí izraelským checkpointem. Tím, kde nás před hodinou otočili zpátky. Tedy nejen to. I tím, kde se nám před hodinou upřímně vysmáli.

„To, co máš na sobě, to má být jako cop“ ptá se mě ruský bránec na korbě tanku, který zatarasil cestu mezi Jeruzalémem a obléhaným Betlémem. Stačili jsme si už vysvětlit, že se nedávno s rodinou přistěhoval z Oděsy, a já naivně doufal, že mi ruština získaná během čtyřletého pobytu v Sovětském svazu otevře dveře.

„To snad vidíš – neprůstředná vesta!“ odseknou dotčené. Všechno je jednou poprvé. Treba vidět o sedm osm let mladšího cucáka v uniformě, jak mu smíchem nejdivů z úst vypadne cigareta, a on sám se vzápětí za hurónského ruského chechtání sesune z tanku na asfalt.

„Tohle by nezadrželo ani devítimilimetrovou kulku. Natožpak *katacha*, kterým tam ti šmejdí střelci.“ Tehdy jsem ještě o neprůstředných vestách a přílbech mnoho nevěděl. I když mi bylo divné, že naše přílby – sice moderního amerického tvaru a z kevlaru – jsou všechny ve velikosti XS, takže i po uvolnění všech řemínků nám třetí sotva naražené na příliš velkém temeni. Důvěru nebudila ani vesta, která připomíná spíš měkký a těžký pytel než tvrdé keramické desky, které mají na sobě ostatní štáby.

Díky, produkcce mé matečské stanice, že ti tolik záleží na zdraví tvých lidí! Hořce si v tu chvíli vzpomenu i na to, že náš džíp je půjčený na mou soukromou kreditku. Televize mě sice vybavila hotovostí, ale ne služební kreditní kartou. Džíp nám nakonec poskytl jen v palestinské půjčovně. A palestinská SPZ není v téhle situaci právě výhra. Skleste opouštíme checkpoint.

A máme ještě jeden důvod k frustraci – večra nám šéfredaktor Ondráček přistířel reportáž. Na rozdíl od naší verze vůbec první zprávy světových médií z obleženého Nábulusu, která se dostala dokonce až na samotný úvod Televizních novin – samo o sobě obrovský úspěch, zvlášť na TV Nova tradičně orientované na domácí zprávy –, chyběla pasáž se střežbou na auto našeho štábu.

Vzpomínám si na to, jak jsem se v té době vydal do Jeruzaléma, aby se tam našel ten, kdo nás před hodinou otočil zpátky. Tedy nejen to. I tím, kde se nám před hodinou upřímně vysmáli.

„To, co máš na sobě, to má být jako cop“ ptá se mě ruský bránec na korbě tanku, který zatarasil cestu mezi Jeruzalémem a obléhaným Betlémem. Stačili jsme si už vysvětlit, že se nedávno s rodinou přistěhoval z Oděsy, a já naivně doufal, že mi ruština získaná během čtyřletého pobytu v Sovětském svazu otevře dveře.

„To snad vidíš – neprůstředná vesta!“ odseknou dotčené. Všechno je jednou poprvé. Treba vidět o sedm osm let mladšího cucáka v uniformě, jak mu smíchem nejdivů z úst vypadne cigareta, a on sám se vzápětí za hurónského ruského chechtání sesune z tanku na asfalt.

„Tohle by nezadrželo ani devítimilimetrovou kulku. Natožpak *katacha*, kterým tam ti šmejdí střelci.“ Tehdy jsem ještě o neprůstředných vestách a přílbech mnoho nevěděl. I když mi bylo divné, že naše přílby – sice moderního amerického tvaru a z kevlaru – jsou všechny ve velikosti XS, takže i po uvolnění všech řemínků nám třetí sotva naražené na příliš velkém temeni. Důvěru nebudila ani vesta, která připomíná spíš měkký a těžký pytel než tvrdé keramické desky, které mají na sobě ostatní štáby.

Díky, produkcce mé matečské stanice, že ti tolik záleží na zdraví tvých lidí! Hořce si v tu chvíli vzpomenu i na to, že náš džíp je půjčený na mou soukromou kreditku. Televize mě sice vybavila hotovostí, ale ne služební kreditní kartou. Džíp nám nakonec poskytl jen v palestinské půjčovně. A palestinská SPZ není v téhle situaci právě výhra. Skleste opouštíme checkpoint.

A máme ještě jeden důvod k frustraci – večra nám šéfredaktor Ondráček přistířel reportáž. Na rozdíl od naší verze vůbec první zprávy světových médií z obleženého Nábulusu, která se dostala dokonce až na samotný úvod Televizních novin – samo o sobě obrovský úspěch, zvlášť na TV Nova tradičně orientované na domácí zprávy –, chyběla pasáž se střežbou na auto našeho štábu.

Šéfovi v Praze zkrátka přišlo – dosadte si: zbytečné/hloupe/ chvástivé použít v reportáži samu trest válečného zpravodajství: živou střelbu natočnou z bezprostřední blízkosti. Navíc namířenou na vlastní zpravodajský štáb.

O rok později – po zahájení americké invaze do Iráku – jsme takřka navlas podobnou reportáž nadšeně ptevali ze CNN a odvysílali. Úradky mocných ve vzdálené mateřské redakci ne vždy dávají v terénu smysl, jak jsem měl možnost v následujících deskách zjistit. V tu chvíli bylo ale velmi těžké probudit v sobě nadšení k dalšímu nasazování krku. A ještě těžší bylo o tom přece sdělit kolegy z týmu.

Je tu ale výzva – dostat se do Betléma, kam právě zírá celý svět. O pár set metrů dál na kopci přelézáme kamenný plot mezi poli. Tady začínají první betlémské domy, je to ale ještě daleko.

Všimneme si skupiny cizinců, kteří se ulicí před námi plíží podél stěny domů. V Betlémě platí přísný zákaz vycházení. Pospíšme si za nimi a vklouzneme do jedné budovy. Ukazuje se, že je to bojové centrum. Ne palestinských ozbrojenců, nýbrž palestinských a zahraničních levicových aktivistů. Právě se vymýšlejí hesla na cedule pro demonstraci. Chcejí ji svolat na polehce. To izraelská armáda na dvě hodiny zruší úplný zákaz vycházení.

„Sweden against Israel!“ nabízí poněkud nezapnéc heslo mladík vedle mě. Ukáže se, že jde o reportéra švédských novin.

„Nepřijde ti trochu divný vymýšlet hesla, když tu jsi jako novinář? Jsi tu jako reportér, ne jako aktivista,“ namítám na kolegovu horlivost.

„A ty jsi odkud? Ty jako podporuješ ty tanky, kterými tu vraždí děti?“

Hm, na tenhle typ „logický“ argumenty nemám. Ne, nepodporuju, jen se snažím ctít zásady femesla tak, jak k nám po roce 1989 dorazily ze Západu. Objektivitu, nestrannost. Nejspíš nedorazily ze Švédska. Po instrukcizaci, co dělat, když na nás budou pádat slzné a ohlušující granáty – ty s rudým proužkem zahodit nazpátek, než z nich unikne plyn, ty s bílým přikrýt bundou, než vybuchnou –, odcházíme zadními dveřmi do dvora.

„Hlavně šetřte si síly,“ říká mi jeden z mužů. „Nikdy nevíte, kdy přijde další vlna.“

„Dobře,“ odpovídám mu. „Ale já jsem tu jen jako novinář.“

„Dobře,“ odpovídá mi. „Ale já jsem tu jen jako novinář.“

„Dobře,“ odpovídá mi. „Ale já jsem tu jen jako novinář.“

„Dobře,“ odpovídá mi. „Ale já jsem tu jen jako novinář.“

„Dobře,“ odpovídá mi. „Ale já jsem tu jen jako novinář.“

Příloha 24 – Evropská integrace: Brexit

Část 1 – Evokace

Demonstrace za setrvání Spojeného království v Evropské unii, 27. 10. 2018, Londýn

Foto: Lenka Pavelková

Příloha 25 – Ohniska napětí: Jemen – největší humanitární katastrofa dnešní doby

Zdroje: Akın (2019), ICG (2020)

Konflikt v Jemenu má bezprostřední souvislost s politickými událostmi na přelomu 80. a 90. let 20. století, ale jeho kořeny jsou ještě o pár dekad hlubší. Jedná se totiž o nepřímé důsledky dekolonizace spojené se složitým etno-kulturním složením jemenské společnosti. Na prvním místě je vhodné zdůraznit výjimečnou geografickou polohu země u průlivu Bab al-Mandab, který je klíčovým „choke pointem“ (geostrategickým bodem) na námořní cestě z Asie do Evropy. Z toho důvodu měli Britové jakožto bývalá světová velmoc vážný zájem o kontrolu území na jihu Arabského poloostrova, což se jim částečně podařilo ovládnutím Adenu (dnes druhého největšího jemenského města) a vytvořením Adenského protektorátu, který se v roce 1967 osamostatnil jako Jemenská lidově demokratická republika (přijala marxistickou ideologii a orientovala se na Sovětský svaz). Hornaté vnitrozemí bylo až do konce 1. světové války kontrolováno Osmanskou říší, a pak zde vzniklo nezávislé Jemenské království (tzv. Severní Jemen).

Nicméně politický vývoj Jemenu je mnohem složitější než jen náčrt v geopolitických obrysech. Jeho území obývá několik desítek arabských kmenů, což je v místní kultuře základní společenská jednotka, se kterou se identifikuje místní populace. Jemenské kmene lze z nejširšího pohledu rozdělit dle převažující víry, a to na šiitské (zajídové či ismailité) obývající hlavně vnitrozemí přibližně v hranicích bývalého Severního Jemenu a sunitské, které převažují ve zbytku Jemenu a tvoří většinu jeho obyvatelstva (asi 60 %). Kmene mezi sebou vždy válčily o území, půdu, vodu, majetek i z krevní msty. Vše navíc komplikovaly zájmy královské dynastie (na severu) a islámských duchovních. Pro Jemence je proto společná identita velmi neurčitý pojem a jejich štěpení proto úspěšně využívaly a využívají koloniální i regionální velmoci i autoritářští vládcí.

Od vzniku Jižního Jemenu na konci 60. let zde tedy existovaly dva státy, mezi kterými probíhaly v následujících dekadách konflikty ovlivněné studenou válkou, ale přesto zde existovaly i snahy o sjednocení ze strany jemenských nacionalistů (zejména z komunistického Jižního Jemenu). Ačkoliv první návrh sjednocení byl přijat v roce 1972, další o deset let později, cíle bylo dosaženo až v roce 1990. Prezidentem se stal Ali Abdullah Saleh pocházející ze Severního Jemenu, post předsedy vlády získal představitel z jihu, ale klid zemi to nepřineslo. Obrovské ekonomické problémy doprovázené demografickou explozí (Jemen má jednu z nejmladších populací světa) i pokračující rivalitou mezi severem a jihem (například nedošlo ke sjednocení armády) vedly v roce 1994 k občanské válce. Tu se podařilo Salehovi vyhrát, v roce 1998 pak obhájit ve zjevně zmanipulovaných volbách prezidentský post a následně úpravou ústavy posílit své pravomoci. Jeho autoritářskou vládu od počátku doprovázela obrovská korupce a klanový nepotismus, což vzhledem k tradičnímu klanovému uspořádání země představovalo nebezpečí dalšího konfliktu.

Ten vypukl v roce 2004 povstáním šiitských zajídu, konkrétně kmene Hútiů ze severu Jemenu. Zpočátku šlo o konflikt spíše omezeného rozsahu, když se aktivity soustředily na území povstalců zmíněného kmene, kterým se vzhledem k hornatému území dařilo bránit své pozice. Další výzvou pro prezidenta Saleha i celý Jemen se stalo zformování organizace Ansar al Sharia, což je místní odnož globální džihádistické organizace Al Kaida. Ta si od roku 2008 získala podporu a tím i pozice mezi sunitskou populací ve střední části země. Pomyslný hřebíček do rakve režimu Ali Saleha přineslo arabské jaro, které se ze severní Afriky rozšířilo do celého arabského světa. Prezident pod obrovským tlakem demonstrací rezignoval, avšak klid do jemenské společnosti to nepřineslo, právě naopak. Vypukla občanská válka, která se však podobně jako v Sýrii záhy stala válkou vícestrannou a zástupnou. Jednu stranu představuje mezinárodně uznávaná vláda Abdrabruha Mansura Hádího, kterou velmi intenzivně podporuje sousední Saúdská Arábie, ale i další sunitské státy z regionu (například Egypt, Kuvajit či Súdán). Druhou stranu tvoří Hútiové a obecně šiité, mocně podporovaní Íránem, k nimž se paradoxně přidali také přívrženci svrženého prezidenta Saleha. Třetí stranou jsou jihojemenská separatistická organizovaná pod hlavičkou Jižní přechodové rady, za kterou stojí Spojené arabské emiráty, a kteří mají za cíl znovuoživení Jižního Jemenu. A nakonec, čtvrtou stranou konfliktu jsou globální džihádistické organizace v čele se

zmíněnou Ansar al Shariou a nověji také Islámským státem, které navíc bojují také proti sobě navzájem.

Ačkoliv byl ex-prezident Saleh později zavražděn, Hútiové a jejich převážně šíitští spojenci dobyli a v tuto chvíli ovládají nejen hlavní město Saná, ale většinu dalších oblastí bývalého Severního Jemenu. Jihojemenští separatisté pro změnu obsadili nejdůležitější přístav a obchodní centrum země Aden a další části jižního jemenského pobřeží. Znovu se tak objevily staré koloniální hranice a dva politické celky s odlišným kulturně-náboženským vymezením a odlišnou geopolitickou orientací. Tato situace bohužel vede k patové situaci a prodlužování konfliktu, který si již vyžádal přes 100 tisíc obětí v důsledku bojů jak v samotném Jemenu, tak v Saúdské Arábii, kam se boje příležitostně také přenáší. V důsledku uzavření hranic a důsledného embarga severní části Jemenu zde vznikla pravděpodobně největší humanitární katastrofa současnosti. Přes 3 miliony lidí se staly uprchlíky, v zemi chybí léky a jakékoliv hygienické prostředky, což již několikrát vyvolalo epidemii cholery, a podle organizace Save the Children zemřelo v důsledku strádání a hladomoru přes 80 tisíc dětí. Bohužel, vzhledem k rozmanitosti identit a geopolitických zájmů bojujících stran, není v dohledné době příměří reálné a lze očekávat další zhoršování humanitární katastrofy.

Příloha 26 – Kmen Siouxů je statečný...

Zdroj: Nidr (2016)

Právě tak se notuje v jedné trampské písničce s odkazem na odvahu prérijních kočovníků při marných bojích s Američany v předminulém století. Dnes by se však v souvislosti se Siouxy zpívalo spíše o chudobě, nezaměstnanosti, alkoholismu a cukrovce.

Rezervace Pine Ridge v Jižní Dakotě, ve které žijí Siouxové Oglalové, je nejchudším koutem USA. (...) Před cestou do Pine Ridge, kde na ploše téměř 9 000 km² žije zhruba 30 000 Siouxů, často slyším, že je to třetí svět uprostřed USA. Připomíná ho jen pár vychrtlých pouličních psů, jinak to jsou přehnané zkazky. Liduprázdnými prériemi, kde obzor tu a tam ozvláštňují jen válce usušeného sena, vedou kvalitní silnice. V supermarketech nevidím na pultech nijak horší potraviny než v nejbližším velkém městě Rapid City navzdory zprávám, že se Siouxům vozí jen to, co by se u „bledých tváří“ neprodalo.

Ale výběr je tu pravda omezený, protože do vzdálených oblastí s nepočitelným obyvatelstvem s malou kupní silou se nevyplatí vozit kompletní nabídku. Všechny osady, kterými projedu, jsou pořádné zapadákovy, ale od běžných amerických děr se liší hlavně neupraveností zahrad. Staré haraburdí na dvoře nevypovídá ani tak o chudobě jako spíše o rozdílném postoji k pořádku mezi původními a „přistěhovalými“ Američany. Stavební boom tu rozhodně nemají, nejnověji působí budovy pro školu a administrativu.

Zmíním se o těchto postřezích před šedesátnicí Theresou High Horse z vesnice Wanblee. „Naše bída je vidět až uvnitř domů nebo karavanů. Někdy v nich žije v hrozných podmínkách klidně i třicet lidí, kteří nemají pořádně co jíst. Když pak přivedu dítě z takové domácnosti k sobě a otevřu před ním spíž, vidím mu v očích, že se ocitlo v ráji,“ vysvětluje učitelka a sociální pracovnice, která sama prožila těžké mládí. Oba její rodiče byli alkoholici, takže ji vychovávali pěstouni. Jako nezletilá otěhotněla, partner přišel o život při šarvátce, dceru jí odebrali a sama skončila na ulici. Z problémů ji dostal až její současný manžel, který ji tehdy jako neznámé dívce v nouzi poskytl ubytování. „Já byla požehnána, tak se to nyní snažím všem v nouzi vracet. Je tu tolik žen, které mají klidně i deset dětí a každé s jiným chlapem. Ty se o ně dál nezajímají, jen chlastají a dělají zas jiné děti,“ líčí neutěšenou realitu žena v šedivém triku a džínách, která se pokouší lidi pozvednout drobnými projekty. „Nejde jen stát a čekat s nataženou dlaní,“ objasňuje, proč učí zájemce zahrádkářit, aby si vypěstovali vlastní jídlo. „Snažím se vysvětlovat, že potraviny, které dostávají z vládní pomoci anebo od neziskovek, jsou většinou ty nejlevnější a že je pomalu zabíjí diabetes, protože naše těla nejsou na tolik cukru stavěná,“ dodává v obývacím pokoji plném seřepetiček včetně lebky krávy, na které je vyryt indián u ohně. Její manžel, rozložitý holohlavý muž s velkýma rukama, debatu jen tiše sleduje. Ale tady se zapojí: „Cukrovka je pokračování genocidy, kterou proti nám vedou od příchodu prvních Evropanů. Je to stejné, jak když nám v 19. století dávali deky nakažené neštovicemi. Tím, že pro naše utlačovatele sloužíme ve vojsku, chráníme náš lid před vyhubením,“ rozhorluje se veterán z vietnamské války Jerome High Horse. V kritice bílého muže se nedá zastavit. „Vláda vždy slibovala vzdělání a zdravotnictví výměnou za půdu. Ale splnila jen to první: vzala si půdu. My jsme na tom dnes stejně jako jakýkoli jiný chudý Američan, byť si lidi myslí, že jsme flákači blahobytně žijící ze cosiálních dávek. Navíc tady v Pine Ridge je všechno kvůli odlehlosti dražší: elektřina i jídlo. Ani už nemáme jako dříve právo lovit. Odstřel jednoho srnce vyjde na 32 dolarů, tak se pak div, že lidé pytláčí,“ stěžuje si.

Tim Curns, který jako vedoucí zaměstnanec neziskovky NAHA (Native Americans Heritage Association) rozděluje nezletilým a starým obyvatelům rezervací jídlo a oblečení, pro podobné stížnosti nemá pochopení. „Se Siouxy je to složitější než s jinými kmeny. Třeba vedle ve Wyomingu situace tak zoufalá není. Ale Siouxové jsou zarputilejší. Třeba mnohem více odmítají vzdělání. Děti propadají ve školách a rodiče to nechávají být, protože oni udělali to samé. Pak se nijak nesnaží shánět si místo,“ říká ve skladu organizace, kde se skladují konzervy, těstoviny a další potraviny před distribucí do jednotlivých vesnic a osad. „Stále žijí minulostí a přemítáním, kdo jim jak ublížil. Vždycky jim říkám: „Moji předci byli Irové a byli tu tvrdě diskriminováni. Jenže život

jde dál. Pro dobro svých dětí se adaptovali.' Každá země má své historické vítěze a poražené. Indiáni jsou očividně těmi poraženými, ale nemusejí jimi zůstat navždy. Stačí jen chtít," argumentuje.

Jerome High Horse, který se živil jako stavař a jeho šest dětí studovalo, mu na dálku odporuje: „Kdyby tě někdo odvedl do prerie a řekl, že ode dneška budeš žít v týpí a živit se lovem jako indián, myslíš, že by ses hned adaptoval na to, že ti ze dne na den sebrali způsob tvého života?“ Nucené usazení sice proběhlo už před více než stoletím, ale Siouxové se s ním úplně nesžili. Nové generace by se už k životu předků neuměly vrátit, zároveň se z nich nestali typičtí Američané snící o domku se zastřiženým trávníkem na pěkném předměstí. Z dávných zvyků zbylo jen pár rituálů, které k užítku přijdou jen na slavnostech zvaných pow wow. High Horse kulturní destrukci ukazuje na příkladu své sestry. „Nikdy nebyla ani v Nebrasce, která je od Wanblee méně než sto mil. Takových lidí, co se bojí rezervaci opustit, je spousta. Z nás nomádů udělali ty nejusedlejší Američany," směje se kysele. On sám své dospělé potomky naopak k vystěhování z rezervace ponoukal, protože mimo ni lze snadněji najít práci. Čtyři z nich ho poslechli. „Radím jim, aby šli co nejdál. Tady v Dakotě vládne vůči indiánům velká diskriminace. Našinců vidíš třeba spoustu pracovat ve fastfoodech, ale nikdy ne na vedoucím místě," říká High Horse. „Když jsem byl u dcery v Texasu, nikdo si mě ani nevšiml. Ale je to tím, že tam zas utiskují Latinoameričany. Tenhle národ si totiž hraje na kovboje: na severu dodnes bojují proti indiánům a na jihu proti Mexičanům," předkládá svůj kritický názor na Američany.

Jeho skuhrání začíná být poněkud monotónní. Nemohou si za své dnešní problémy i sami indiáni? Vždyť přece mají autonomii, která vyčleňuje rezervace ze správy jednotlivých států. Řídí je kmenové rady, kam si obyvatelé volí zástupce z vlastních řad. „O těch mi ani nemluv. Jakmile je zvolíš, začnou se chovat jako kongresmani ve Washingtonu. Myslí jen na své výplatnice a na to, jak do funkcí natlačit co nejvíce svých příbuzných. Ale stejně je to jen zástěrka. Žádnou autonomii nemáme, vše je podřízeno federálním zákonům. Místo rady všechno řídí zástupce Úřadu pro indiánské záležitosti," pokračuje dál v litaniích Jerome High Horse.

Vydávám se tedy do městečka Pine Ridge, po němž se celá rezervace jmenuje, abych se na její problémy podíval z pohledu federace. Mám tam schůzku s šéfem tamní pobočky Úřadu pro indiánské záležitosti (BIA). V čekárně leží lokální noviny, z jejichž titulní stránky to vypadá, že postavení domorodé menšiny hýbe celým Washingtonem. I když tam ho ve skutečnosti berou spíše jako folklórní záležitost. Příznačné je, že texty jsou v angličtině, nikoli v místním jazyce. (...) „Mnozí lidé si nechtějí uvědomit, že doba, kdy BIA v čele s bělochem diktátorsky rozhodovala o dění v rezervaci, skončila v 60. letech. Stále na nás házejí veškeré své problémy. Dnes je vedení v rukou kmenové rady, my jsme tu hlavně proto, abychom dohlíželi na rozdělování peněz z federální pomoci," vysvětluje Her Many Horses. (...) Stížnosti, že všechno tu stojí za pendrek mu očividně vadí. „Třeba já kromě zanotování pár písniček nic neumím v naší řeči. Když jsem byl ve škole, museli jsme mluvit jen anglicky, ale moje vnučka mluví siouxsky plyně, protože při vyučování v našem jazyce pracují i na počítačích,“ říká s tím, že indiánská kultura je zase na vzestupu. Ostatně lepší postavení domorodých etnik v umění se odráží i v tom nejmasovějším. Westerny, v nichž „zlí“ divoši sloužili jen jako terče bělošským nástupcům Johna Wayna, už se netočí.

Her Many Horses doufá, že také dojde k sociálnímu vzestupu indiánů, kteří jsou v americkém srovnání na společenském chvostu, je potřeba rozjet podnikání. Nelze spoléhat na investory zvenku, kteří kvůli speciálnímu právnímu statusu rezervací mají obavy posílat do nich pobočky svých firem. Oblíbená kasina, která indiáni v celých USA staví kvůli tomu, že se v rezervacích nemusejí řídit pravidly států o regulaci hazardu, v případě Pine Ridge kvůli jeho odlehlosti od velkých měst nemají šanci. Musí se přijít s jinými nápady. Takovými, jako měla Karlene Hunterová z Kyle. Ta díky starému receptu po babičkách dobývá trh s energetickými tyčinkami, v nichž míchá sušené bizoní maso s brusinkami.

„Zboží konkurence chutná jako starý karton. Naše Tankabar ruší představu, že co je zdravé, musí být bez chuti," oprávněně chválí kvalitu svého produktu Karlene Hunterová. Začala ji vyrábět teprve v roce 2007 a nyní už ji dobře prodává po celých USA. Že se jí daří, dosvědčuje i fakt, že

Tankabar je ke koupi u všech velkých turistických atrakcí v Jižní Dakotě. „Kdybych začala s byznysem v Rapid City, bylo všechno mnohem jednodušší,“ odkazuje na nejbližší větší město, které leží 150 kilometrů od její domovské osady Kyle. „Ale chtěli jsme udělat něco, abychom to tu pozvedli,“ dodává budovatelsky. „Problémem byly vždy vzdálenosti, ale ty přestávají hrát roli díky internetu. V Kyle máme ženu, která po síti dělá účetnictví, nebo muže, který nabízí grafické práce,“ vypočítává další úspěšné, kteří nechtějí čekat na pomoc státu nebo neziskovek. „Potíž je, že banky mají strach půjčovat těm, kteří mají bydliště v rezervaci. Kromě předsudků je v tom i fakt, že mnoho lidí bydlí na komunitní půdě, takže nemůže ručit svou nemovitostí. Já půjčku dostala jen díky své předchozí bezproblémové podnikatelské minulosti, když jsem žila mimo rezervaci,“ říká s tím, že těžké je vycházet i s představiteli kmene, které si jeho členové volí každé dva roky. „Trvalo rok a půl, než jsem si u nich vymohla povolení na užívání pozemku, kde mám nyní centrálu,“ říká Karlene Hunterová s tím, že oproti obviněním konkurence platí stejné daně jako jakýkoli spoluobčan bez genů prvotních obyvatel.

Někteří Siouxové ji ale neberou za svou a její úspěch připisují tomu, že je míšenkou s minimem indiánských rysů ve tváři. Hunterová nad tím mává rukou. „Pro mě je důležité, že dávám zaměstnání čtrnácti lidem, kteří jsou dobře vzdělaní, ale za prací by se jinak museli odstěhovat. Jsou vděční za příležitost a dělají s ohromným nasazením a loajalitou,“ říká spokojeně. „Všem v rezervaci jsem ukázala, že když tu mohu uspět já, zvládne to i kdokoli jiný,“ tvrdí a číší z ní přítom typické americké sebevědomí.

Příloha 27 – Politická a ekonomická moc ve světě: kartičky k rozstřihání

?	?	?	?	P E R I F E R I E	
?	?	?	?		S E M I P E R I F E R I E
?	?	?	?		

USA	Německo	Spojené království	Japonsko
Česko	JAR	Španělsko	Taiwan
Mexiko	Čad	Jemen	Laos

MIGRACE	TOK PENĚŽ	ODPAD
NEROSTNÉ SUROVINY	POTRAVINY	ROZHODOVÁNÍ
DOVEDNOSTI A ZNALOSTI	DOVEDNOSTI A ZNALOSTI	DOVEDNOSTI A ZNALOSTI
MIGRACE	TOK PENĚŽ	ODPAD
NEROSTNÉ SUROVINY	POTRAVINY	ROZHODOVÁNÍ
MIGRACE	TOK PENĚŽ	ODPAD
NEROSTNÉ SUROVINY	POTRAVINY	ROZHODOVÁNÍ

Příloha 28 – Daňové ráje: kartičky

Madagaskar	Filipíny
NE Není daňovým rájem.	NE Nejsou daňovým rájem.
Mexiko	Portugalsko
NE Není daňovým rájem.	NE Není daňovým rájem.
Venezuela	Grónsko
NE Není daňovým rájem.	ANO Je daňovým rájem. Mezi daňové ráje ho řadí: EU, Oxfam

Bahamy	Hongkong
<p>ANO Jsou daňovým rájem.</p> <p>Mezi daňové ráje je řadí: EU, Financial Secrecy Index, Oxfam, IMF</p>	<p>ANO Je daňovým rájem.</p> <p>Mezi daňové ráje ho řadí: EU, Financial Secrecy Index, Oxfam</p>
Kajmanské ostrovy	Kypr
<p>ANO Jsou daňovým rájem.</p> <p>Mezi daňové ráje je řadí: EU, Financial Secrecy Index, Oxfam, IMF</p>	<p>ANO Je daňovým rájem.</p> <p>Mezi daňové ráje ho řadí: Financial Secrecy Index</p>
Lucembursko	Německo
<p>ANO Je daňovým rájem.</p> <p>Mezi daňové ráje ho řadí: Financial Secrecy Index Oxfam</p>	<p>ANO Je daňovým rájem.</p> <p>Mezi daňové ráje ho řadí: Financial Secrecy Index</p>

<p>Panama</p>	<p>Seychely</p>
<p>ANO Je daňovým rájem. Mezi daňové ráje ji řadí: EU, Financial Secrecy Index, IMF</p>	<p>ANO Jsou daňovým rájem. Mezi daňové ráje je řadí: EU, IMF</p>
<p>Spojené království</p>	<p>Francie</p>
<p>ANO Je daňovým rájem. Mezi daňové ráje ho řadí: Financial Secrecy Index</p>	<p>ANO Je daňovým rájem. Mezi daňové ráje ji řadí: Financial Secrecy Index</p>

Příloha 29 – Příklady uvedených typů graffiti

EXISTENCIÁLNÍ GRAFFITI (Boston 1975, Praha 2019)

Poznámka: Sdělení obsahující existenciální informaci

Zdroj: Jan Svoboda, <https://trending.com/images/2016-12-29/history-in-pictures-dump>

TAGGING (Praha 2019)

Poznámka: Podpis tvůrce či skupiny tvůrců graffiti

Autoři: Klára Baštářová, Petr Janoš

PIECING (Praha 2019) a GANG GRAFFITI (Lafayette, IN, USA 2018)

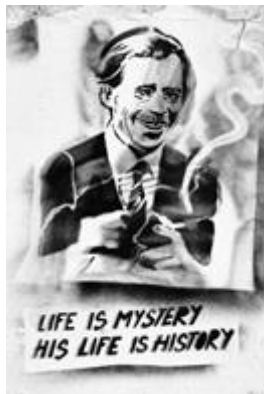

Poznámka: Podobně jako u taggingu jde v případě piecingu o podpisy tvůrců či jejich skupin, jsou ale obrazově složitější. Gang graffiti zahrnuje navíc aspekt násilného vymezování teritoria, které je spojeno s kriminálními gangy a není v Česku obvyklé (podobný charakter však mají graffiti fanoušků z nepřátelých

fotbalových klubů jako jsou pražská Slavia a Sparta).

Zdroj: Jan Šel, <https://eu.jconline.com/story/news/2018/03/01/lafayette-police-gang-activity-graffiti/384879002/>

POLITICKÉ GRAFFITI (Praha 2012, 2018, 2019)

Poznámka: Politické graffiti může mít obsah obecného politického postoje a ideologie (např. anarchismus, nacionalismus, komunismus, antikomunismus), vzpomínkového projevu (např. 17. listopad 1989, Jan Palach, Václav Havel, boj proti komunismu), vyjádření odporu (nebo podpory) vůči konkrétním politickým a státním institucím či současným (nebo bývalým, ale stále aktivním) osobám na těchto postech (např. policie, parlament, politická strana, prezident, Andrej Babiš, Václav Klaus) nebo vyjádření nesouhlasu vůči konkrétnímu politickému rozhodnutí a postupu na všech hierarchických úrovních (např. výstavba v parku, snížení dávek v hmotné nouzi, dohoda TTIP o volném obchodu mezi USA a EU, aktivita Česka v EU a NATO, aktivity USA a Ruska ve světě).

Zdroj: Martin Schlichter, Marek Neumann, Alexandr Torgalo, <https://www.audrey.cz/CZ/clanek/341/praha-historicka-cernobila-unor-2012>, Martin Hána, David Hána

hip hop graffiti (Praha 2019)

Poznámka: Graffiti s důrazem na estetickou stránku a dynamiku, často s mnoha výraznými barvami a pozadím. Obsah ve velké míře odkazuje k hipopové subkultuře.

Autoři fotografií: Klára Baštářová, Jan Šel

STREET ART (New York 2017, Olomouc 2018)

Poznámka: Street art vlevo od světoznámého umělce Banksyho obsahuje sociálně-politické sdělení, vpravo street art od českého tvůrce ChemiSe k výročí založení republiky s kriticky politickou tematikou.

Zdroj: <https://www.collater.al/en/banksy-new-murales-brooklyn/>,
<https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2630729-taticek-place-nad-tim-kam-jeho-deti-dotahly-vysvetluje-graffiti-s-masarykem-jeho>

Příloha 30 – Mapování graffiti: záznamový arch

Číslo	Foto	Datum záznamu	Typ graffiti	Popis lokality			

Příloha 31 – Globální strůjci úpadku lidských práv? (ke kapitole 4.7.5)

Barma (Myanmar): Šéfka vlády Aun Schan Su Ťij, dříve uznávaná jako disidentka a bojovnice za demokracii proti vojenské juntě, se podílela na mezinárodně odsuzované vládní politice potlačující muslimskou menšinu Rohingů, jimž byla dokonce upírána občanská práva s odkazem na to, že jde o etnikum pocházející původně ze sousedního Bangladéše. (Začátkem roku 2021 však byla vláda Su Ťij odstavena od moci armádním pučem.)

Čína: Jako stále sílící hospodářská i vojenská velmoc pokračuje v asertivní politice na mezinárodním poli, kdy se snaží ovlivňovat jiné státy, aby přehlížely její porušování lidských práv, podporuje spřátelené režimy např. v Africe bez ohledu na lidská práva a zároveň v posledních letech více potlačuje práva menšin i dosud autonomních území (Hongkong, Ujguři).

Írán: Tento teokratický stát je někdy označován jako hybridní, jelikož umožňuje v omezené míře svobodné volby, a to na poměry mnoha muslimských zemí překvapivě i ženám. Na druhou stranu jsou kandidáti předvybírání tzv. radou dohlížitelů a reálně má větší moc než prezident, nyní relativně umírněný duchovní Hasan Rúhání, nejvyšší vůdce (ajatolláh Alí Chameneí, nástupce Rúholláha Chomejního). Přitom pokračuje agresivní rétorika proti USA a Izraeli, spojená zřejmě i s podporou některých militantních skupin. Po vypovězení jaderné smlouvy (ovšem ze strany Trumpových USA) panují obavy, že může Írán vyvinout jadernou zbraň, kterou již vlastní jiné státy porušující lidská práva včetně např. Severní Korey.

Maďarsko: Vláda premiéra Orbána, v 90. letech podporovatele liberálních, byť zejména ekonomických reforem, vykazuje jisté tendence ohrožující liberální demokracii, když se premiér otevřeně přihlásil k demokracii neliberální a kritizuje až potlačuje některé organizace občanské společnosti, zejména ty spojované oprávněně či domněle s Georgem Sorem, miliardářem maďarského původu. Zároveň sílí kontrola médií.

Rusko se snaží i přes hospodářské potíže udržet moc prezidenta Putina i za cenu tvrdého potlačování opozice. Zároveň je podezříváno z podpory neliberálních až extremistických politických sil v Evropě i v USA a vedení tzv. hybridní války nevojenskými prostředky (ačkoli na části území Ukrajiny již ze strany Ruska či jemu spřátelených sil pokračuje vojenská intervence).

Saúdská Arábie a další státy Perského zálivu: Mnohé země Perského zálivu dosud vyznávají zásady radikální formy sunnitského islámu a jen pomalu uvolňují např. práva žen jako řízení automobilů či možnost cestovat či podnikat bez kontroly manžela či jiného mužského příbuzného. Jedná se často o absolutistické monarchie, podporované Západem pro svou strategickou polohu (ropa, blízkost Íránu, se kterým Saúdská Arábie soupeří o moc v regionu, ačkoli je zřejmá podpora radikálních islamistů např. v Sýrii či Jemenu i z její strany).

Turecko: Dlouhodobě mělo za cíl vstup do EU a pod jejím vlivem provedlo některé reformy v oblasti lidských práv, např. omezující moc armády, tradičně dohlížející na sekulární směřování země od dob zakladatele republiky Atatürka. Pod vládou prezidenta Erdogana z původně relativně umírněné islámské strany AKP, která bývala přirovnávána k evropským křesťansko-demokratickým stranám a původně podporovala vstup do EU, dochází postupně k protizápadnímu obratu, částečně i spolupráci s Ruskem a upevňování autoritářství, ještě posílenému po pokusu o puč roku 2016. Navíc prezident projevuje sympatie ke koloniální minulosti Osmanské říše, a to i reálnými kroky (vojenské angažmá v Sýrii, podpora Ázerbájdžánu ve válce s Arménií o Náhorní Karabach (formálně ovšem patříci Ázerbájdžánu).

USA pod vedením prezidenta Trumpa opustily všeobecnou univerzalistickou podporu liberální demokracie ve světě a upřednostnily v některých případech i jednání s nedemokratickými vládci (např. s vůdcem Severní Korey), omezily či přerušily angažmá

v některých mezinárodních organizacích a uvolnily tak pole působnosti autoritářským režimům.

Venezuela: Autoritářský prezident Maduro, pokračovatel radikálně socialistického prezidenta Cháveze, se snaží i přes špatnou ekonomickou situaci, částečně vyvolanou i mezinárodními sankcemi, udržet moc i přes protesty podporovatelů opozice vedené předsedou parlamentu Juanem Guaidó, uznaným USA i jejich dalšími spojenci včetně Česka za úřadujícího prezidenta Venezuely (přinejmenším částečně s odkazem na venezuelskou ústavu dávající předsedovi parlamentu tyto pravomoci). Madurův režim však nejprve vytvořil alternativní legislativní orgán a později i za pochybných okolností zbavil Guaidá předsednictví parlamentu.

Zdroj: vlastní návrh autora na základě zpráv Freedom House (2019, 2020)

Příloha 32 – Zdroje aktuálních dat ke kapitole 4.7 Lidská práva, resp. stejnojmennému mapovému listu ze Souboru specializovaných map pro střední školy

Data o ratifikacích mezinárodních lidskoprávních smluv jsou volně dostupná na webu Úřadu vysokého komisaře OSN pro lidská práva a jsou průběžně aktualizována. U mapy za všechny smlouvy data stáhnout nelze, avšak při výběru konkrétní smlouvy se objeví pod mapou vpravo dole odkaz ke stažení dat:

- ▶ UNITED NATIONS — OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS (2019): Ratification of 18 International Human Rights Treaties. <https://indicators.ohchr.org/> (6. 10. 2019).

Data indexů dodržování lidských práv, ze kterých byl vypočítán agregátní ukazatel, jsou dvojí. Údaje o hodnocení míry svobody jsou volně dostupné a nejméně ročně aktualizované na webu organizace Freedom House:

- ▶ FREEDOM HOUSE (2020): Freedom in the world – Data resources – Country and Territory Ratings and Statuses, 1973–2020. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/2020_Country_and_Territory_Ratings_and_Statuses_FIW1973-2020.xlsx (30. 10. 2020).
- ▶ FREEDOM HOUSE (2018): Freedom in the world data resources – All Data, FIW 2013–2018. <https://freedomhouse.org/content/freedom-world-data-and-resources> (19. 8. 2019).

V současnosti lze aktuální údaje získat konkrétně na adrese nové zprávy Freedom In the World <https://freedomhouse.org/report/freedom-world> dole pod nadpisem „Data Resources“.

Údaje o indexu demokracie Economist Intelligence Unit jsou volně dostupné v souhrnných interaktivních grafech z výročních zpráv:

- ▶ ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT (2018): The Economist Intelligence Unit's Democracy Index 2018. <https://infographics.economist.com/2019/DemocracyIndex/> (19. 8. 2019).

V uživatelsky přístupnější tabulkové podobě lze data získat prostřednictvím volně dostupné sdílené tabulky databáze Gapminder:

- ▶ GAPMINDER (2019): EIU-Democracy Indices Dataset – v2 via Gapminder. https://docs.google.com/spreadsheets/d/1d0noZrwAWxNBTDSfDgG06_aLGWUz4R6fgDhRaUZbDzE/edit#gid=935776888 (19. 8. 2019).

Důležitým dílčím ukazatelem skutečné míry dodržování lidských práv z hlediska svobody slova i práva na život jsou data z map týkajících se svobody tisku a novinářů. Pro vyjádření počtu pohřešovaných a vězněných novinářů byla v mapovém listu Lidská práva souboru specializovaných map použita metoda plošné anamorfózy³⁷ s použitím programu ScapeToad, konkrétně multiplatformní verze pro Java Runtime Environment:

- ▶ ANDRIEU, D., KAISER, CH., OUREDNIK, A. (2008): ScapeToad: Not Just One Metric. <http://scapetoad.choros.place/index.php> (1. 1. 2020).

Podkladová data za ukazatel svobody tisku organizace Freedom House jsou volně dostupná za období 1980–2017 (bohužel již neaktualizovaná):

- ▶ FREEDOM HOUSE (2017): Publication Archives – Freedom of the Press – Download Freedom of the Press Excel Data. FOTP Public Data, 1980–2017. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/FOTP1980-FOTP2017_Public-Data.xlsx (6. 10. 2019).

³⁷ Pozor, v anglojazyčné terminologii se anamorfní mapa označuje z českého úhlu pohledu matoucím výrazem „cartogram“, zatímco v angličtině se český kartogram označuje jako „choropleth map“ neboli mapa s „graduated colours“, viz např. Miklín, Dušek, Krtička a Kaláb (2018).

Podkladová data za světový index svobody slova jsou dostupná a ročně aktualizována v databázi Reportérů bez hranic, v sekci „Index details“ lze stáhnout tabulku:

- ▶ REPORTERS SANS FRONTIÈRES (2017): 2017 World Press Freedom Index, <https://rsf.org/en/ranking/2017> (6. 10. 2019).

Podkladová data za počty zavražděných, pohřešovaných a vězněných novinářů jsou volně dostupná a průběžně aktualizovaná na webu Komise na ochranu novinářů:

- ▶ COMMITTEE TO PROTECT JOURNALISTS (2015–2020): Explore CPJ's Database of Attacks on the Press, <https://cpj.org/data/> (29. 6. 2020).

Podkladová data za počty zavražděných a vězněných novinářů jsou volně dostupná (věznění jen aktuální stav) a průběžně aktualizovaná na webu Reportérů bez hranic:

- ▶ REPORTERS SANS FRONTIÈRES (2015–2020): Violations of Press Freedom Barometer, <https://rsf.org/en/barometer> (29. 6. 2020).

Údaje o počtu a výsledcích rozsudků Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) jsou volně dostupné a ročně aktualizované na webu soudu (ve webové adrese stačí změnit koncový rok, jinak jsou tyto dokumenty dostupné z sekce statistických zpráv <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=reports&c=>):

- ▶ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS (2019): Violations by Article and by State. https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2018_ENG.pdf (6. 10. 2020).

Údaje o počtu let působnosti ESLP pro danou zemi jsou vypočítány na základě volně dostupného a průběžně aktualizovaného seznamu smluvních stran Úmluvy na ochranu lidských práva a základních svobod:

- ▶ COUNCIL OF EUROPE (2020b): Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 005: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, https://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-treaties/-/conventions/treaty/005/signatures?p_auth=39pG2hdc (7. 10. 2019).

Údaje o počtu obyvatel států světa jsou volně dostupné a aktualizované v databázi ECOSOC OSN (odkaz na aktuální data je na adrese <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/>):

- ▶ UNITED NATIONS DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL AFFAIRS (2019): World Population Prospects 2019 [https://population.un.org/wpp/Download/Files/3_Indicators%20\(Special%20Aggregates\)/EXCEL_FILES/1_EconomicTrading/Interpolated/WPP2019_SA1_INT_F02A_1_ANNUAL_POPULATION_INDICATORS_BOTH_SEXES.xlsx](https://population.un.org/wpp/Download/Files/3_Indicators%20(Special%20Aggregates)/EXCEL_FILES/1_EconomicTrading/Interpolated/WPP2019_SA1_INT_F02A_1_ANNUAL_POPULATION_INDICATORS_BOTH_SEXES.xlsx) (6. 10. 2019).

Příloha 33 – Slovníček pojmů

asociační dohoda	Je bilaterální dohoda mezi Evropskou unií a třetí zemí. Definuje základní práva a povinnosti, které jsou předpokladem pro vzájemnou spolupráci. Je základním kamenem procesu vstupu nové členské země (např. Turecko), zároveň ale může být uzavřena i se státy, u nichž se vstup do Evropské unie nepředpokládá (např. některé africké země).
autoritářský režim	Je režim tzv. pevné ruky se silným vůdcem vládnoucím do jisté míry diktátorsky, potlačujícím politická práva a často i občanské svobody.
azyl	Je právní ochrana, kterou stát poskytne uprchlíkovi na základě žádosti (před tímto rozhodnutím je uprchlík žadatelem o azyl, v případě kladného rozhodnutí se stává azylantem/držitelem azylu), uděluje se lidem, kterým v zemi původu hrozí nebezpečí či dokonce smrt v důsledku válečných konfliktů, na základě diskriminace kvůli etnicitě, náboženství, politickým názorům, sexuální orientaci. Každá žádost se vyhodnocuje individuálně.
bilaterální dohoda	Dohoda, která určuje obchodní, politické či jiné vztahy mezi dvěma stranami, nejčastěji dvěma státy. Evropská unie může uzavírat bilaterální dohody se státy, ale i s mezinárodními organizacemi.
členská země	Stát, který je členem Evropské unie. Za účelem dosažení společných cílů členské země přenechávají Evropské unii část své rozhodovací pravomoci, mají vůči ní své povinnosti, ale zároveň získávají mnoho výhod.
doplňková ochrana	Je ochrana udělená ze strany státu těm cizincům, kterým není uznán nárok na azyl, ale je stále obava, že jim v zemi původu hrozí nebezpečí. Narozdíl od azylu je udělována na kratší období (obvykle rok).
emigrant	Je osoba, která se z daného státu odstěhovala.
euro	Je oficiální měna Evropské unie, kterou v současnosti používá 19 ze 27 členských států. Bylo zavedeno v roce 2002 s cílem posílit jednotný trh a ekonomickou spolupráci členských států.
Eurobarometr	Průzkum veřejného mínění organizovaný Evropskou komisí. Zpracovává názory veřejnosti na různá témata týkající se EU, které jsou pravidelně publikovány.
Eurostat	Je statistický úřad Evropské unie. Vytváří vlastní statistická data, sjednocuje národní statistiky a zpracovává rozličné analýzy a prognózy, které pravidelně publikuje. Poskytuje tak orgánům Evropské unie informace důležité pro jejich rozhodování.
eurozóna	Je území států, jež přijaly euro jako svou oficiální měnu.
Evropská integrace	Je širší pojem zahrnující nejen integraci v rámci EU, ale i dalších organizací (Evropské sdružení volného obchodu, Rada Evropy, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě atd.).

Evropská komise	Je politicky nezávislý, výkonný orgán EU. Předkládá návrhy nové evropské legislativy, prosazuje unijní právo a vymáhá jeho dodržování, navrhuje rozpočet a dohlíží na jeho plnění. Reprezentuje Evropskou unii v zahraničí a další. Je složen z kolegia komisařů, přičemž každý z nich zastupuje jeden členský stát. Sídli v Bruselu.
Evropská rada	Je jedním z vrcholných orgánů Evropské unie. Stará se o politické směřování Unie a definuje podněty pro její rozvoj. Výsledkem jejího zasedání bývají zásadní politická rozhodnutí jako je například zavedení eura či rozšíření Evropské unie. Skládá se ze zástupců vlád všech zemí Unie a v jejím čele stojí volený předseda s 2,5letým funkčním obdobím. Sídli v Bruselu.
Evropské společenství	Je nástupce Evropského hospodářského společenství a předchůdce Evropské unie.
Evropský hospodářský prostor	Prostor, v rámci kterého je zaručen volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob. Zahrnuje území všech členských států Evropské unie a území Islandu, Lichtenštejnska a Norska.
Evropský parlament	Je zákonodárný orgán Evropské unie. Má funkci legislativní, dozorčí a rozpočtovou. Parlament je složen z 705 poslanců a předsedy. Každý členský stát je zastoupen poslanci v počtu úměrném počtu obyvatel dané země (s posílenou pozicí menších států). Česko zastupuje 21 poslanců. Poslanci jsou voleni přímo občany, a to každých 5 let. Sídly parlamentu jsou města Štrasburk, Brusel a Lucemburk.
hrubá míra migračního salda	Je migrační saldo na 1 000 obyvatel (bere tedy v úvahu populační velikost státu/regionu).
hybridní režim, pseudodemokracie	Je forma vlády na pomezí mezi demokracií a autoritářským, diktátorským režimem, kdy postupně demokratické instituce fungují pouze čistě formálně, ale opozice fakticky nemá možnost se demokraticky chopit vlády.
kandidátská země	Země ucházející se o členství v Evropské unii. Zemi bude vstup umožněn až po splnění určitých podmínek pro vstup, tzv. kodaňských kritérií.
kodaňská kritéria	Jsou vstupní kritéria, které musí kandidátské země před vstupem do EU bezpodmínečně splnit. Jedná se o stabilní instituce zaručující demokratické principy, fungující a konkurenceschopné tržní hospodářství a schopnost plnit závazky vyplývající z členství, včetně podpory cílů Unie.
kulturní relativismus	Je směr hájící relativní pojetí hodnot (např. lidských práv), kdy každá kultura má právo je definovat vlastním způsobem. Jedná se o opak univerzalizmu.
liberální demokracie	Je demokratický režim aktivně podporující politická práva a občanské svobody, otevřenou občanskou společnost a jejich další rozvoj.
Lisabonská smlouva	Smlouva, která reformovala institucionální uspořádání Evropské unie a zrušila systém tzv. tří pilířů. Změnila princip jejího fungování tak, aby byl efektivnější, více transparentní a umožňoval větší zapojení občanů. Unie se díky této smlouvě stala samostatným politickým

	tělesem, které má vlastní politickou subjektivitu a může např. podepisovat mezinárodní smlouvy či se stát členem mezinárodní organizace. V platnost vstoupila v roce 2009.
Maastrichtská smlouva	Je nazývána také Smlouva o Evropské unii. Vstoupila v platnost v roce 1993 a dala tak jméno Evropské unii (které nahradilo název Evropské společenství). Zavedla zároveň nový hospodářský a politický systém sestávající z tzv. tří pilířů. K původním principům Evropského společenství, které se staly prvním pilířem, nově přibyl ještě druhý pilíř Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a třetí pilíř týkající se rozhodovacích pravomocí v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí. Systém tří pilířů zanikl spolu s ratifikací Lisabonské smlouvy.
migrace	Je stěhování lidí z jednoho místa na druhé za účelem delšího pobytu (v rámci jednoho státu či mezi státy).
migrační saldo	Je rozdíl počtu imigrantů a emigrantů. Kladné migrační saldo znamená převládající imigraci, záporné značí převládající emigraci.
migrant	Je osoba, která migruje.
neliberální (iliberální) demokracie	Je formálně demokratický režim vůči některým občanským právům a občanské společnosti se vymezující, někdy směřující k hybridním formám vlády mezi demokracií a autoritářstvím.
občanské svobody	Jsou další lidská práva mimo svobod politických (svoboda projevu, ekonomické svobody). Lze rozlišit svobodu k něčemu (aktivní) a od něčeho (pasivní).
občanství	Je právní svazek osoby a státu, z kterého vyplývají práva a povinnosti pro danou osobu, občanství nejčastěji získáme při narození, migranti o něj ale po nějaké době pobytu v novém státě mohou také požádat – podmínky k získání jsou upraveny zákony daného státu, většinou zahrnují určitou délku pobytu, ekonomickou soběstačnost, znalost jazyka a trestní bezúhonnost; žáci (i dospělí) někdy zaměňují občanství a národnost, je tedy vhodné na tento rozdíl ve výuce upozornit.
politická práva	Jsou práva aktivní a pasivní účasti na politickém procesu.
politika jedné Číny	Je oficiální politika Čínské lidové republiky (dosud ale přímo nezpochybněna ani Taiwanem) zdůrazňující jednotu a nedělitelnost celé čínské země včetně např. Tibetu a Taiwanu.
povolení k pobytu	Při delším pobytu v zemi, kde daná osoba nemá občanství, je zpravidla potřeba povolení k pobytu – jeho konkrétní druhy a podmínky k získání upravují zákony příslušného státu.
přístupové jednání	Jednání mezi vládami členských států a vládou kandidátské země o vstupu dané země do Evropské unie. Jeho cílem je především kontrola splnění veškerých podmínek pro vstup (tzv. kodaňských kritérií) a převzetí unijního právního řádu.

Rada Evropské unie	Společně s Evropským parlamentem je hlavním rozhodovacím orgánem Evropské unie. Spolu s Parlamentem schvaluje právní předpisy Unie a koordinuje politiky jednotlivých zemí. Stará se o zahraniční a bezpečnostní politiku a uzavírá dohody s dalšími zeměmi či mezinárodními organizacemi. Skládá se z ministrů vlád všech zemí Unie, kteří řeší problémy ve své gesci. Předsednictví se střídá mezi všemi zeměmi každých 6 měsíců. Sídlí v Bruselu.
referendum	Je všelidové hlasování, tedy hlasování, jehož se mohou účastnit všichni občané či obyvatelé. Stát tak nechá prostřednictvím referenda občany demokraticky rozhodovat ve státních či jiných otázkách (u nás např. v červnu 2003 o vstupu do Evropské unie).
remittance	Jsou peníze či zboží, které migranti posílají domů – nejčastěji svým rodinám, ale také církvím, školám a dalším organizacím.
Římské smlouvy	Smlouvy podepsané šesti státy v Římě v roce 1957, které založily organizace Evropského hospodářského společenství a Evropského společenství pro atomovou energii. Jsou považovány za základ integračního procesu Evropské unie, která dodnes vztahuje k roku 1958, kdy vstoupily v platnost, svůj počátek.
schengenský prostor	Území některých členských či sousedních států Evropské unie, účastníků schengenské dohody platné od roku 1985, které se rozhodly odstranit hraniční kontroly na vnitřních hranicích a posílit kontrolu na vnějších hranicích a zavést právo volného pohybu pro všechny občany těchto států.
totalitářský režim	Je režim snažící se získat úplnou kontrolu nad politickým, veřejným a často i soukromým životem dané země (někdy nepřesně označován jako totalitní, ale v praxi ani nejtvrdší režim nemůže získat úplnou kontrolu nad všemi aspekty života, viz např. černý trh v Severní Koreji).
třetí země	Stát, který není členem Evropské unie nebo jiného teritoria, na které se nevztahuje unijní právo volného pohybu.
uprchlík	Je osoba, která utíká za účelem ochrany zdraví a života svého či své rodiny, obvykle z důvodu války, diskriminace, přírodní katastrofy.
univerzalismus	Je směr prosazující některé hodnoty (např. lidská práva) jako univerzálně platné bez ohledu na kulturní kontext.
základní lidská práva a svobody	Jedná se o základní nezczitelná práva každého člověka založena na jeho důstojnosti (právo na život, soukromí, svoboda pohybu, slova, právo na spravedlivý soudní proces atd.).
Západ	V tomto textu je vnímán ne čistě geografickou polohou, ale politicko-kulturně geograficky, tedy jako země tzv. západního bloku, resp. mimo země s komunistickou minulostí.

Příloha 34 – Tipy na terénní výuku a existující vzdělávací programy pro školy

Instituce	Místo	Odkaz	Stručný popis
Evropský dům	Praha	https://evropskydum.cz/	Má za cíl informovat o fungování Evropské unie, poskytuje informační materiály, organizuje diskuzní a další pořady, promítají se zde filmy. Organizuje také různé soutěže.
Eurocentra	všechna krajská města	https://www.euroskop.cz/ecms/	Pravidelně pořádají bezplatné odborné a informační akce pro veřejnost zaměřené na evropská témata.
Ministerstvo zahraničních věcí ČR	Praha	https://www.mzv.cz	Možnost využití dnů otevřených dveří a prohlídky reprezentativních a historických interiérů ministerstva, které rozhoduje o zahraniční politice Česka. Informace o aktuálních akcích jsou uvedeny na stránkách ministerstva. Na webu je také možnost virtuální prohlídky.
Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR	Praha	https://www.mpo.cz/	V rámci dnů otevřených dveří je možné navštívit také reprezentativní prostory historické budovy Ministerstva průmyslu a obchodu, které významně promlouvá do ekonomické zahraniční politiky. Informace o aktuálních akcích jsou uvedeny na stránkách ministerstva.
META o.p.s.	Praha, po domluvě i jinde	https://www.inkluzivniskola.cz/workshopy-pro-zaky-zs-ss	Poskytuje workshopy pro žáky ZŠ a SŠ s názvem JAKO TY. Cílem je přiblížit dětem téma migrace a integrace a rozvíjet jejich empatii. Na vedení workshopů se zpravidla podílí migranti, tj. děti mají možnost se jich přímo zeptat na jejich zkušenost.
Organizace pro pomoc uprchlíkům	Praha	https://www.opu.cz/cs/codelame/vzdelavaci-aktivity/ a https://www.lidejednezeme.cz/	Organizace zajišťuje různé workshopy a přednášky pro ZŠ a SŠ na téma migrace.
InBáze	Praha	https://inbaze.cz/pro-pedagogicke-pracovniky/	Organizace zajišťuje různé programy zaměřené na multikulturní výuku pro ZŠ i SŠ.

Multikulturní centrum	Praha	https://mkc.cz/cz/projekty	Centrum organizuje workshopy v oblasti multikulturní a globální výchovy, se speciálním zaměřením na migraci, a to včetně emigrace z Česka/Československa.
Člověk v tísni	celé Česko	https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/migrace-v-souvislostech/nabidka-pro-skoly	Organizace nabízí řadu workshopů a přednášek na téma migrace, zejména ve vztahu k mediálnímu obrazu migrace.
Muzeum romské kultury	Brno	https://www.rommuz.cz	Muzeum seznamuje s životem a kulturou významného etnika v Česku s nerovným postavením vůči většinové společnosti.
Památník Terezín	Terezín	https://www.pamatnik-terezin.cz/	Památník připomíná oběti druhé světové války, zajišťuje také různé programy a přednášky, včetně projektu zaměřeného na přiblížení školního prostředí v době války.
Ústav pro studium totalitních režimů	Praha	https://www.ustrcr.cz/pro-skoly/	Vzdělávání je jednou z hlavních náplní činnosti ústavu. Ten nabízí řadu výstav, programů pro školy a metodické materiály pro učitele.
Památky obětí komunistického režimu	celé Česko	http://www.pametnimista.usd.cas.cz/	Řadu pamětních míst připomínajících ve veřejném prostoru komunistický režim eviduje Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR.
Historická naučná stezka Jáchymovské peklo	Jáchymov	http://www.taggmanager.cz/reference/trail/256 http://www.pametnimista.usd.cas.cz/jachymov-historicka-naucna-stezka-%e2%80%9ejachymovske-peklo%e2%80%9c/	V Jáchymově, historicky spjatém s těžbou uranové rudy včetně zneužití politických vězňů komunistického režimu k této činnosti, lze projít 8,5 km dlouhou historickou naučnou stezku Jáchymovské peklo se 17 informačními tabulemi, značenou žlutou turistickou značkou.
Rudá věž smrti	Ostrov	https://www.vezsmrti.cz/ https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/221411000100515/obsah/840351-ruda-vez-smrti	V areálu, spravovaném Konfederací politických vězňů ČR, kde v 50. letech političtí vězni zpracovávali bez ochranných prostředků radioaktivní uranovou rudu, lze provést po rezervaci prohlídku.

Památník obětem násilí	Ostrov	http://www.pametnimista.usd.cas.cz/ostrov-pamatnik-obetem-nasili/	Památník v jihozápadní části města, západně od zámeckého parku, u kláštera piaristů návštěvníkům připomíná, že poválečná sídliště vybudovali v 50. letech političtí vězni spojení i s těžbou uranové rudy.
Muzeum třetího odboje	Příbram	http://www.pametnimista.usd.cas.cz/pribram-muzeum-tretiho-odboje/ https://pribram.eu/volny-cas/muzea-a-galerie/muzeum-iii-odboje.html	Muzeum spravované Konfederací politických vězňů ČR, z. s., se nachází v budově zámečku Ernestinum. Expozice se zaměřují na politické vězně v uranových dolech, politické vězeňkyně a únosy ruských emigrantů, občanů Československa po 2. světové válce do sovětských gulagů.
Památník Vojna Lešetice	Laszko, Lešetice, Příbram	https://www.muzeum-pribram.cz/cz/pamatnik-vojna-lesetice/z-historie/	Lokalita se nachází v blízkosti Příbrami. Jde o část Historického muzea Příbram, konkrétně Muzea obětí komunismu a dějin uranového hornictví, unikátně zachovalé pozůstatky někdejšího tábora Vojna Lešetice, který sloužil nejprve k internaci německých válečných zajatců a posléze k věznění politických vězňů komunismu v uranových dolech. Jedna z nabízených prohlídkových tras vede táborem.
Český helsinský výbor	Praha, celé Česko (školení)	http://www.helcom.cz/cs/onas/ http://www.helcom.cz/dokumenty/chv/CHV_letak_CZ.pdf	Organizace nabízí mj. výchovu k lidským právům, diskuze a semináře na toto téma, školící programy pro školy. Nabízí služby poradenského centra. Organizace vzešla roku 1988 z Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě konané v Helsinkách roku 1975. Zaměřuje se zejména na dodržování lidských práv v ČR, boj proti rasismu a nesnášenlivosti a výchovu k lidským právům.
(S)tisk doby – Centrum současného umění DOX	Praha, online po celém Česku	https://www.dox.cz	Každou poslední středu v měsíci se zde od 18.30 pravidelně konají debaty novinových komentátorů a dalších hostů pod názvem (S)tisk doby, přenášené též online na Facebo-

			ku. Často se dotýkají otázek svobody médií i lidských práv vůbec v Česku i ve světě. Debaty bývají volně přístupné zdarma (větší skupinu by je vhodné domluvit předem).
Kancelář veřejného ochránce práv	Brno, online po celém Česku	https://www.ochrance.cz/ https://test.ochrance.cz/rezervace/	Kancelář ombudsmana pořádá mj. i vzdělávací akce, na které se lze předem registrovat.
Vyloučené lokality	celé Česko	https://www.esfcr.cz/mapa/int-CR.html https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/analiza-socialne-vyloucenych-lokalit-gac.pdf	S využitím dostupných studií a map a znalosti oblasti lze identifikovat blízkou sociálně vyloučenou oblast a po domluvě se sociálními pracovníky je možné naplánovat její návštěvu, resp. návštěvu blízkého okolí. Toto téma spojuje otázky lidských práv i sociálních nerovností, politického rozhodování a další.
Sdružení Romea	Praha	http://www.sduzeniromea.cz/	V souvislosti s romskou menšinou je možné kontaktovat odborníky ze sdružení Romea a uspořádat s nimi debatu.
Památník holokaustu Romů a Sintů v Čechách	Lety (u Písku), virtuální realita v celém Česku (v přípravě)	https://www.rommuz.cz/cs/lety-u-pisku/kontakt/ http://www.sduzeniromea.cz/index.php/co-delame/vr-tabora-v-letech-u-pisku	Volně přístupná je památka Lety (pomník Zdeňka Hůly, replika baráku a amfiteátr) společně s novou naučnou stezkou věnovanou dějinám tábora. Ta vede kolem bývalého tzv. cikánského tábora až ke kulturní památce Lety. Připravuje se též ve spolupráci Romey a ČVUT 3D prohlídka někdejšího tábora ve virtuální realitě.
Jeden svět – Mezinárodní festival dokumentárních filmů o lidských právech	celé Česko	https://www.jedensvet.cz	Ve všech regionech Česka se pravidelně koná festival dokumentárních filmů Jeden svět, který se zaměřuje především na otázku lidských práv v různých zemích světa a umožňuje i diskuze o této problematice.
Magistrát města Brna (dále jakýkoliv jiný magistrát či městský úřad)	Brno	https://metropolitni.brno.cz/	Odbor strategického rozvoje a spolupráce se věnuje metropolitní spolupráci. Nabízí i stáže pro studenty a pořádali studentskou metropolitní

			soutěž. V případě jiných městských úřadů lze domluvit návštěvu na určitém odboru a žákům ukázat, jak to na úřadě funguje.
Svaz měst a obcí ČR (SMO ČR)	Praha	https://www.smocr.cz/cs/kontakty	SMO ČR je zájmová organizace sdružující obce a města v Česku. V rámci své činnosti pořádají pro starosty a úředníky různá školení a semináře. Zároveň jde o důležitého politického aktéra lobbujícího za zájmy samospráv.
CAMP – Centrum architektury a městského plánování	Praha	https://praha.camp/	CAMP ve svých prostorách pořádá výstavy, workshopy, semináře apod., které se týkají urbanistického rozvoje Prahy.
Procházka po stopách Pražského povstání od budovy Českého rozhlasu na Vinohradské třídě na Staroměstské náměstí	Praha	Možnost exkurze v budově Českého rozhlasu: https://informace.rozhlas.cz/exkurze-v-ceskem-rozhlase-7752598 .	Staroměstské náměstí – plán kde sídlila Česká národní rada, a kde bylo sídlo NSDAP, kde byly barikády, odkud docházelo k ostřelování náměstí je zde: https://dml.cz > PokrokyMFA 58-2013-3 11)
Po stopách 17. listopadu 1989 z Albertova přes hřbitov Slavín na Vyšehradě a dále na Národní třídu (cca 3-4 hodiny dle šíře aktivit).	Praha	Celý časový scénář s reálnými událostmi naleznete zde: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/17-listopad-1989-minuta-po-minute-online-ceskoslovensky-rozhlas_1911170600_ako	Pro evokaci možno pustit video: https://www.youtube.com/watch?v=ICObhsG4mOo&t=3s Důležité texty: petice Několik vět (http://www.totalita.cz/txt/txt_nvett.php) a reakce komunistického tisku „kdo se je vítř“ (zde: http://www.totalita.cz/1989/1989_0600_cst.php).

Příloha 35 – Politická geografie v krásné literatuře a filmu

Následující knihy a filmy mohou být využity k přiblížení politickogeografických témat žákům (podobně jako je využit film Persepolis v kapitole 3.2).

Téma	Knihy	Filmy
Geopolitické problémy	Jonas Jonasson: Stoletý stařík, který vylezl z okna a zmizel (2009, česky 2014, Panteon) Richard Hooker: M*A*S*H aneb Jak to bylo doopravdy (1968, česky 1995, Ivo Železný)	Stoletý stařík, který vylezl z okna a zmizel (Hundraåringen som klev ut genom fönstret och försvann, 2013, režie Felix Herngren) M*A*S*H (1972–1983, režie Larry Gelbart) Forrest Gump (1994, režie Robert Zemeckis)
Evropská integrace	Ladislav Zibura: Prázdniny v Evropě (2019, BizBooks) Rob Grant: Neschopnost (2003, česky 2005, Argo) Peter Mayle: Dobrý ročník (2004, česky 2006, Olympia)	Nová Evropa očima Michaela Palina (Michael Palin's New Europe, 2007, režie John-Paul Davidson) Brexit (2019, režie Toby Haines) Erasmus a spol. (L'auberge espagnole, 2002, režie Cédric Klapisch)
Mezinárodní integrace	Michal Ajvaz: Města (2019, Druhé město) Franz Kafka: Nezvěstný/Amerika (1927, česky 2003, Labyrint) Jonathan Lynn, Antony Jay: Jistě, pane premiére (1989, česky 2004, Aurora)	Hry prachu (2001, režie Martin Mareček) Jistě, pane premiére (Yes, Prime Minister, 1986, autoři Peter Whitmore, Sydney Lotterby)
Ohniska napětí a konflikty	Salman Rushdie: Děti půlnoci (1981, česky 2012, Paseka) Ladislav Zibura: 40 dní pěšky do Jeruzaléma (2015, BizBooks)	Země nikoho (No Man's Land, 2001, režie Danis Tanović)
Migrace	Petra Hůlová: Čechy, země zaslíbená (2012, Torst) Meta o.p.s.: Jinde (2016, Meta/Baobab) Shaun Tan: Nový svět (2012, Labyrint) Marek Vandas: Na útěku (2017, Labyrint) Petr Sís: Zed'/Jak jsem vyrůstal za železnou oponou (2008, Labyrint)	Persepolis (2007, režie Marjane Satrapi a Vincent Paronnaud) Všude dobře, doma nevím (Un divan à Tunis, 2019, režie Manele Labidi) Roma (2018, režie Alfonso Cuarón) Casablanca (1942, režie Michael Curtiz)

<p>Nerovnoměrný ekonomický a sociální rozvoj</p>	<p>John Steinbeck: Hrozny hněvu (1939, česky 2019, Alpress)</p> <p>Émile Zola: Germinal (1885, česky 2015, Omega)</p> <p>Orhan Pamuk: Sníh (2002, česky 2009, Argo)</p> <p>Ahmadou Kourouma: Až bude volit divá zvěř (1998, česky 2004, Dauphin)</p> <p>Michael Palin: Cesta kolem světa za 80 dní (1989, česky 2001, Metafora)</p> <p>Petr Bezruč: Slezské písně (2003, Doplněk)</p>	<p>Hype! (1996, režie Doug Pray)</p> <p>Občanská výchova (Die Fetten Jahre sind vorbei, 2004, režie Hans Weingartner)</p> <p>Noc na Zemi (Night on Earth, 1991, režie Jim Jarmusch)</p> <p>Milionář z chatrče (Slumdog Millionaire, 2008, režie Danny Boyle)</p> <p>Banáni (Bananas, 1971, režie Woody Allen)</p> <p>Zažij USA (2019, režie Michal Šopor)</p>
<p>Lidská práva</p>	<p>Timur Vermes: Už je tady zas (2012, česky 2013, Argo)</p> <p>George Orwell: Farma zvířat (1945, česky 2015, Argo)</p> <p>Václav Havel: Moc bezmocných a jiné eseje (2012, Knihovna Václava Havla)</p> <p>Alexandr Isajevič Solženicyn: Jeden den Ivana Děnisoviče (1962, česky 2011, Leda)</p> <p>Adina Mandlová: Dneska už se tomu směju (2015, XYZ)</p> <p>Michael Palin: Zápisky ze Severní Koreje (2019, česky 2020, Pangea)</p> <p>Ivan Martin Jirous: Magorovy labutí písně (2006, Torst)</p> <p>Jiří Stránský: Zdivočelá země, Aukce (2006, Hejkal)</p> <p>Ray Bradbury: 451 stupňů Fahrenheita (1953, česky 2015, Albatros)</p>	<p>Ruka (1965, Jiří Trnka)</p> <p>Náš vůdce (Die Welle, 2008, režie Dennis Gansel)</p> <p>Ztratili jsme Stalina (The Death of Stalin, 2017, režie Armando Iannucci)</p> <p>1984 (1984, 1984, režie Michael Radford)</p> <p>Ucho (1970, režie Karel Kachyňa)</p> <p>Jen o rodinných záležitostech (1990, režie Jiří Svoboda)</p> <p>Milada (2017, režie David Mrnka)</p> <p>Bumerang (1996, režie Hynek Bočan)</p> <p>Zapomenuté světlo (1996, režie Vladimír Michálek)</p> <p>Převrat (No Escape, 2015, režie John Erick Dowdle)</p>
<p>Politické rozhodování</p>	<p>Jonathan Lynn, Antony Jay: Jistě, pane ministře (1981, česky 2002, Aurora)</p>	<p>Jistě, pane ministře (Yes, Minister, 1980, autoři Peter Whitmore, Sydney Lotterby)</p> <p>Plán (2014, režie Benjamin Tuček)</p> <p>Mečiar (2017, režie Tereza Nvotová)</p>